

ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ

МАТЕРІАЛИ

IV МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ НАУКИ (частина II)

23-24 листопада 2021 року

ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ

**МАТЕРІАЛИ
IV МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

**ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ
АСПЕКТИ РОЗВИТКУ НАУКИ**

23-24 листопада 2021 року
(частина II)

**Львів
2021**

УДК 005

ББК 94.3(0)

Теоретичні та практичні аспекти розвитку науки (частина II): матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 23-24 листопада 2021 року. – Львів : Львівський науковий форум, 2021. – 87 с.

У даному збірнику представлені тези доповідей учасників IV Міжнародної науково-практичної конференції «Теоретичні та практичні аспекти розвитку науки», організованої Львівським науковим форумом. Висвітлюються Теоретичні та практичні аспекти розвитку науки на сучасному етапі становлення, розглядаються сучасні наукові дискусії різних наукових напрямів.

Збірник призначений для студентів, здобувачів наукових ступенів, науковців та практиків.

Всі матеріали представлені в авторській редакції. За повноту та цілісність яких автори безпосередньо несуть відповідальність.

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ	6
<i>Безлюдна К.С.</i> ОСНОВИ РОЗРОБКИ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ КОМЕРЦІЙНИМ БАНКОМ	6
<i>Гермаш А.Є.</i> ФОРМУВАННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	7
<i>Димидас М.С.</i> УПРАВЛІННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЮ ОРГАНІЗАЦІЇ.....	10
<i>Зайка А.В., Корюгін А.В.</i> СТАН ТРАНСПОРТНОЇ ЛОГІСТИКИ В УКРАЇНІ	11
<i>Зайка А.В.</i> ЕФЕКТИВНІ МЕТОДИ ВПЛИВУ НА ПОВЕДІНКУ СПОЖИВАЧІВ.....	13
<i>Коваленко Т.Е.</i> СУЧАСНИЙ СТАН ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	15
<i>Косіашивілі Д.Е., Нікіфорова А.Г.</i> ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ LOGIT-, PROBIT- ТА ДИСКРИМІНАНТНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ БІДНОСТІ.....	17
<i>Котов Б.В.</i> МЕТОДИ ОЦІНКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ РИЗИКІВ	19
<i>Круглякова В.В., Корж М.А.</i> БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19.....	21
<i>Попович А.В.</i> ІНТЕРНЕТ – БАНКІНГ В УКРАЇНІ	22
<i>Приходько А.В.</i> ВІРУСНИЙ МАРКЕТИНГ: СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ	24
<i>Юрасов А.Р.</i> ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ БАНКІВ В УКРАЇНІ	25
<i>Яремчук І.В.</i> СУТНІСТЬ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ЯК ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ, ЇЇ ФОРМИ ТА СИСТЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ.....	27
МЕДИЧНІ НАУКИ	29
<i>Встрова А.О.</i> УЛЬТРАЗВУКОВА ДІАГНОСТИКА ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ РАКУ МОЛОЧНОЇ ЗАЛОЗИ	29
<i>Гайдур М.В.</i> ДУПЛУМАБ – ПАНАЦЕЯ ПРИ АТОПІЧНОМУ ДЕРМАТИТІ.....	31
<i>Гал В.О.</i> СЕРЦЕВА НЕДОСТАТНІСТЬ ТА COVID-19.....	33
<i>Попович П.В.</i> СИНУСИТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЯКІСТЬ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ	35
ПОЛІТИЧНІ НАУКИ	36
<i>Бабка В.Л.</i> ОСОБЛИВОСТІ ТА ЕТАПИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНОГО ВПЛИВУ	36
ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНІ НАУКИ	38
<i>Dmytriienko O.</i> ANALYSIS OF NEW APPROACHES TO THE PROBABILITY AMPLITUDE AS A REPRESENTATION OF THE STATE OF PHYSICAL SYSTEMS	38
ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ТА СПОРТ.....	40
<i>Мінченко О.В., Семенюк Д.С.</i> ЗАВДАННЯ ТА РОЗВИТОК ДЗЮДО ЯК ВИДУ СХІДНИХ ЄДИНОБОРСТВ	40

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ	42
<i>Гусєва О.В.</i> АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТІВ НА МАТЕРІАЛІ ПЕРЕКЛАДІВ ПОЕЗІЙ ВІКТОРА ГЮГО МАКСИМОМ РИЛЬСЬКИМ	42
ХІМІЧНІ НАУКИ.....	43
<i>Галла-Бобик С.В., Гельмеці А.Ю.</i> ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА ВПЛИВУ МУКАЧІВСЬКОГО ПОЛІГОНУ ТВЕРДИХ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ НА СТАН ПРИЛЕГЛИХ ТЕРИТОРІЙ.....	43
ЮРИДИЧНІ НАУКИ.....	44
<i>Бублик Н.С., Розозіна В.В.</i> ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ	44
<i>Варєня А.</i> ДЕЯКІ ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	45
<i>Восводін І.С.</i> ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА БЕЗПЕЧНЕ, ЧИСТЕ, ЗДОРОВЕ І СТІЙКЕ НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ У ДІЯЛЬНОСТІ ООН ...	47
<i>Гнатюк А.Ю.</i> ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ ОКРЕМІЙ КАТЕГОРІЇ ОСІБ ПРОКУРОРОМ.....	49
<i>Голобородько М.М.</i> РЕКОДИФІКАЦІЯ ЦИВІЛЬНОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА: АКТУАЛЬНІСТЬ НАУКОВОЇ ДИСКУСІЇ ТА ПОТОЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ.....	50
<i>Григоренко А.В.</i> ПІДЗАКОННА ПРАВОТВОРЧІСТЬ: ЗАГАЛЬНІ АСПЕКТИ ТА ПРОБЛЕМАТИКА.....	52
<i>Дуброва А.І.</i> ДОКТРИНАЛЬНІ ПІДХОДИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ПОЗОВ» ЯК ЯВИЩА ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА	54
<i>Жаркова С.А.</i> ДОТАЦІЇ В БЮДЖЕТНІЙ СФЕРІ.....	55
<i>Жаркова С.А.</i> ОСОБЛИВОСТІ ТА СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОГО КОСМІЧНОГО ПРАВА.....	56
<i>Ілько О.О.</i> ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАМІНИ НЕНАЛЕЖНОГО ВІДПОВІДАЧА У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ.....	58
<i>Квашиук Д.О.</i> ЕЛЕМЕНТИ ПРИНЦИПУ РІВНОСТІ В СФЕРІ ТРУДОВОГО ПРАВА	59
<i>Квашиук Д.О.</i> ЗАГАЛЬНІ ЗАГРОЗИ ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ ВАРІАНТИ ЇХ ВИРІШЕННЯ.....	60
<i>Квашиук Д.О.</i> ПРАВОВА ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ. ЇЇ ІНСТРУМЕНТИ ТА ПРИКЛАДИ.	61
<i>Лабенок А.О.</i> ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ НАУКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА	62
<i>Лагуи К.Д.</i> ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЩОДО РОЗМЕЖУВАННЯ ГОТУВАННЯ ДО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ВІД ВОЛЕВИЯВЛЕННЯ НАМІРУ НА ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ.....	64
<i>Луц Н.А.</i> ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО СУДОЧИНСТВА	66
<i>Обухов І.С.</i> ДЕЯКІ ЗАУВАЖЕННЯ СТОСОВНО КОНЦЕПЦІЇ М'ЯКОГО ПРАВА.....	67

<i>Первак О.С.</i> ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПІВ ДІЇ ЗАКОНУ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У ПРОСТОРІ.....	68
<i>Письменна О.П., Прокопова А.В.</i> ДЕРЖАВА ЯК УЧАСНИК ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН	70
<i>Поляцкова В.Г.</i> ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ГМО ПРИ ВИРОБНИЦТВІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ.....	72
<i>Рогозіна В.В.</i> ОХОРОНА ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ, А ТАКОЖ ІНТЕРЕСІВ СУСПІЛЬСТВА І ДЕРЖАВИ	74
<i>Скирда М.М.</i> НЕВИЗНАНІ ДЕРЖАВИ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ	76
<i>Таволжанська Ю.С.</i> DÉJÀ VU ПО-УКРАЇНСЬКИ АБО ЧОМУ РОЗРОБНИКИ ПРОЄКТУ НОВОГО КК ЗНОВУ ВИЗНАЧАЮТЬСЯ ІЗ ПРИРОДОЮ КАТУВАННЯ?	77
<i>Халецька К.К., Мартинюк П.О.</i> ПРАВОВІ ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ЗЕМЕЛЬНИХ ТОРГІВ	79
<i>Шостак А.Р.</i> ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «СТАТУС» ПРОКУРОРА У ЧИННОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ	81
<i>Юніна М.П., Рогозіна В.В.</i> ЕВТАНАЗІЯ	82
<i>Юренко В.Ю., Губанова О.В.</i> ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ ДИТИНИ ПІСЛЯ РОЗЛУЧЕННЯ БАТЬКІВ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ПРАКТИКИ ЄСПЛ	84
<i>Юсько І.М.</i> ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ МЕДІАЦІЇ У СПОРАХ ЩОДО ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ, ДІЙ ЧИ БЕЗДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ	86

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

*Безлюдна Карина Сергіївна,
здобувач вищої освіти факультету економіки
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

**ОСНОВИ РОЗРОБКИ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ
КОМЕРЦІЙНИМ БАНКОМ**

Впровадження інновацій у всі сфери діяльності економічних суб'єктів, перехід економіки на інноваційний шлях розвитку стали одними з пріоритетів державної політики, що впливають на економічне зростання, розвиток та структурні зрушення в економіці, а також найважливішим інструментом, що підтримує конкурентоспроможність національної економіки, у тому числі банківського сектора [1, с. 153]. Тому основним змістом нового етапу у розвитку банківського сектора має стати підвищення якості банківської діяльності, що включає розширення складу банківських продуктів та послуг, зростання їх якості та вдосконалення способів надання, підвищення довгострокової ефективності та стійкості бізнесу. Інвестиції та інновації стали суттю сучасного розвитку у банківській справі, а й у всіх галузях економіки [2, з. 86]. Таким чином, розробка та впровадження фінансових інновацій у банківському секторі економіки набуває особливої актуальності.

Необхідно виділити два основні концептуальні підходи у розгляді поняття «інновація». Інновація в широкій інтерпретації – це використання нововведення для отримання максимального економічного ефекту у вигляді нових технологій, видів продукції та послуг, організаційно-технічних та соціально-економічних рішень виробничого, фінансового, комерційного, адміністративного чи іншого характеру. Проміжок часу від народження ідеї, створення та розповсюдження нововведення до його впровадження прийнято називати життєвим циклом інновації. Сама послідовність проведення робіт, що включається до життєвого циклу інновації, розглядається як інноваційний процес. У більш концентрованому, чи вузькому, значенні під інноваціями слід розуміти конкретні нововведення, нові технічні рішення, які приносять комерційну вигоду. Необхідно відзначити, що існують інновації з неявним економічним результатом, наприклад, екологічні, що не приносять економічного ефекту [3, с. 127].

Резюмуючи вищезгадане, можна зробити висновок, що інновація – це сумарний чи сублимований результат наукових прозрінь, відкриттів та винаходів щодо створення унікального чи модернізованого продукту (послуги, процесу, технології), спрямованого на ефективне розкриття та задоволення вже існуючих потреб та формування абсолютно нових потреб, мають практичне застосування та високий економічний та науково-технічний ефект.

Інновації в широкому розумінні слід розглядати у будь-якій галузі та сфері діяльності. Визначення «фінансові» стосовно інновацій має на увазі віднесення до системи товарно-грошових відносин, які полягають у формуванні та використанні коштів у процесі їх кругообігу [4].

Таблиця 1

Основні етапи розробки та впровадження банківських інновацій комерційним банком

Етап	Зміст
I етап	Збір та обробка інформації про стан ринку, аналіз ринку про потенційні потреби в нових банківських продуктах та послугах
II етап	Розробка інноваційної стратегії кредитної організації, концепції нового продукту та технології його впровадження на ринок банківських послуг (підготовка документів, розробка технології банківських операцій, навчання співробітників, визначення способів впровадження продукту (послуг) у ринкове середовище, випробування якості продукту серед клієнтів)
III етап	Організація просування інноваційного продукту (послуги), його продаж клієнтам. Ключовими чинниками успіху цього етапі є: правильний вибір політики ціноутворення, визначення каналів товароруху, облік життєвого циклу банківського продукту (стадія впровадження, стадія зрілості, стадія спаду)
IV етап	Оцінка результатів реалізації інноваційних продуктів (послуг) та аналіз обраної інноваційної стратегії

Таким чином, фінансові інновації є інструментом розвитку суспільного виробництва. Принципова відмінність від інших інновацій – фінансові інновації використовують кошти як ресурс для створення інноваційних фондів. Фінансові інновації є джерелом та засобом для модернізації та розвитку товарно-грошових відносин, становлять невід'ємну частину розвитку сучасних продуктивних сил та виробничих відносин суспільства.

Банківська інновація є частиною фінансових інновацій. Банківська інновація - це реалізований у формі нового банківського продукту або операції кінцевий результат інноваційної діяльності банку [5, с. 255].

Розробка та використання банківських інновацій для комерційних банків стало вже звичною діяльністю, в якій можна виділити чотири основні етапи, представлені в таблиці 1.

Таким чином, на сучасному етапі розвитку світової банківської системи, що супроводжується загостренням конкуренції та кризовими явищами на фінансових ринках, одним із основних факторів успішного розвитку банківської діяльності виступає політика постійних нововведень, оскільки своєчасне впровадження фінансових інновацій забезпечує стабільний розвиток, підвищення конкурентоспроможності та стійке економічне зростання банків. Ці заходи дозволяють банкам оптимально розподіляти свої ресурси, скоротити витрати, покращити якість наданих послуг, освоїти нові канали доставки банківського продукту споживача, цим забезпечити зростання конкурентних позицій банку на фінансовому ринку.

Список використаних джерел:

1. Жирнова А.М., Зиновьева Н.М. Инновационный фактор как основа развития предпринимательства // Инновационные подходы к решению социально-экономических, правовых и педагогических проблем в условиях развития современного общества: материалы I междунар. науч.-практ. конф., 26-27 ноября 2015 г. / Под ред. С. Л. Иголкина. – Старый Оскол: АНОО ВО ВЭПИ, 2015. С. 152-155.
2. Зиновьева Н.М. Основы формирования инвестиционной политики коммерческого банка // Новая наука: современное состояние и пути развития. – Стерлитамак: РИЦ АМИ. 2016. Ч. 1. С. 85-87.
3. Зиновьева Н.М. Сопrotивление инновациям управленческого персонала как проблема реализации инновационного потенциала предприятия // Инновационная наука. 2016. № 2-1(14). С. 127-128.
4. Менделян А.С. Электронные инновации в банковском бизнесе: финансовое обеспечение // Молодой ученый. 2013. №11. С. 393-395. 5. Семагин И.А. Теоретические основы банковских инноваций // Экономические науки. 2010. № 10(71). С. 254-258.

Гермаш Анастасія Євгенівна,

студентка 2 курсу, групи ЕЖ-61 заочної форми навчання.

Керівник від кафедри: д.е.н, професор Дорошенко Ганна Олександрівна.

Керівник кваліфікаційної роботи: д.е.н, професор Калініченко Людмила Леонідівна.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна.

ФОРМУВАННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ

В умовах сучасного розвитку економіки кожне підприємство зацікавлене в ефективному управлінні своєю діяльністю. Ринкові економічні трансформації вимагають розгляду всіх сфер діяльності підприємства через призму маркетингу. Внаслідок цього вся система управління діяльністю підприємства повинна мати маркетингову орієнтацію. Виникає необхідність розгляду і вирішення проблемних питань, розроблення стратегій переходу підприємств від застарілих форм і методів управління і господарювання до нових, науково-обґрунтованих ринкових методів, які передбачають маркетинговий підхід.

Значний внесок у дослідження особливостей стратегічного марке-тингового планування та формування маркетингових стратегій зробили такі вітчизняні та зарубіжні вчені: Г. Ассель, А. Белов, Т. Іванюта, Ф. Котлер, Н. Куденко, Т. Лук'янець, А. Панкрухін та інші [1-7]. Науковцями були розглянуті етапи та принципи розробки маркетингової стратегії, наведено їх класифікації.

Метою дослідження є визначення основних передумов формування маркетингової стратегії вітчизняних підприємств.

Зараз маркетингова стратегія розглядається як об'єднана система організації всієї роботи підприємства і являється одним з найважливіших елементів організації маркетингової діяльності. Чітке визначення маркетингової стратегії підприємства, а також контроль над її виконанням допомагає організації досягати успіху у своїй діяльності. У зв'язку з постійними змінами ринкових умов маркетингова стратегія, що була визначена на початковому етапі розвитку організації, не є доцільною для використання. Неправильно обрана або взагалі відсутня стратегія маркетингу не дозволяє підприємству досягти запланованих показників. У зв'язку з цим утворюється необхідність розробки чіткої маркетингової стратегії, яка відповідає б умовам ринку і внутрішній складовій організації. Необхідність формування маркетингової стратегії, що відповідає б змінам у сучасній економіці обумовлює актуальність обраної теми.

На початку дослідження передумов та принципів формування маркетингової стратегії на підприємстві, наведемо визначення самого поняття. До визначення суті маркетингової стратегії існує ряд підходів. «Батько» маркетингу Ф. Котлер [4] визначає стратегію маркетингу як раціональну, логічну побудову, керуючись якою організаційна одиниця розраховує ви-ршити свої маркетингові задачі. Вона включає в себе конкретні стратегії для цільових ринків, комплексу маркетингу і рівню витрат на маркетинг.

За визначенням Н. В. Куденко [5], маркетингова стратегія – це напрям дій підприємства щодо створення його цільових ринкових позицій. Під ринковою позицією розуміється діяльність підприємства стосовно споживачів та/або конкурентів. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що будь-яка маркетингова стратегія визначає вектор дій підприємства або по відношенню до споживачів або по відношенню до конкурентів (наприклад, маркетингові стратегії наступу і оборони, маркетингові конкурентні стратегії тощо), або одночасно і по відношенню до споживачів, і по відношенню до конкурентів (наприклад, маркетингові стратегії диференціації, позиціонування, диверсифікації та ін.).

Щодо тлумачення поняття «маркетингова стратегія» у вузькому розумінні, то Г. Ассель [1] розкриває сутність даного поняття таким чином: стратегія маркетингу – основний метод підприємства впливати на покупців і спонукати їх до купівлі. На думку вченого Т. І. Лук'янич [6], маркетингова стратегія є маркетинговою логікою, яка забезпечує досягнення ринкових цілей і складається зі спеціальних стратегій щодо цільових сегментів, комплексу маркетингу та рівня маркетингових витрат.

Останніми з розглянутих в рамках даної роботи підходами визначення маркетингової стратегії, є підходи А. Белова та О. Панкрухіна. А. Белов [2] визначає маркетингову стратегію як детальний всебічний план досягнення маркетингових цілей, а О. Панкрухін [7] – як втілення комплексу домінуючих принципів, конкретних цілей маркетингу на тривалий період і відповідних рішень за вибором і агрегації засобів організації і здійснення на ринку орієнтованої на ці цілі ділової активності.

Виходячи з наведених визначень, можна сказати, що маркетингова стратегія займає своє особливе місце в ієрархії стратегії підприємства. Слід зауважити, що вона є елементом стратегічного набору серед функціональних стратегій, що визначає параметри для обґрунтування інших стратегій: виробничої, фінансової, кадрової тощо. Разом з тим, стратегії вищого рівня визначають загальну маркетингову стратегію підприємства.

При формуванні маркетингової стратегії варто зауважити, що вона є основною складовою у формуванні стратегічних пріоритетів підприємства. Опіраючись на корпоративну місію, підприємства приймають конкретні рішення щодо цільових сегментів ринку, потреб споживачів, які будуть задовольнятися, та пояснюють як буде створена та розповсюджена споживча цінність. Іншими словами, розробляючи маркетингову стратегію, підприємства конкретизують власне бачення майбутнього бізнесу, переводять корпоративну місію у площину практичної її реалізації. Після цього розробляються інші функціональні стратегії, основне покликання яких є формування концептуальних пріоритетів у ресурсному забезпеченні ринкових амбіцій підприємства. Варто зазначити, що маркетингова стратегія окремих підприємств відрізняється оригінальністю та індивідуалізмом. На даному етапі розвитку економіки вона має комплексний характер, охоплюючи всі напрями її діяльності, та розраховується на довгостроковий період. Як вже було зазначено, маркетингова стратегія входить до складу всієї стратегії розвитку підприємства і є фундаментом для її розробки. Тобто лише після розробки маркетингової стратегії (прийняття рішення про ринки, товари, ціни, способи просування) можна розпочати формування інших складових стратегії розвитку підприємства (стратегії виробництва, стратегії фінансування) [5].

Ефективність реалізації маркетингової стратегії безпосередньо впливає на безпеку підприємства, в основі якої знаходиться досягнення його економічних інтересів. Механізм забезпечення маркетингової стратегії як складової безпеки та ефективної діяльності підприємства являє собою сукупність управлінських, економічних, організаційних, правових і мотиваційних способів гармонізації інтересів підприємства з інтересами споживачів, посередників і контактних аудиторій зовнішнього середовища. За допомогою перелічених способів та з урахуванням особливостей діяльності підприємства забезпечується отримання ним прибутку, завоювання цільової частки ринку, підтримка конкурентоспроможності продукції на рівні достатньому, як мінімум, для перебування підприємства в економічній безпеці [3].

Варто відзначити, що маркетингова стратегія відіграє вирішальну роль у забезпеченні ефективності використання ресурсів та відповідності діяльності підприємства потребам ринку. Адже саме вона має надати інформацію про існуючі та перспективні потреби покупців, оцінити конкуруючі вироби за різними параметрами, підготувати та обґрунтувати рішення про те, випуск якої продукції необхідно припинити, які вироби доцільно модифікувати, які нові вироби варто включити у номенклатуру продукції, спрогнозувати можливі обсяги збуту продукції, ціну реалізації, розробити рекомендації щодо передпродажного та після продажного сервісу тощо. Правильна методика встановлення ціни, розумна цінова політика, послідовна реалізація глибоко обґрунтованої маркетингової стратегії складають необхідні компоненти ефективної діяльності підприємства [7].

Підбиваючи підсумки, варто зазначити, що передумовами формування маркетингової стратегії для українських підприємств є:

- необхідність стратегічного планування на підприємстві в цілому;
- прагнення конкретизувати власний бізнес та визначити вектор його розвитку;
- досягнення економічної ефективності діяльності підприємства;
- захист від неефективно обраної моделі поведінки на ринку;
- необхідність забезпечення ефективного використання ресурсів та відповідності діяльності підприємства потребам ринку.

Отже, виходячи з наведеного матеріалу, можемо зробити висновок, що маркетингова стратегія як план послідовних дій для досягнення поставленої мети у встановлені терміни за часи активної конкуренції – це інструмент ефективного управління маркетинговими процесами, а значить, зростання додаткової вартості і збільшення доходів. Для багатьох підприємств маркетингова стратегія є найважливішою функціональною стратегією, оскільки вона забезпечує обґрунтування ринкової спрямованості підприємства.

Крім того, маркетингова стратегія демонструє напрямки та способи розвитку маркетингової функції, при цьому вона стає об'єктом управлінського впливу. Удосконалювання стратегічного управління підприємством як складною соціально-економічною системою є одним із ключових шляхів стабілізації української економіки в цілому та основою для подальшого дослідження.

Література

1. Ассель Г. Маркетинг: принципы и стратегия / Г. Ассель. – М. : ИНФРА, 2019. – 804 с.
2. Белов А. Стратегический маркетинг на промышленном предприятии: подходы и проблемы / А. Белов // Top-Manager. – 2012. – С. 43-45.
3. Іванюта Т. М. Економічна безпека підприємства: навч. посіб. / Т. М. Іванюта, А. О. Заїчковський. – К.: ЦУЛ, 2018. – 256с.
4. Котлер Ф. Основы маркетинга: пер. с англ. / Ф. Котлер. – Новосибирск: Наука, 2016. – 736 с.
5. Куденко Н. В. Стратегічний маркетинг: навч. посібник / Н. В. Куденко. – К.: КНЕУ, 2018. – 152 с.
6. Лук'янець Т.І. Рекламний менеджмент: навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисципліни / Т.І. Лук'янець. – К. : КНЕУ, 2012. – 200 с.
7. Панкрухин А. П. Маркетинг : учебник / А. П. Панкрухин. – М. : ИКФ Омега-Л, 2019. – 656 с.

Димидас М.С.
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня,
зі спеціальності 073 – Менеджмент,
кафедри менеджменту та інновацій
Одеського національного університету імені. І.І.Мечникова

УПРАВЛІННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЮ ОРГАНІЗАЦІЇ

Організація вважається результативною, якщо вона знаходить баланс між вимогами власників, партнерів, клієнтів, громад та потребами працівників. Менеджер відіграє ключову роль у орієнтації та напрямі організації, які визначають цілі та мету організації, а інші слідують їй. Отже, відповідний стиль керівництва впливає на функціонування і забезпечує процвітання та економічне зростання як організації, так і зацікавлених сторін.

В новітній економічній літературі категорія “результативність” в загальному розумінні трактується як ступінь досягнення запланованих результатів (запланованих завдань, цілей). Втім у контексті управління більш точним і правильним є визначення результативності як міри досягнення результатів, адекватних встановленим і передбачуваним цілям, що задовольняють певні потреби зацікавлених сторін і створюють умови для постійного розвитку організації [3].

Український вчений Й. М. Петрович вважає, що термін результативність – це комплексний показник, що характеризує потенціальні можливості використання ресурсів, якими володіє організаційно-виробнича система на даний момент часу, для досягнення позитивного результату та своїх цілей [2, с. 128].

Професійні навички менеджера відображають широкий спектр важливих видів діяльності, які є елементом управлінських функцій. Організація потребує управління, щоб розробити цілеспрямовану структуру, яка забезпечить чіткість поставлення завдань для кожного працівника.

Навички управління визначають фактори залучення, що впливають на результативність, планування, реагування на внесок співробітників, розробку процесів для підтримки заходів, визначення критеріїв успіху.

Будь-яка організація, незалежно від галузі прагне досягти високих результатів. Для досягнення організаційної результативності розвиваються управлінські навички. Зосереджуючись на поточних вимогах, організація працює над своєю професійною системою менеджменту, щоб підвищити результативність співробітників, а також самої організації.

Результативність діяльності організації залежить від навичок менеджера створити команду, здатну до активного пошуку й створення нового, прагнення до покращення якості тощо. Найкращих результатів менеджмент організації досягає в тому випадку, коли існує повна відповідність між культурою і стратегією, оскільки це є потужним важелем управління персоналом з метою забезпечення його результативною й ефективною роботи.

Управління результативною, переносячи відповідальність за виконання корпоративної стратегії на нижні адміністративні рівні, допомагає менеджерам заздалегідь розпізнати, а отже, і більш оперативно відреагувати на непомітні зміни [1, с. 47].

Ступінь досягнення мети є найбільш широко використовуваним критерієм результативності організації. Цілі допомагають визначити мету компанії, сприяють її зростанню та досягненню фінансових цілей. Встановлюючи чіткі, реалістичні цілі, організації мають більш чіткий шлях до досягнення успіху та реалізації свого бачення.

Отже, управління результативною – це інструменти менеджера для досягнення високих результатів, а його здатність досягти виконання визначених цілей і завдань – основна мета. Спроможність менеджменту реалізувати цілі організації визначає сьогодні виживання компанії і безпосередньо пов’язана з результативним управлінням.

Організаціям необхідно підтримувати мету за допомогою чітко визначених цілей, акцентуючи увагу на покращенні професійної системи менеджменту. Управління результативною є найважливішим засобом досягнення успіху сучасної організації, що перетворює її стратегію у конкретні результати.

Література:

1. Кокинз Г. Управление результативностью. Как преодолеть разрыв между объявленной стратегией и реальными процессами. Москва : Альпина Паблицер, 2015. 316 с.
2. Петрович Й. М. Управління діяльністю організаційно-виробничих систем : навч. посібник. Київ : Знання, 2013. 510 с.
3. Терещенко Н. В. Оценка результативности должна быть результативной. Методы менеджмента качества. 2006. № 4. С. 12-17.

Заїка А.В.,

студентка 4 курсу, спеціальності 073 Менеджмент,

Корюгін А.В.,

к.е.н., доцент кафедри менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування.

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

СТАН ТРАНСПОРТНОЇ ЛОГІСТИКИ В УКРАЇНІ

Для з'ясування суті транспортної логістики на самперед необхідно визначити, що таке транспортування. Транспортування – це процес переміщення людей, товарів, сигналів та інформації з одного місця в інше. Транспортна логістика це процес організації ланцюга поставки та управління ним. Він охоплює постачання сировини, управління матеріальними ресурсами підприємства, постачання готової продукції на склади та розподільні центри, сортування, переробку, пакування, розподіл продукції в містах-споживачах. Основною метою логістики у сфері перевезень є усунення перебоїв у безперервному переміщенні вантажів і транспортних засобів від відправлення до пункту призначення [5].

Реальний стан розвитку транспортної логістики України та її місце в глобальній транспортній мережі об'єктивно визначає Logistics Performance Index (LPI), який раз на два роки публікує Світовий банк (табл.1).

Таблиця 1

**Рейтинг Всесвітнього банку за показником ефективності логістики
(Logistics Performance Index –LPI) у 2012–2018 рр.**

2012	2014	2016	2018
1.Сінгапур	1. Німеччина	1.Німеччина	1.Німеччина
2.Гонконг	2. Нідерланди	2.Люксембург	2.Швеція
3.Фінляндія	3.Бельгія	3.Швеція	3.Бельгія
4.Німеччина	4.Великобританія	4.Нідерланди	4.Австрія
5.Нідерланди	5.Сінгапур	5.Сінгапур	5.Японія
6.Данія	6.Швеція	6.Бельгія	6.Нідерланди
7.Бельгія	7.Норвегія	7.Австрія	7.Сінгапур
8.Японія	8.Люксембург	8.Великобританія	8.Данія
9.США	9.США	9.Гонконг	9.Великобританія
10.Великобританія	10.Японія	10.США	10.Фінляндія
...	...	...	...
66.Україна	61.Україна	80.Україна	66.Україна

Джерело: [1].

Як свідчать наведені вище дані в таблиці в основному лідерами за показниками ефективності логістики виступають країни Західної Європи.

На думку Світового банку, рівень розвитку логістичної інфраструктури України все ще має багато недоліків, і це важливо розуміти. Таким чином, у 2016 році країна посіла 80 місце в рейтингу, набравши

2,74 бала (з п'яти). Після різкого падіння рейтингу в 2016 році порівняно з 2014 роком, що становило 19 сходинок, Україна піднялася на 66 місце, розташувшись між Сербією та Єгиптом, і посіла третє місце на просторядянському просторі після Естонії (3,31 бала і 36) та Литви (3,02 бала 54 місце).

Всього рейтинг включає п'ять напрямків, за якими проведені дослідження (табл. 2).

Таблиця 2.

Вага компонентів для міжнародного LPI

Компоненти	Вага
1. Митниця	0.4072
2. Інфраструктура	0.4130
3. Міжнародні поставки	0.3961
4. Якість та компетентність логістики	0.4166
5. Відстеження	0.4106
6. Своєчасність	0.4056

Джерело: [3].

Для побудови міжнародного LPI нормалізовані бали за кожним із шести оригінальних показників множать на вагу їх компонентів (табл. 2) і потім підсумовують.

Така ситуація спричинена політичною та економічною кризою у відносинах між Україною та Росією в останні роки – донедавна Україна була головним торговельним партнером РФ. Крім того, порівняно з Польщею чи Білоруссю, відносини між Україною та її західними сусідами Словаччиною, Угорщиною, Молдовою та Румунією також є недостатніми [4]. Зараз країна перебуває у нестабільному фінансовому становищі. Через своє економіко географічне положення Україні необхідно брати участь в міжнародних транспортно-логістичних проєктах задля покращення стану транспортно-логістичної системи. Вступ до Євросоюзу є і буде головним зовнішньополітичним пріоритетом, що сприятиме подальшій розбудові транспортно-логістичної системи України. Відповідно до ст. 368 Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, головною метою співпраці є сприяння оновленню транспортного сектору і дотримання чинних стандартів та політики з наявними в ЄС.

9 жовтня 2013 року ЄС та його східні сусіди створили спільну транспортно-логістичну мережу, що є важливим кроком для посилення інтеграції між ЄС та країнами східного партнерства. Однак існуюча українська транспортна система не відповідає стандартам та вимогам ЄС, існує великий розрив у інфраструктурі, обладнанні та стандартах, тому розвиток транспортної логістики на цьому етапі потребує максимального використання можливостей співпраці з ЄС [3].

Отже, низький розвиток української транспортно-логістичної інфраструктури та міграція робочої сили до країн ЄС призводять до нерівномірного розподілу європейської логістичного механізму і перевагає залізничний та автомобільний простір. Україні необхідно долучитися до поліпшення логістичних центрів Євросоюзу, що сприятиме не лише поліпшення стану логістичних зв'язків не тільки в країні, а й за її межами.

Література:

1. Official site of The World Bank (2018), LPI Report, available at: <https://lpi.worldbank.org/>.
2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс] - 2015. – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.
3. Маловичко А.С. Інтеграція України до транспортно-логістичної системи Європейського Союзу. Причорноморські економічні студії. 2016. Вип. 7. С. 55–58.
4. Молнар О.С. Методологія визначення логістичної ефективності О.С. Молнар, Є.С. Палійчук, Ю.І. Ковтук .Інвестиції: практика та досвід. — № 19. — С. 34—37.
5. Трийд О.М. Логістика: навч. посіб. К.: Знання, 2008. 566 с

Заїка А.В.,

*студентка 4 курсу, спеціальності 073 Менеджмент,
науковий керівник: Граматович Ю.В., старший викладач*

кафедри менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування.

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

ЕФЕКТИВНІ МЕТОДИ ВПЛИВУ НА ПОВЕДІНКУ СПОЖИВАЧІВ

У сучасних умовах існування суспільства зумовлених стрімким розвитком торгівлі, загостренням конкуренції та посиленням загального інформаційного тиску на індивіда, ефективність традиційних методів стимулювання продажів, таких як: знижки, бонуси, безкоштовні послуги, накопичувальні картки суттєво зменшується. Такий стан справ спонукає фахівців до пошуку нових ефективних і нестандартних підходів просування товарів та послуг на ринку, а саме: аромаркетинг, реклама та таргетинг.

Аромаркетинг - це нестандартний метод стимулювання збуту в основі якого лежить вплив на емоційний стан особистості за допомогою приємних ароматів й ароматизації повітря природного й штучного походження. Нюхові рецептори вважаються найбільш ефективним способом пізнання людиною навколишнього світу, тому що він прямо передає сигнали до мигдалини, що відповідає за наші емоції [2].

Інформація, одержувана органами нюху, впливає на прийняття рішення. Провідні маркетологи використовують дану особливість в маркетингових комунікаціях з метою збільшення продажів послуг і товарів. Американські вчені виявили, що ароматизатори й ароматизація торговельних приміщень збільшує час перебування покупця в даній зоні на 15 - 17%, при цьому збільшення обсягу продажів продукції досягає 25 - 30%. Також варто розуміти, що ароматизація приміщень сприяє глибшому проникненню інформації у свідомість можливих покупців [3].

Крім того потрібно розуміти алгоритм впливу на споживачів за допомогою аромаркетингу, що матиме такий вигляд: «Запах → Емоції → Образи → Асоціації → Настрій → Поведінка → Купівля». Для визначення потрібного аромату необхідно врахувати традиції регіону, цільову аудиторію та особливості товару чи послуги, що необхідно продати [2].

Сучасний маркетинг визнає ароматизацію однією з основних і незамінних інструментів у мистецтві продажів. Наприклад, перед новорічними святами, щоб збільшити обсяг проданого товару або послуги в приміщенні розпоршуються аромати хвої, кориці, цитрусових та какао.

Не тільки в Україні, ай у всьому світі, рекламу розглядають як головну інформативну силу маркетингових комунікацій. Сучасне суспільство та телебачення неможливо уявити без реклами. Реклама – це динамічна сфера, що змінюється з розвитком людства. Особлива зацікавленість психологічними факторами впливу реклами пояснюється переважно проблемами зі створенням нового продукту чи послуги, зважаючи на рівень життя, покупець висуває вищі вимоги і звертає більшу увагу на якість, ніж на ціну товару. Рекламу сьогодні розуміють як спеціальну форму комунікацій, спрямовану на спонукання людей до певної, підпорядкованої цілям маркетингу поведінки [1].

Реакція людини на форму, зміст та ідею реклами буває неоднозначною і залежить насамперед від цілісного відображення предметів і явищ, пов'язаних із джерелом рекламної інформації. Розрізняють таку реакцію людини на рекламне звернення:

- людина, яка сприймає рекламу, може більш-менш точно запам'ятати зміст звернення, але не робитиме з нього висновків і дій;
- реклама може забезпечити певні переваги рекламного продукту в свідомості людей або підтвердити прийняте рішення про покупку;
- реклама може позитивно вплинути на поведінку всієї цільової групи (це проявиться як пробна покупка). Необхідно враховувати, що значна частина цільової аудиторії взагалі не помітить цього звернення. Тому рекламодавці не повинні обмежуватися одним показом. Треба також враховувати фактор забуття [1].

Тому продавці, дистрибутори та виробники повинні докласти чимало зусиль, щоб запобігти або принаймні зменшити дисонанс у свідомості покупця, до або після покупки. Покупець хоче, щоб його

підтримали у виборі, який він робить, щоб бути впевненим у його правильності та переконатися, що він зможе переконати інших у перевагах товару.

Соціальні мережі сьогодні є одним із основних засобів залучення цільової аудиторії. Сьогодні вони невід'ємна частина життя великої чисельності людей, саме тому компанії прагнуть налагодити зв'язок зі споживачем саме через найбільш відвідувані ресурси. Корпоративні сторінки стають незамінним інструментом для вибудовування комунікацій з аудиторією. Таргетована реклама — "холодний" трафік. У соціальних мережах люди, як правило, не шукають продукт або послугу, для них соціальні мережі це місце для розваг та відпочинку. Можна назвати це пасивною аудиторією [4].

Таргетовану рекламу можна застосовувати в таких випадках:

- коли просувається новий продукт;
- за наявності вузької цільової аудиторії;
- коли з'являється необхідність повідомити про захід;
- коли потрібно просунути сторінку у соціальній мережі або блог.

Важливо також зазначити, що таргетовану рекламу доцільно запускати лише на основі попереднього аналізу ринку та запитів цільової аудиторії. Дослідження має бути проведене дуже ретельно, адже, на відміну від людей, що вводять певні запити в пошукових системах, тих, хто просто побачив рекламне оголошення, набагато менше мотивовані натиснути на нього і пройти за посиланням [3].

Отже, в сучасних умовах здійснення торгівлі, необхідно звертати увагу та такі ефективні методи впливу на поведінку споживачів, як аромамаркетинг, реклама та таргетинг, які допоможуть привернути увагу споживачів та збільшать обсяги продажів. Аромамаркетинг, як і загальні фактори, такі як якість продукції, ціна та популярність, є ефективним засобом підвищення конкурентоспроможності. Крім того, маркетинг ароматів може викликати емоційну прихильність до продукту, що підтверджує ефективність його використання. За допомогою приємних ароматів ви можете додати магазину додатковий статус. Що стосується реклами, то вона залишається одним із основних методів впливу на поведінку споживачів, адже головна ціль реклами переконати покупця в правильності його вибору або ж наштовхнути його на «правильний шлях». Таргетинг - це відносно молодий напрям впливу на споживачів в Україні, основною метою якого є відбір цільової аудиторії, що могла б зацікавитися товаром чи послугою та своєрідний засіб налаштування покупців на товар та саму компанію. Таргетинг робить рекламу більш персоналізованою та доступною.

Література:

1. Бутенко Н. В. Маркетинг : підручник. К. : Атака, 2008. 300 с.
2. Данченко І. Аромамаркетинг Іван Данченко. [Електронний ресурс]. Режим доступу: katalog.ru/moda/aromamarketing-ili-zapahi-modnYh-butikov.htm.
3. Матюшкин В. Мотивация потребления и мотивирование потребителя Вадим Матюшкин. [Електронний ресурс]. Режим доступу : www.src-master.ru/article13524.html.
4. Пасічник Д. Ю., Діброва Т. Г., Поведінковий таргетинг – новий підхід до реклами в мережі інтернет. Національний технічний університет України «КПІ», Актуальні проблеми економіки та управління [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://probl-economy.kpi.ua/ru/node/74>.

Коваленко Т.Е.,
студентка

Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»
Науковий керівник – ст. викладач
кафедри економічного аналізу і фінансів **Замковий О.І.**

СУЧАСНИЙ СТАН ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Фондовий ринок (ринок цінних паперів) – це сукупність учасників фондового ринку та правовідносин між ними щодо розміщення, обігу та обліку цінних паперів і похідних (деривативів). [1].

Фондовий ринок в тій чи іншій країні, перш за все, характеризується обсягом випущених акцій та облігацій підприємств. Проаналізуємо дані Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку щодо розвитку фондового ринку України (табл. 1).

Таблиця 1.

Обсяг та кількість випусків акцій та облігацій підприємств, зареєстрованих Комісією протягом 2017–2020 рр.

	Обсяг випуску, млн.. грн..		Кількість випусків, шт.	
	Акції	Облігації	Акції	Облігації
2017	324 844,24	8 350,30	118	114
2018	22 263,97	15 458, 53	93	110
2019	63 539,38	11 206, 087	78	88
2020	28 998,25	29 883,99	62	86

Так, протягом 2020 року Комісією зареєстровано 62 випусків акцій на суму майже 29 млрд. грн., в той час як у 2019 році – 78 випусків акцій на суму 63,5 млрд. грн., що свідчить про зменшення обсягу зареєстрованих випусків акцій на 34,5 млрд. грн.. у 2020 році. Протягом січня-грудня 2018 року Комісією зареєстровано 93 випусків акцій на суму 22,26 млрд. грн., а у 2017 році – 118 випусків акцій на суму 324,8 млрд. грн. Порівнюючи дані за ці два роки, ми бачимо, що обсяг випусків акцій у 2018 році зменшився на 302,5 млрд. грн.

Розглянемо обсяг та кількість випусків облігацій підприємств. У таблиці 1 бачимо, що обсяг випуску облігацій у 2020 році є на 18,7 млрд. грн. більшим, ніж у 2019 році і становить 29,9 млрд. грн. Комісією протягом січня-грудня 2018 року було зареєстровано 110 випусків облігацій підприємств на суму 15,46 млрд. грн. Порівняно з аналогічним періодом 2017 року обсяг зареєстрованих випусків облігацій підприємств збільшився на 7,1 млрд. грн.. [2].

Таким чином, проаналізувавши дані Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку щодо обсягу та кількості випусків акцій та облігацій підприємств, ми можемо зробити висновок про те, що протягом досліджуваного періоду тенденція до зростання обсягу випуску акцій спостерігається лише у 2019 році, а обсягу облігацій підприємств – у 2018 та 2020 роках, в той час як кількість випусків акцій та облігацій підприємств протягом 2017–2020 років постійно скорочувалась.

Окрім того, суттєвою характеристикою фондового ринку є обсяг біржової торгівлі цінними паперами. Проаналізуємо обсяг біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі протягом 2017–2020 років.

Впродовж 2017–2020 років в Україні діюча кількість організаторів цінними паперами коливалася від 8 до 4. На кінець 2020 року їх кількість скоротилася до мінімуму у порівнянні з попередніми роками. Це були: ПрАТ Фондова біржа “Перспектива”, АТ “Фондова біржа ПФТС” ПрАТ “Українська біржа” (УБ), ПрАТ “Українська міжбанківська валютна біржа” (УМВБ).

За результатами торгів на організованому ринку протягом січня-грудня 2017 року обсяг біржових контрактів з цінними паперами склав 205,7 млрд. грн. За аналогічний період 2018 року цей обсяг склав 260,8 млрд. грн., що є на 55,1 млрд. грн.. (26,7%) більше, ніж у попередньому році. У 2019 році обсяг

біржових контрактів з цінними паперами у порівнянні з 2018 роком збільшилися на 44,2 млрд. грн. (16,9%) і становив 305 млрд. грн. Протягом 2020 року цей показник склав 282,6 млрд. грн., що є на 22,4 млрд. грн. меншим, ніж у попередньому році.

На жаль, загалом обсяги українського фондового ринку у світовому масштабі залишаються незначними. Сумарно за 2020 рік обсяг торгів цінними паперами склав близько 282,6 млрд. грн. (10 млрд. дол. США). Для порівняння, обсяг торгів на Варшавській фондовій біржі щорічно складає більше 340 млрд. дол. США, а на Нью-Йоркській фондовій біржі щодня торгується паперів на суму близько 54 млрд. дол. США.

Дослідивши показники фондового ринку України, можна зробити висновок про те, що на даний час він є не дуже розвиненим і має безліч проблем, які гальмують його розвиток. Серед них:

– необґрунтованість, несвоєчасність, а також часто недостовірність інформації про діяльність учасників фондового ринку;

- недостатнє законодавче регулювання;
- низька ліквідність;
- відсутня розвинута мережа фондових бірж;
- досить низький рівень капіталізації;
- надмірна залежність українського фондового ринку від тенденцій на світових фінансових ринках;
- економічна та політична нестабільність в країні;
- недостатній рівень фінансової грамотності населення;
- недовіра до фондового ринку з боку населення;
- наявність тіньової економіки; – недостатня прозорість діяльності українського фондового ринку;
- обмежена кількість ліквідних та інвестиційно привабливих фінансових інструментів (наприклад, більшість акцій українських емітентів є занадто ризиковими для інвесторів) та інші проблеми [3].

Таким чином, без подолання вищезазначених проблем ефективне функціонування та стабільний розвиток фондового ринку України є неможливим. Отож, для вирішення зазначених проблем, а також покращення ситуації на українському фондовому ринку, необхідно впровадити певний комплекс заходів, а саме:

– вдосконалення механізмів інформаційного забезпечення учасників фондового ринку, оскільки розвиток інформаційних технологій є необхідним для економічного зростання країни;

– створення відповідної законодавчої бази, яка регулюватиме права та обов'язки усіх учасників на фондовому ринку;

- підвищення ефективності державного нагляду та контролю за діяльністю фондового ринку;
- покращення якості обслуговування за допомогою використання новітніх технологій;
- забезпечення дотримання світових стандартів фінансової звітності, зокрема щодо результатів діяльності фондових бірж;
- підвищення конкурентоспроможності фондового ринку України;
- розширення діапазону та підвищення якості послуг, що надаються учасниками ринку; – забезпечення достатнього рівня захисту інвесторів, які могли б вкласти свої кошти у цінні папери і таким чином покращити ситуацію на фондовому ринку тощо [4].

Отож, підсумовуючи все вищесказане щодо сучасного стану фондового ринку України, його проблем та подальшого вдосконалення, можна зробити висновок, що український фондовий ринок має досить великий потенціал розвитку, проте важливим є створення сприятливих умов та нових можливостей на ньому. Створення розвинутого фондового ринку дасть змогу забезпечити відповідні умови для ринкової трансформації національної економіки, а також сталого розвитку міжнародних відносин. Кількісні показники розвитку фондового ринку України мають не зовсім позитивну динаміку, оскільки за останні роки кількість фондових бірж в Україні скоротилась. Крім цього, обсяг та кількість випущених акцій та облігацій також зменшувались протягом 2017–2020 років.

Таким чином, фондовий ринок України знаходиться на етапі розвитку та інтеграції у світовий простір. Як вже зазначалося, на сьогоднішній день існує велика кількість проблем, які стримують розвиток та ефективне функціонування українського фондового ринку, зокрема нестабільна економічна ситуація в країні, недостатня прозорість ринку, низька ліквідність та капіталізація, низький рівень якості послуг, які надаються певними фондовими біржами, недостатнє законодавче регулювання тощо. Успішний розвиток вітчизняного фондового ринку потребує структурних зрушень та здійснення конкретних заходів задля

покращення діяльності та функціонування фондового ринку, а саме збільшення ліквідності, капіталізації та прозорості ринку, посилення контролю за діяльністю фондового ринку з боку держави, формування єдиної цілеспрямованої державної стратегії розвитку фондового ринку в Україні, підвищення якості надання послуг та обслуговування клієнтів фондовими біржами, що забезпечить підвищення популярності та довіри громадян до фондового ринку України загалом.

Література:

1. Закон України “Про цінні папери та фондовий ринок” від 16.11.2017 № 2210-VIII. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>
2. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Офіційний сайт. Аналітичні дані щодо розвитку фондового ринку. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/>
3. Селіванова К.В., Клюско Л.А. Фондовий ринок в Україні: проблеми та основні напрями їх вирішення. Молодий вчений. 2020. № 4. С. 352–355.
4. Татарин Н.Б., Бундз Н.Б., Кравчук А.С. Фондовий ринок в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Молодий вчений. 2021. № 3. С. 379–383.

*Косіашвілі Д. Е.,
Нікіфорова А.Г.,*

здобувачі вищої освіти

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ LOGIT-, PROBIT- ТА ДИСКРИМІНАНТНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ БІДНОСТІ

За часів все більшої нерівності бідність дедалі ясніше усвідомлюється як глобальна проблема. У статистичних дослідженнях дуже важко визначити і відобразити дані щодо найуразливіших та соціально незахищених груп населення. Для розуміння того, хто схильний до бідності, де допомога потрібна найбільше, необхідні дані з більш високою деталізацією. Такими даними якраз є «Poverty Probability Index & Economic Indicators», що знаходиться у вільному доступі на сайті Kaggle.com – публічний веб-платформі, на якій користувачі та організації можуть публікувати набори даних, досліджувати та створювати моделі, взаємодіяти з іншими фахівцями, організувати конкурси з дослідження даних та брати участь у них [1, 2].

Отже, ми маємо набір соціально-економічних показників, що демонструють рівень життя людей. Було проведено опитування європейського населення (ТОП-7 країн за ВРП на душу населення) з різних верств суспільства та з різним матеріальним станом [3].

Проаналізувавши наявний датасет, ми вирішили, що буде цікаво та корисно розглянути задачу класифікації, яка за всіма наявними показниками виявлятиме спроможність конкретної людини робити заощадження та аналізуватиме достатність її рівня заробітку для проживання без будь-яких відкладених грошей.

Варто зауважити, що концептуальна схема дослідження включала два базових блоки: **блок 1** – розробка лінійної моделі ймовірності з ціллю обґрунтування переліку змінних, які слід врахувати в моделі ідентифікації класу; **блок 2** – розробка моделей ідентифікації класу, які дозволяють за наявними ознаками визначити до якого класу відноситься людина: клас 1 (код 0) – схильний до бідності (група населення, що не має збережень та витрачає усі кошти на власне існування); клас 2 (код 1) – не схильний до бідності (група, що має збереження та достатню фінансову забезпеченість). В **блоці 1 (етап 1 – етап 5)** здійснювалась побудова і перевірка адекватності моделі, статистичної значущості факторів, наявності мультиколінеарності, автокореляції та гетероскедастичності тощо [4]. А після цього в **блоці 2 (етап 6 – етап 7)** здійснювалась побудова Logit- та Probit-моделей, дискримінантних моделей для можливості класифікації нових даних щодо соціально-економічного стану людини.

Слід згадати, що підготовка даних відбулась за допомогою програмної оболонки Python. Були заповнені відсутні дані, модель була перевірена на наявність викидів. Таким чином, з підготовленими даними

можна працювати у середовищі Statistica – програмним пакетом для статистичного аналізу. Далі розглядається зміст кожного етапу дослідження.

Етап 1. Побудова і перевірка адекватності моделі.

Початкові дані були перевірені за допомогою F- та t-тесту. У результаті дослідження було виявлено, що модель містить в собі статистично незначущі фактори. Вони були прибрані з числа предикторів. Нова модель є адекватною за всіма показниками та містить в собі 12 значущих факторів, що допоможуть побудувати якісну модель класифікації.

Етап 2. Перевірка на мультиколінеарність.

Перевірка на мультиколінеарність була виконана за допомогою кореляційної матриці та відповідних коефіцієнтів кореляції. Результати показали, що в моделі є два сильно взаємопов'язані фактори, тому було вирішено прибрати той, що має менший вплив на залежну змінну, а саме can_make_transaction.

Етап 3. Перевірка на автокореляцію.

Розрахункове значення $DW = 2,034$. Можна скористатися приблизним правилом і вважати, що автокореляція залишків відсутня, якщо $1.5 < DW < 2.5$. Розрахункове значення знаходиться рівновіддалено від обох меж зазначеного інтервалу, а циклічний коефіцієнт близький до 0 (він дорівнює $-0,0169$), що також вказує на відсутність автокореляції.

Етап 4. Перевірка на гетероскедастичність.

Відповідна перевірка виконується за допомогою тесту Глейсера. Якщо параметр при факторній змінній статистично значимий, то підтверджується гіпотеза про наявність гетероскедастичності. У нашому випадку такої тенденції немає, тому гетероскедастичність відсутня.

Етап 5. Побудова моделі за допомогою методів покрокового виключення, виключення та рідж-регресії.

Незалежно від нашого дослідження на вихідних даних також були побудовані моделі за методами покрокового включення, виключення та рідж-регресії. Кожен метод пропонує свою кількість змінних, але більшість результатів збігаються. Для даної роботи нами обрані тільки значимі фактори. Варто зауважити, що змінна Female була прибрана, адже протягом дослідження була виявлена її незначущість. Використовуючи для моделювання такий набір факторів, ми забезпечили високу якість класифікації. Отже, модель містить в собі 11 змінних, які використовувались для подальшого дослідження та побудови моделей ідентифікації класу.

Етап 6. Побудова Logit- та Probit-моделей.

Були побудовані дві моделі. Вони мають приблизно однаковий результат (logit: 83,6% вірного розпізнавання, probit: 83,82%). Оскільки перша модель більш проста в реалізації, ми обрали саме її. 5 попереджень, що не увійшли до початкової вибірки, були класифіковані до певної групи людей (рис. 1). Перша, третя та четверта людина з більшою вірогідністю будуть знаходитися у групі населення, що не мають збережень та витрачають усі кошти на власне існування. А друга та п'ята людина ймовірно будуть у групі, що має збереження та достатню фінансову забезпеченість. Результат збігається зі справжніми даними. Робимо висновок, що модель працює коректно та може використовуватися для подальшої класифікації.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
	Country	Is_Urban	Religion	income_government_last_year	active_bank_user	cash_property_savings	phone_ownership	num_financial_activities_last_year	literacy	has_investment	formal_savings(€)	Predicted
8385	1	0	2	0	0	0	1	1	0	0	0	0
8386	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	1	0
8387	5	0	0	0	0	0	1	2	3	1	0	0
8388	2	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
8389	4	0	1	0	0	0	1	1	2	1	0	1
8390	1	1	2	0	1	0	2	0	1	0	1	1
8391	2	0	0	0	0	0	2	0	0	1	1	0
8392	0	0	1	0	0	1	1	1	0	0	1	0
8393	5	0	1	1	0	1	0	2	1	0	1	0
8394	6	1	1	0	0	0	1	1	0	1	0	0
8395	0	0	0	0	0	0	1	2	0	0	1	0
8396	5	1	1	0	1	0	2	5	1	1	1	1
8397	4	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0
8398	3	0	0	0	0	0	0	2	1	0	0	0
8399	0	1	1	1	1	1	0	3	1	1	1	1
8400	3	0	0	0	0	0	2	0	1	0	0	0
8401	1	0	1	2	0	0	0	1	1	0	0	0,7451676
8402	0	1	0	1	1	1	0	2	3	1	0	0,6688526
8403	2	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0,9425394
8404	4	0	1	0	0	0	0	1	1	0	0	0,8333552
8405	5	1	1	1	1	1	0	2	5	1	0	0,7451676

Рис. 1. Результати класифікації за logit-моделлю

Етап 7. Дискримінантний аналіз.

Модель дискримінантного аналізу має високу якість та вірно розпізнала 5 представлених об'єктів (рис. 2). Згадана висока якість моделі була підтверджена за допомогою розрахованих критеріїв (Wilks' Lambda, F-тесту тощо) [5]. Загалом відсоток вірно розпізнаних об'єктів найбільший за усіма дослідженнями – 83,9%.

8395	G_1.0	G_1.0	G_2.1	8395	G_1.0	0.987333	0.042007
8396	G_2.1	G_2.1	G_1.0	8396	G_2.1	0.019905	0.980095
8397	G_1.0	G_1.0	G_2.1	8397	G_1.0	0.980996	0.019004
8398	G_1.0	G_1.0	G_2.1	8398	G_1.0	0.960611	0.039389
8399	G_2.1	G_2.1	G_1.0	8399	G_2.1	0.120683	0.879317
8400	G_1.0	G_1.0	G_2.1	8400	G_1.0	0.979696	0.020304
8401	G_1.0	G_1.0	G_2.1	8401	---	0.975446	0.024554
8402	---	G_2.1	G_1.0	8402	---	0.269731	0.730269
8403	---	G_1.0	G_2.1	8403	---	0.979349	0.020651
8404	---	G_1.0	G_2.1	8404	---	0.965374	0.034626
8405	---	G_2.1	G_1.0	8405	---	0.177865	0.822135

Рис. 2. Результати класифікації моделі дискримінантного аналізу

Таким чином, методи *logit*-, *probit*- та дискримінантного аналізу є дуже зручними методами для проведення класифікації. В нашому випадку дослідження проводилося задля визначення людей, які витрачають усі кошти на існування. Тому доцільно обрати модель дискримінантного аналізу, адже саме вона краще розпізнає бідних клієнтів. Результати нашої роботи можуть бути корисними для організацій, які займаються соціальним захистом населення (субсидіями, пільгами, пенсіями тощо), а також для банківської системи, страхових компаній та різноманітних установ, що займаються статистикою та збором даних.

Список літератури:

1. Kaggle – соціальна мережа фахівців з обробки даних URL: <https://www.kaggle.com/johnnyiu/predicting-poverty>.
2. The Poverty Probability Index URL: <https://www.povertyindex.org/about-ppi>.
3. ВВП на душу населення URL: <https://ru.tradingeconomics.com/country-list/gdp-per-capita?continent=europe>.
4. Л.С. Гур'янова, Т.С. Клебанова, С.В. Прокопович. Прикладна економетрика: навч. посіб.: у двох частинах. П 75. Частина 1 : [Електронне видання] Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. – 235 с.
5. Бізнес-аналітика багатовимірних процесів [Електронний ресурс] : навч. посіб. / Т. С. Клебанова, Л. С. Гур'янова, Л. О. Чаговець [та ін.]; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. - Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. - 271 с.

Науковий керівник – д.е.н., проф., зав. кафедри економічної кібернетики і системного аналізу Харківського національного економічного університету ім. С. Кузнеця, професор кафедри економічної кібернетики та прикладної економіки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

Котов Б.В.,

здобувач ступеня PhD

Державного університету «Одеська політехніка»

МЕТОДИ ОЦІНКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ РИЗИКІВ

Ідентифікація та оцінка підприємницьких ризиків є найважливішим етапом управління ними. Ухвалюючи управлінське рішення, підприємець повинний спочатку оцінити ступінь ризиків, що загрожують йому чи його бізнесу. Так, Т.Л. Миронова схиляється до думки, що «оцінку ризиків логічно розглядати як інтегрований етап процесу управління ризиками, який включає якісний та кількісний аналіз ризиків» [1], а також взаємозв'язок об'єктивного мислення, отриманого про ступінь ризику, з його суб'єктивним сприйняттям реципієнтом (підприємцем, що ухвалює управлінське рішення). Відповідно до цього методи оцінки ризиків можна умовно поділити на дві групи: якісні та кількісні.

Головними завданнями якісного аналізу ризиків є: визначити джерела та причини ризиків бізнес-процесів, провести ідентифікацію зон та видів ризику, виявити переваги та можливі негативні наслідки, що можуть виникнути у процесі підприємницької діяльності. Якісна оцінка ризиків – «це процес ідентифікації та визначення ризиків, що вимагають швидкого реагування» [2]. Технологію проведення якісної оцінки ризиків можна подати у такій послідовності [3]:

1. Ідентифікація (визначення) можливих підприємницьких ризиків.

2. Опис можливих наслідків ризиків.
3. Вибір заходів, які направлені на зниження ризиків.
4. Моніторинг ризиків, властивих підприємницькій діяльності.

Як правило, якісні методи оцінки ризиків застосовують в ситуації неможливості отримання кількісних показників, вони є доволі простими й передбачають використання методів експертної оцінки або тестування сценаріїв. Експертна оцінка дозволяє ідентифіковані підприємницькі ризики розділити на такі категорії: високий, середній та низький; повністю прийнятний, частково прийнятний та неприйнятний; незначний, серйозний та неприйнятний [4]; допустимий, критичний та катастрофічний й т.п.

При якійсній оцінці підприємницьких ризиків можна використовувати матрицю оцінки ризиків, яка передбачає комбінування ступенів впливу (іmpact) ризикової ситуації та ймовірності (likelihood) її виникнення й дозволяє диференціювати підприємницькі ризики на незначний (не вимагає негайного реагування), серйозний (вимагає виділення ресурсів для реагування та застосування помірних заходів та моніторингу) та неприйнятний (потребує виділення значних ресурсів для реагування, проведення посиленних заходів мінімізації та посиленого моніторингу) (рис.1).

I \ L		Ймовірність виникнення ризикової ситуації (L)		
		Низька ймовірність	Середня ймовірність	Висока ймовірність
Вплив ризикової ситуації (I)	Високий вплив	Серйозний	Неприйнятний	Неприйнятний
	Середній вплив	Незначний	Серйозний	Неприйнятний
	Низький вплив	Незначний	Незначний	Серйозний

Рис. 1. Матриця оцінки підприємницьких ризиків

Якісні методи все ж таки базуються на суб'єктивному аналізі ризиків, тому їх застосування є доцільним тільки за наявності досвідчених експертів з цієї галузі, й на їх основі рекомендоване проведення подальших досліджень із застосуванням кількісних методів оцінки ризиків.

Метою кількісного аналізу є отримання числового виразу окремих ризиків із визначенням характеристики ймовірності і можливих втрат [2]. Послідовність проведення кількісної оцінки ризиків може складатися з таких етапів [3]:

1. Вибір критеріїв оцінки ступеню ризику.
2. Визначення гранично припустимого ступеню окремого ризику.
3. Розрахунок фактичної величини ризику з використанням окремих методів.
4. Оцінка динаміки ризику, вибір методів зниження ризику.

Кількісними методами оцінки підприємницького ризику є різновиди математичного, аналітичного та статистичного методів: метод аналізу чутливості, метод оцінки ймовірності, метод Монте-Карло, метод дисконтування, аналіз окупності витрат, метод моделювання, метод Risk Metrics, Value at Risk та інші.

Підсумковим етапом кількісного аналізу є розробка плану контрзаходів, що дозволяють усунути або зменшити негативні наслідки настання підприємницьких ризиків.

Як якісні, так й кількісні методи оцінки підприємницьких ризиків мають певні переваги та недоліки, тому доцільно при проведенні оцінки для отримання більш достовірного результату використовувати змішані методи або комплекс методів, який складається з методів обох груп оцінки ризиків.

Література:

1. Підприємництво: підручник / за ред. В.Л. Подсолонко, Т.Л. Миронова. Київ: Центр учбової літератури, 2003. 616 с.
2. Назарчук Т. В., Косінок О. М. Менеджмент організацій : навч. посіб. Київ: «Центр учбової літератури», 2016. 560 с.
3. Брюховецкая Н. Е., Педерсен И. А. Методология оценки рисков предприятия. Стратегия и механизмы регулирования промышленного развития. 2011. № 3. С. 17-27.
4. Александров А. Фактор субъективности при оценке риска по качеству. Фармацевтическая отрасль. 2001. № 5. С.116-119.

Круглякова В.В.,
к.е.н., доцент кафедри фінансового менеджменту,
Корж М.А.,
студентка.

Львівський національний університет імені Івана Франка

БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Спочатку 2020 року ми спостерігаємо, як глобальна пандемія COVID-19 оголила прогалини у сфері стійкості фінансових систем. На нашу думку, одним з основних чинників, який впливає на грошові витрати Державного бюджету України, індекс споживчих цін та інші показники ефективності економіки України є саме пандемія коронавірусу. Проте, не зважаючи на значущість даного аспекту, частина досліджень про пріоритети, ефективність та стратегічний розвиток бюджетної політики в умовах пандемії, є відносно низькою.

Нестабільність економіко-політичної ситуації в Україні призвела до негативних змін в акумулюванні коштів бюджетною системою країни. Стрімке зростання обсягів державної заборгованості викликало збільшення обсягів платежів за ними, а далі – недостатність фінансових ресурсів, бюджетний дефіцит, зниження ліквідності державних цінних паперів, погіршення інвестиційного клімату в країні тощо. Дефіцитність бюджетів є характерною ознакою сучасної фіскальної політики більшості країн. Бюджетний дефіцит демонструє негативну тенденцію, коли витрати державного бюджету перевищують доходи, що є наслідком низького рівня розвитку економіки, процвітання тіньового ринку праці, зростання обсягів безробіття, а останнім часом кризових явищ, спричинених пандемією COVID-19 і військовими діями на Сході України [1, с. 188].

Бюджетний процес 2020 року продемонстрував нам негативну тенденцію неспроможності влади реалізовувати власні раціональні ініціативи. У квітні 2020 року на 11% зменшилась дохідна та на 7% збільшилась видаткова частини бюджетів, що є природнім у кризових умовах [2].

Окрім того, у квітні 2020 року було створено спеціальний Фонд для боротьби з коронавірусом та його впливами. За кошти Фонду декларується посилення медичного забезпечення, підтримуються заходи і заклади охорони здоров'я, зміцнюється система соціального захисту найбільш уразливих верств населення.

Загрози бюджетній політиці України сьогодні пов'язані також із впливом таких негативних чинників, як: значний адміністративний вплив і бюрократичні перешкоди; механічне застосування іноземного досвіду без урахування національних особливостей; макроекономічна нестабільність, що супроводжується зростанням інфляції та девальвацією національної валюти; втрата контролю над частиною території держави та військові дії на Сході України; високий рівень залежності від міжнародних позик, зовнішньої політики й кон'юнктури ринку; стрімке нарощування державного боргу, зниження боргової стійкості держави та загроза дефолту; відтік капіталу за кордон і зменшення можливостей для розвитку економіки [1, с.188].

Таким чином, виникає необхідність розробки багатопланової стратегії, спрямованої на вирішення вищезазначених проблемних питань у сфері охорони здоров'я та впровадження державної фінансової підтримки економічної діяльності. Ця стратегія повинна поєднувати короткі, середньо- та довгострокові цілі та враховувати вплив екзогенних і ендегенних факторів на економіку та взаємозв'язки складових фінансової системи, включаючи систему публічних фінансів.

На основі проведеного дослідження, для вирішення існуючих проблем вважаємо за необхідне наступне:

- удосконалення бюджетних інструментів;
- підвищення ефективності механізмів для залучення податкових надходжень;
- удосконалення моделі формування доходів бюджету, що передбачає оптимізацію їх структури, зменшення частки податків на капітал, підвищення ефективності інструментів управління ризиками в цій площині;
- оптимізація видаткової частини бюджету;
- забезпечення координації діяльності органів державного управління у процесі формування доходів та планування бюджетних видатків;

- удосконалення системи обміну інформацією між органами публічного управління та суб'єктами господарювання у процесі прогнозування доходів;
  - здійснення системного моніторингу рівномірності та пропорційності податкового навантаження регіонів.
- Отже, розгортання світової коронакризи призвело до запровадження карантину у переважній більшості розвинутих країн світу, що вже призвело до суттєвого падіння економічної активності в світі та має глобальний негативний ефект на динаміку світової торгівлі. На даний момент усі зусилля в проведенні ефективної бюджетної політики мають бути спрямовані на забезпечення виконання Державних бюджетів, зокрема фінансування заходів, спрямованих на боротьбу з коронавірусом. Також важливо й надалі втілювати середньострокове бюджетне планування у бюджетний процес в Україні, яке має забезпечити стратегічний підхід до визначення пріоритетних заходів та відповідний розподіл обмежених ресурсів.

Література:

1. Бока І. Управління бюджетом в умовах сучасних викликів та загроз. «Наука в ЦНТУ: основні досягнення та перспективи розвитку» за підсумками проведення «Дня науки – 2021» – матеріали наук.-техн. конф. здобувачів вищої освіти, м. Кропивницький, 14 трав. 2021 р. Кропивницький, 2021. С. 187-189.
2. Бюджет під час пандемії: що змінилося для України. Радіо Свобода: Економіка. URL : <https://www.radiosvoboda.org/a/koronavirus-i-biudzhet/30553159.html>

*Попович А.В.,
студентка 2 курсу економічного факультету
ДВНЗ «Львівський національний університет імені Івана Франка»*

ІНТЕРНЕТ – БАНКІНГ В УКРАЇНІ

Вступ. Сьогодні ІКТ охопили практично всі сфери життєдіяльності людини. Впровадження інноваційних технологій призвело до розвитку систем управління банківськими операціями через мережу Інтернет. Так, починаючи з 1998 року в Україні починає широко використовуватися та розвиватися послуга Інтернет-банкінгу.

Актуальність дослідження Інтернет-банкінгу зумовлена зростанням кількості банків, які надають послуги дистанційного обслуговування та урізноманітненням набору електронних банківських послуг.

Мета. розглянути розвиток, перспективи інноваційного дистанційного банківського обслуговування та заходи, яких потрібно вжити для стимулювання та підтримання високого рівня розвитку Інтернет-банкінгу в Україні

Основна частина. Тема дистанційного банківського обслуговування є дуже поширеною і затребуваною в сучасному світі. Перш ніж розкрити можливості Інтернет-банкінгу, доцільно з'ясувати, що розуміється під даним поняттям. Кожен науковець трактує поняття Інтернет-банкінгу по-своєму. Так, за визначенням А. Нікітіна, Г. Бортнікова, А. Федорченко, дистанційне банківське обслуговування – це проведення операцій по рахунках клієнта на підставі його дистанційних розпоряджень, а дистанційне розпорядження – це розпорядження банку виконати певну операцію, передане клієнтом погодженим каналом доступу з певною процедурою передачі розпоряджень. На думку О. Рудої, Інтернет-банкінг – це один із видів дистанційного банківського обслуговування, завдяки якому доступ до рахунків та операцій за рахунками забезпечується в будь-який час та з будь-якого комп'ютера, який підключений до Інтернету, а також який має стандартний браузер. Аналізуючи ці та інші твердження можна сказати, що Інтернет-банкінг – це метод дистанційного управління банківським рахунком з використанням мережі Інтернет.

На даний час існують три основні форми обслуговування клієнтів: звичайна (характерним є наявність офісу, обов'язкова фізична присутність клієнта, оперативність), дистанційна (характеризується зручністю, оперативністю, різноманітністю) та змішана (дана форма поєднує в собі особливості звичайної та дистанційної форм). Саме дистанційна форма обслуговування клієнтів банківських установ, одним з видів якої є Інтернет – банкінг, є найбільш популярною в сучасному світі. Поширення даного виду операцій пов'язано з розвитком глобальної мережі Інтернет.

Слід згадати, що першим українським банком, який використовував послуги Інтернет-банкінгу був ПриватБанк у 1998 році. Вже через рік послуга Інтернет – банкінгу була запроваджена у ВА-Банку, ПУМБ, Альфа-Банку, Укресімбанку та ін.

За даними дослідження Mastercard Digitalization Trust Survey 2019 сьогодні більшість користувачів продовжують активно переходити на цифровий стиль життя, все більше використовуючи нові пристрої та їх можливості.

Спектр операцій дистанційного обслуговування в Україні не дуже широкий. На першому місці за популярністю займають операції, які пов'язані з переглядом рахунків (17%), на другому – операції, пов'язані з оплатою мобільного зв'язку(14%) і відповідно на третьому місці – операції, які пов'язані з переглядом останніх операцій (12%)

Основні перспективні напрями розвитку Інтернет банкінгу:

- використання новітніх технологій;
- пошук надійних засобів захисту в системі Інтернет-банкінгу;
- алучення зарубіжного досвіду функціонування дистанційного банківського обслуговування.

Заходи, яких потрібно вжити для стимулювання та підтримання високого рівня розвитку Інтернет-банкінгу:

- 1) Надати поняттю «Інтернет-банкінг» законодавчої форми. Тобто прийняти нормативно-правовий документ, який би регулював діяльність банків, які дають електронні банківські послуги.
- 2) Підвищити конкурентноспроможність банкам за допомогою входження до мережі Інтернет.
- 3) Уряду та НБУ сприяти ефективному розвитку нових банківських технологій.

Висновок. Підсумовуючи все вище сказане, можна стверджувати, що наявність послуг Інтернет-банкінгу набирає все сильнішого поширення. Використання систем Інтернет-банкінгу спрощує роботу банків, зменшує обсяг паперової роботи. Розвиток даної послуги допомагає банкам покращити відносини з своїми клієнтами та активно взаємодіяти з ними для задоволення потреб ринку. Дослідження показали, що вітчизняній банківській системі потрібно розвиватись. Це стосується організації Інтернет-банкінгу, розширення спектру послуг, їх якості, надійності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шлаин Б. М. Продажи через Интернет: сегментация и технология - залог успеха. 2009. № 1. Режим доступа: http://www.reglament.net/bank/bankproduct/2009_1_article.htm#subscribe
2. Маркетинг у банку: підручник / за ред. А.В. Нікітіна. – К. : КНЕУ, 2006. 432 с. 6.
3. Руда О. Інтернет-банкінг – базовий інструмент на ринку фінансових послуг. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. 2015. Вип. 12. Ч. 2. С. 185–188.
4. Коваленко Є. Українці обирають цифрові пристрої та сервіси для платежів: 87% надають перевагу оплатам смартфоном – дослідження Mastercard. 2019. Режим доступа: <https://www.mastercard.com/news/europe/uk-ua/%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B4%D1%96%D0%BB-%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD/%D0%BF%D1%80%D0%B5%D1%81-%D1%80%D0%B5%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%B8/uk-ua/2019/cherven/%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%86%D1%96-%D0%BE%D0%B1%D0%B8%D1%80%D0%B0%D1%8E%D1%82%D1%8C-%D1%86%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%B2%D1%96-%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%80%D0%BE%D1%97/>
5. Котуранова Т.В., Вартоха Я.С., Александрова М.О. «Інтернет банкінг в Україні – інноваційний розвиток банківської сфери». 2020. Режим доступа: <http://www.prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/120/114>
6. Підсосонна Я. Г., Савич О. Р. «Інтернет-банкінг в Україні: проблеми та перспективи розвитку». 2017. Режим доступа: <http://www.economy-confer.com.ua/full-article/2494/>
7. Москальов А.А., Рудько А.О.//Інтернет-банкінг як напрям розвитку банківських послуг // Москальов А.А., Рудько А.О. //Молодий вчений – 2018 - 1172-1174. Режим доступа: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/11/270.pdf>

Приходько А.В.,
здобувач вищої освіти зі спеціальності «Маркетинг».
Науковий керівник: Гакова М.В.,
к.е.н., доцент кафедри маркетингу та міжнародного менеджменту.
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ВІРУСНИЙ МАРКЕТИНГ: СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ

У сучасному світі рекламодавцям стає все складніше зацікавити потенційних покупців. Люди отримують дуже багато інформації, тому їх увага розсіюється по десятках різних каналів: соціальні мережі, сайти новин, поштові розсилки, пошукові системи. Крім того, люди втомилася від реклами, вони ставлять AdBlock, ігнорують білборди і т. д. Вірусний маркетинг є шляхом вирішення цієї проблеми. Він існував ще до появи Інтернету, мав схожий вигляд поширення та називався «сарафаним радіо». Термін «вірусний» стосується того факту, що вміст передається від людини до людини, подібно до того, як поширюється вірус.

Узагальнюючи думки науковців [5; 6], автор вважає, що вірусний маркетинг визначається як комплекс заходів, спрямований на підвищення поінформованості про бренд, товар або послуги за допомогою самих людей. Вони схильні ділитися тим, що викликає сильну емоційну реакцію.

Американські маркетологи проводили дослідження, які доводять, що найбільш поширеною є реклама, що викликає високоенергетичні емоції: злість, жалість, радість, здивування, обурення [1; 2].

Перевагами вірусного маркетингу є:

1. Низька вартість. Зазвичай вірусна реклама дешевше за звичайну. Платити за поширення не потрібно, тому що це роблять користувачі.

2. Позитивне сприйняття. У більшості випадків вірусний контент несе в собі розважальний характер, тому люди сприймають його як цікаве, а не нав'язливе. Інколи така реклама може підвищити лояльність до бренду.

3. Свобода. Відсутність цензури та інших обмежень притягує до такого виду реклами додатково ту частину підприємств, реклама продукції якої обмежена Законом України «Про рекламу». До того ж інтерес публіки часто звернений до провокаційних елементів реклами.

4. Швидкість результату. Вірусний маркетинг є однією з небагатьох тактик, які можуть створити вибухово зростання за дуже короткий час. Це найпривабливіша перевага для власників бізнесу, але її важко досягти.

5. Гнучкість. Реалізація вірусної рекламної кампанії не прив'язана до одного інструменту. Поширення інформації може проходити за допомогою будь-якого каналу маркетингу, що дає можливість пристосуватися практично під будь-які стартові умови [3, с. 23; 4, с. 271].

Особливістю та недоліком є непередбачуваність. Неможливо передбачити реакцію користувачів та результат рекламної кампанії. Також існує можливість передачі спотвореної інформації.

Вірусний маркетинг буває очікуваним та неочікуваним. Бувають випадки, коли поширення відбувається випадково. Людина може завантажити фото чи відео, яке раптом стає популярним та розповсюджується по Інтернету. Наприклад, «чорно-біло-синє плаття». Користувачі дивувалися і переслали один одному картинку з сукнею з питанням, якого воно кольору. Деякі користувачі побачили в цьому рекламу, хоча це не була кінцева мета, але в підсумку після цієї картинки сукні розкупили дуже швидко [5, с. 342].

Ефективний маркетинг використовує добре розроблені вірусні стратегії, щоб гарантувати, що те, що викладається, буде привабливим для цільової аудиторії. Можна виділити вірусність реклами Volvo, де Ван Дамм демонструє свій шпагат, а також стабільність машин. Цей рекламний ролик став дуже відомим, на нього зробили велику кількість пародій.

Проведення успішної вірусної кампанії можна розбити на такі ключові етапи: аналіз ринку (вірусний маркетинг вимагає детального вивчення ринку, продукту), аналіз аудиторії (виявлення її потреб, інтересів), розроблення креативу, розроблення контент-плану (проводиться робота на операційному рівні), запуск («посів») реклами, тобто первинна публікація контенту в Інтернеті; стимуляція активності користувачів; залучення уваги ЗМІ та лідерів думок) і аналітика.

В науковій та дослідницькій літературі [3; 5] існує кілька факторів, які впливають на успішність розповсюдження «вірусних» повідомлень. Важливим є новизна ідеї, її привабливість, незвичайність, вона має «члупати» глядача, щоб він захотів поділитися нею з іншими. Цей контент треба запакувати у зручну,

привабливу, просту й доступну для передачі між користувачами упаковку. Люди повинні з легкістю вміти викласти файл у себе на сторінці, надіслати посилання і т. д. Крім того, щоб вірусний маркетинг працював, він повинен містити в собі як мінімум одну, а краще декілька тем, які люди завжди готові обговорювати (гумор, задоволення, інтрига, іронія, гроші тощо). Для створення ефективної реклами, необхідно пам'ятати, що ідея має показати продукт таким чином, щоб було видно всі його переваги і сформувати потребу в ньому. Компанія ж має пам'ятати про високий рівень обслуговування клієнтів, здійснювати постійний моніторинг ситуації та бути готовою до негативу.

Просування за допомогою вірусної реклами може приймати різні форми: відео, фото, текст, музика, розповсюдження у вигляді чуток тощо. Найкраще поширюються відеоролики, а найгірше – текст [5, с. 342]. Основними чинниками, що впливають на успішність відеоролика у вірусному маркетингу, є його гумористичність, здатність шокувати, оригінальність.

Таким чином, успішний «вірус» має мати чіткий та цікавий сценарій, аудиторію, яка його поширюватиме; легко поширюватися; бути унікальним і мати продуману схему запуску та розповсюдження. Для того, щоб добитися віддачі, необхідно придумати креативну ідею і знайти правильне місце «посіву» такої реклами, а користувачі самі її поширять. Вірусна реклама є одним із найбільш ефективних та актуальних способів просування. В Україні вірусний маркетинг не набув такої популярності, як в Америці чи Європі, але він є перспективним напрямком для розвитку, тому, можливо, в недалекому майбутньому вірусний маркетинг має достатньо шансів стати одним з найвпливовіших засобів реклами.

Література:

1. Kelsey Libert, Kristin Tynski. Research: The Emotions that Make Marketing Campaigns Go Viral. URL: <https://hbr.org/2013/10/research-the-emotions-that-make-marketing-campaigns-go-viral>
2. Carson Ward. Why Content Goes Viral: the Theory and Proof. URL: <https://moz.com/blog/why-content-goes-viral-the-scientific-theory-and-proof>
3. Курасова В.Е., Мозгова Г.В. Вірусний маркетинг: можливості використання під час реалізації маркетингової стратегії. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2018. Том 29 (68). №2. С. 22-25.
4. Учеваткин А.В., Смирнов В.Н. Вирусный маркетинг и его создание. Бюллетень науки и практики. 2020. Т. 6. №1. С. 270–273. URL: <https://www.bulletennauki.com/50-31>
5. Кордзя Н.Р. Вирусный маркетинг как метод электронной коммерции. Экономика и общество. 2018. Вып. 15. С. 338–343. URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/15_ukr/53.pdf
6. Ілляшенко С.М., Іванова Т.С. Інструменти та методи просування продукції в Internet: аналітичний огляд. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2015. № 3. С. 25-26. URL: https://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2015_3_20_32.pdf

Юрасов А.Р.,

*здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Університет ДФС України*

ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ БАНКІВ В УКРАЇНІ

Актуальність тематики дослідження зумовлюється тим, що присутність державного капіталу в банківського секторі України залишається на значному рівні. Банки з державним капіталом фактично переважають по показниках активів, а отже є системо утворюючими. В цьому руслі необхідним є детальне вивчення їх діяльності та особливостей регулювання.

В Україні під категорію досліджуваних у даній роботі підпадають державні банки другого рівня, зокрема:

- АТ КБ «ПРИВАТБАНК»;
- АБ «УКРГАЗБАНК»;
- АТ «УКРЕКСІМБАНК»;
- АТ «ОЩАДБАНК».

Слід погодитись із думками української науковиці Чмутової І. М., яка досліджуючи роль державних банків у банківській системі України відмічала: «З метою забезпечення виконання державними банками основних покладених на них функцій необхідною є розробка комплексної адміністративно-правових заходів, що дозволили б найбільш ефективно організувати діяльність таких банків. Основні законодавчі документи, що регулюють діяльність комерційних банків не регламентують їх сферу обслуговування, принципи діяльності тощо. Зважаючи на специфіку функціонування державних банків, доцільним є створення відповідної системи економічних нормативів та фінансових показників, які б дозволяли найбільш адекватно оцінювати ефективність їх діяльності [1]. Така система може включати усі існуючі економічні нормативи та фінансові показники або лише частину з них. Можливим є також врахування певних галузевих показників в залежності від сфери функціонування конкретного державного банку» [2]. Науковець наголошує на тому, що специфіка вітчизняних державних банків виділяє їх з поміж інших банків державного рівня, а отже вимагає спеціального інфраструктурного забезпечення.

Наразі спеціального законодавчого акту що регламентував би діяльність державних банків в Україні немає. Ст. 7 Закону України «Про банки та банківську діяльність» [3] визначає правові засади функціонування цієї категорії банків. Отже, Закон визначає структуру управління державного банку в Україні (рис.1.3). Єдиним акціонером такого банку є саме держава, а вищий орган управління представлено Кабінетом Міністрів України. В це же час Кабмін здійснює управління корпоративними правами таких банків. При цьому, як і усі акціонерні форми організації бізнесу, державні банки мають у структурі управління: правління банку та наглядову раду банку. Усі повноваження, особливості формування та строк дії органів управління державного банку містяться у статті 7.

Зважаючи на те, що державні банки займають значну частку у банківській системі, їхня діяльність, окрім комерційної важливості для держави, становить великий суспільний інтерес. Це знайшло відображення у запровадженні із 2018 року обов'язкове звітування державних банків перед Міністерством фінансів України. «Ці звітування спочатку відбуватиметься у вигляді кварталних і піврічних звітів на офіційному веб-сайті Міністерства фінансів, а згодом - в окремому розділі буде зібрано усю інформацію про функціонування державного банківського сектора: поточні звіти в стилі bank at a glance, стратегії і звіти про процес їх реалізації, результати роботи з проблемними активами (NPLs), включаючи реалізовані реструктуризації, а також актуалізовану інформацію по судовим процесам та зверненням до правоохоронних органів. Усі дані будуть подані як в агрегованому вигляді, так і по кожному з чотирьох державних банків окремо» [4].

По цим же причинам, Міністерством фінансів за участі Міжнародного валютного фонду, Світового банку, Міжнародної фінансової корпорації та Європейського банку реконструкції та розвитку було розроблено та запроваджуються «Засади стратегічного реформування державного банківського сектору». Міністерство фінансів України повідомляє: «Ключовими завданнями, що визначені в Засадах є докорінний перегляд принципів та механізмів корпоративного управління державними банками та сфокусування бізнес - та операційних моделей державних банків з метою досягнення найвищої ефективності їх діяльності» [1].

Отже, законодавче та суб'єктне забезпечення регулювання діяльності державних банків в Україні має свої особливості порівняно із регулюванням інших банків другого рівня. В першу чергу підвищена увага держави до таких установ пояснюється їх особливим призначенням. Тому, окрім НБУ діяльність таких банків перебуває під контролем Міністерства фінансів України.

Література:

1. Регулятивний потенціал фінансового ринку в умовах глобальних викликів: [монографія] / За заг. ред. д.е.н., професора С.В. Онишко. Ірпінь: Видавництво Національного університету ДПСУ України, 2016. 452 с.
2. Чмутова І. М. Особливості функціонування державних банків у банківській системі України. Проблеми економіки 2011. № 4. С.135-138.
3. Про банки та банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>.
4. Мінфін звітуватиме про діяльність державних банків. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2517050-minfin-zvituvati-pro-dialnist-derzavnih-bankiv.html>.
5. Банки державного сектору. Фінансова політика. Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/banki-derzhavnogo-sektoru>.

*Яремчук Ірина Вадимівна,
студентка 6 курсу*

*факультету обліку та податкового менеджменту
Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана*

СУТНІСТЬ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ЯК ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ, ЇЇ ФОРМИ ТА СИСТЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ

Заробітна плата є основним джерелом доходу працівників у сучасному світі і буде такою й надалі, оскільки завдяки своїй особливості вона відіграє важливу роль у розвитку всіх галузей економіки. Сфера обліку оплати праці та її оподаткування є однією із найскладніших сфер бухгалтерського обліку через неоднозначність та часту зміну законодавства. Ця галузь бухгалтерії є найбільш відповідальною та трудомісткою, й тому займає одне з провідних місць у системі обліку господарської діяльності підприємств.

Визначення сутності оплати праці завжди було головною методологічною метою права та економічної науки. З економічної точки зору, оплата праці є однією з ключових категорій у суміжних галузях знань. Як економічна категорія заробітна плата з'явилася при зародженні капіталізму.

З економічної точки зору чітко описати заробітну плату неможливо. У теорії неринкової економіки вона розглядається як частка найманого працівника в створюваному ним прибутку, а прихильника ринкової економіки - як ціну робочої сили.

Зокрема, як економічну категорію Р.З. Лівшиць визначав оплату праці через поняття грошової форми основної частини необхідного продукту, розподілену між робітниками та службовцями відповідно до якості й кількості праці [1, с. 10].

У своїх наукових дослідженнях А. Сміт та Д. Рікардо визначили власне бачення поняття «заробітна плата». Наприклад, А. Сміт зазначив, що «за-робітна плата охоплює вартість життєвих засобів людини, щоб вона могла «працювати», а от Д. Рікардо вважав, що «заробітна плата є грошовим ви-разом «мінімуму засобів існування» [5, с. 245]

В свою чергу Чанишева Г. та Болотіна Н. зазначали, що термін «оплата праці» ширший, і його цільове призначення спрямоване на організацію оплати праці, регламентацію її окремих елементів та всієї системи правових засобів у цій сфері, тоді як поняття «заробітна плата» спрямоване на право окремого працівника отримувати грошову винагороду.

Як економічна категорія, заробітна плата відображає відносини між роботодавцями та найманими працівниками. Тобто, заробітна плата - це винагорода за виконану роботу згідно з встановленими нормами праці (норм часу, виробітку, обслуговування, посадових обов'язків). Базові елементи організації оплати праці зображені на рис. 1.1.

Важливими складовими організації заробітної плати є її форми і системи, які забезпечують зв'язок між оплатою праці та її результатами. Форми та системи оплати праці встановлюються підприємствами та організаціями самостійно через колективні договори відповідно до вимог і гарантій, передбачених законами, генеральними та відомчими (регіональними) угодами. По суті, головною умовою встановлення ефективної та раціональної системи оплати праці є узгодження її форми та системи з особливостями підприємства, особливостями технології виробництва, організацією управління та обслуговування. Раціональну заробітну плату слід вважати справедливою, якщо вона може стимулювати продуктивність і якість роботи, роботу без браку, економить електроенергію, сировину, освоює новітні машини та механізми чи технології, вони беруть участь в інноваціях і дають практичні пропозиції щодо вдосконалення виробничого процесу.

Існує багато різних систем оплати праці для іноземних організацій та працівників, і системи оплати праці, як правило, спрямовані на підвищення ефективності виробництва. У країнах з розвинутою ринковою економікою традиційна форма оплати праці, яка спиралася на індивідуальне виробництво, перейшла до форми погодинної оплати праці.

Це пов'язано з тим, що, по-перше, стає все важче вимірювати особистий внесок окремих працівників у весь виробничий процес з точки зору НТП. По-друге, пріоритетом є стимулювання співпраці всередині колективу

працівників, розвиток здібностей та інноваційне сприйняття її членів, формування внеску працівників у загальну справу, присвоєння почуття участі, зацікавленості в результатах індивідуальної та колективної праці [4].

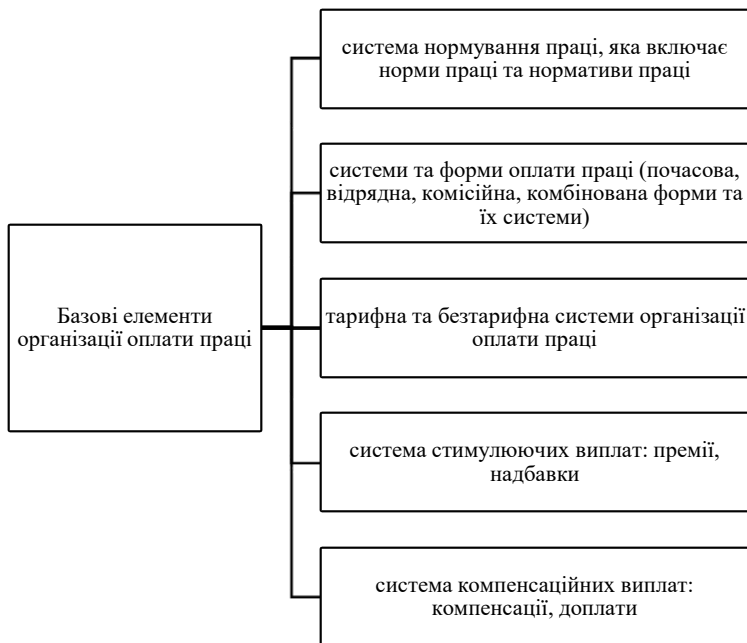

Рис. 1.1. Базові елементи організації оплати праці на підприємстві

Отже, заробітна плата – це плата, яку виплачує роботодавець працівнику, як вина-городу за виконану роботу в грошовому виразі, що стимулює його до досягнення високих кінцевих результатів праці, з одного боку і елемент витрат виробництва з іншого. Проаналізувавши поняття оплати праці ми маємо можливість визначити це поняття, таким чином – заробітна плата – це ціна, якою оцінюється праця робітника, яка повинна бути виражена тільки в грошовому еквіваленті, і стимулювати до високих результатів, а також виступає одним з елементів витрат виробництва

Література

1. Інструкція зі статистики заробітної плати: Затверджена наказом Міністерства статистики України від 13 січня 2004 року № 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 р. № 108/95-ВР [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://search.ligazakon>.
3. Круш П.В., Тульчинська С.О. Макроекономіка : навчальний посібник : 2-ге вид., перероб. та доопрацювання. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 328 с.
4. Крот Ю. Проблеми організації обліку розрахунків з оплати праці / Ю. Крот, А. Тихомирова // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. – 2014. – Вип. 36(3). – С. 28-32.

МЕДИЧНІ НАУКИ

*Ветрова А.О.,
студентка 4 курсу медичного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

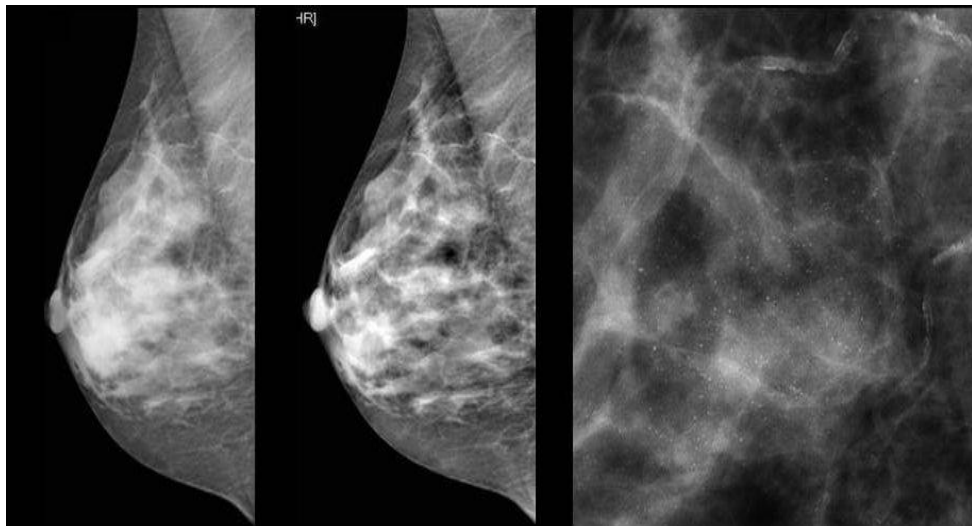
УЛЬТРАЗВУКОВА ДІАГНОСТИКА ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ РАКУ МОЛОЧНОЇ ЗАЛОЗИ

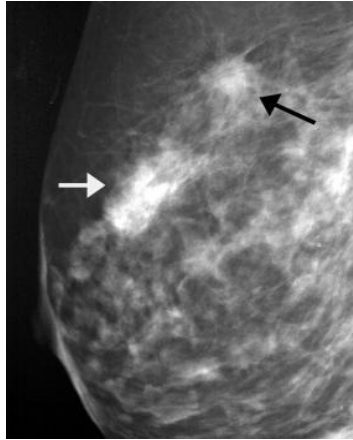
Вступ: Рак молочної залози займає 1-ше місце у загальній структурі злоякісних пухлин серед жінок. Саме тому, рання діагностика важлива як для лікування, так і для прогнозу. Ультразвукова діагностика є широко використовуваним методом виявлення та діагностики раку молочної залози, не лише через виявлення мамографічно прихованих уражень, а й завдяки більш точному визначенню ознак ураження, підозрілих на злоякісність.

Мета: Переглянути доступну літературу щодо ефективності УЗД для виявлення раку молочної залози.

Матеріали і методи дослідження: Проведено аналіз літературних джерел за 2020-2021 рік з метою визначення ефективності УЗД для виявлення раку молочної залози.

Результати: Ультразвукове дослідження може оцінити морфологію, орієнтацію, внутрішню структуру та межі уражень з кількох площин з високою роздільною здатністю як у переважно жирових грудях, так і в щільних, залізистих структурах. Для кращої візуалізації тканини молочних залоз обстеження варто проводити з 4-го по 10-й день місячного циклу (1-й день менструації вважається 1-им днем місячного циклу). Але при появі будь-яких скарг з боку МЗ, наприклад, різка біль в області МЗ, наявне ущільнення або утвір, виділення з сосків або їх втягнення, на діагностику треба звертатися негайно. Технології включають ультразвукову еластографію, ультразвукове дослідження з контрастуванням, 3-D ультразвукове дослідження, автоматичне ультразвукове дослідження молочних залоз та комп'ютерне виявлення ультразвуку молочних залоз.

*Утворенням близько 1 см в діаметрі, має гострі краї в середній третині правої залози в положенні 10 годин. Зображення демонструє як утворення з гострими краями (чорна стрілка), так і окрему передню очагову асиметрію (біла стрілка).

УЗД можна проводити жінкам будь-якого віку (в тому числі, вагітним на відміну від рентгена). Також важливим фактором є те, що Ультрасонографія не ставить пацієнта під вплив іонізуючого випромінювання – фактора, який особливо важливий для вагітних і молодих пацієнтів. Вважається, що у цих пацієнтів груди більш чутливі до радіації; УЗД також відіграє важливу роль в скринінгу конкретних груп пацієнтів, таких як пацієнтів з мамографічно щільними грудьми і пацієнтів з високим ризиком розвитку раку молочної залози, які знаходяться під наглядом.

*Фото фіброаденоми молочної залози на УЗД. При онкології відбувається деформація молочної залози, з'являються ущільнення. Візуальні прояви залежать від стадії раку і його характеру. Зазвичай ущільнення не має чітких меж, проростає в сполучні області. При підозрі на цей діагноз проводиться пункція.

Висновок: Цей метод не лише ефективний, а й має велике значення для діагностики уражень молочної залози як доброякісних або злоякісних пухлин і можуть ще більше покращити раннє виявлення раку молочної залози. Для скринінгу раку молочної залози ультразвуком використовується як додатковий інструмент візуалізації для маммографії.

Література

1. Жунжун Го- доктор медичних наук, Гуолан Лу -доктор філософії, Баофей Фей -доктор філософії - ТЕХНОЛОГІЇ УЗД ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ТА ЛІКУВАННЯ РАКОМУ МОЛОДІ – ОГЛЯД
2. Paul R Fisher, доктор медичних наук, доцент кафедри радіології та хірургії- УЗД ПРИ РАКУ МОЛОЧНОЇ ЗАЛОЗИ
3. Бетані Л. Нілл, Фібі Е. Фрір · Роберт Джаред Вайнфуртнер, Елізабет Каган Арлео, Дженніфер С. Друктейн · СКРИНІГ НА РАК МОЛОЧНОЇ ЗАЛОЗИ

Гайдур М.В.,

*студент 4 курсу медичного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

ДУПЛУМАБ – ПАНАЦЕЯ ПРИ АТОПІЧНОМУ ДЕРМАТИТІ

Атопічний дерматит (АД) - хронічне рецидивне запалення шкіри, що виникає внаслідок порушення епідермального бар'єру і тягне за собою подальшу його дисфункцію, що досягає максимального розвитку на тлі схильності до ІgE-опосередкованої гіперчутливості, що реалізується сенсibiliзацією до оточуючих алергенів

Як видно з визначення, АД не є однорідним захворюванням у різних пацієнтів: у частини хворих переважають *генетичні порушення шкірного бар'єру*, в інших – *імунна гіперчутливість*. Порушення проникності шкіри є характерним станом при АД і пов'язане зі спонтанними точковими та успадкованими генними мутаціями в хромосомах, що відповідають за функціонування епідермального бар'єру. Структурні білки (філаггрін, лорикрин, інволюкрин) змінюють свою будову та властивості первинно на тлі мутації і вдруге після запалення. Кількість структурних білків у шкірі значно зменшується, заміщаючись фібробластами. Підвищена проникність шкіри створює умови для колонізації її бактеріями та грибами, а також для проникнення алергенів і патологічного розпізнавання їх імунними клітинами. У результаті виробляється специфічний ІgE, а й збільшується синтез ІL4, ІL5, ІL9, ІL13 які запускають цілий каскад імунних реакцій. Супутня трансепідермальна втрата води призводить до "висихання" епідермісу, зниження його вологості, внаслідок чого утворюються сигнальні цитокіни ушкодження епітеліоцитів (ІL25, ІL31, TSLP). Мікрофлора, що постійно колонізує шкіру, може виступати в ролі суперантигенів для лімфоцитів, які забезпечують поліклональну активацію Th2- лімфоцитів без присутності алергену і високі концентрації і цитокінів, що продукуються цими клітинами в шкірі.

Попри усталену думку, імунні порушення при АД не обмежуються ІgE-залежними реакціями і можуть протікати за участю кількох механізмів. Залежно від віку та фази захворювання співвідношення цитокінів при АД буде відрізнятися. Загальною рисою пацієнтів усіх вікових груп є участь у патогенезі захворювання тимусного стромального лімфопоетину (TSLP), під впливом якого сенсibiliзовані дендритні клітини мігрують у регіональний лімфовузол, сприяючи диференціюванню Th2-лімфоцитів, що визначають формування вироблення прозапальних цитокінів. Ймовірно, ці особливості патогенезу спричинили низьку ефективність біологічної терапії при алергічній екземі.

Фармакотерапія в алергології традиційно була заснована на препаратах, що впливають на рецептори до гістаміну та кортизолу. Пацієнти з безперервно рецидивуючим середньотяжким і важким шкірним ураженням, крім топічних глюкокортикостероїдів (ГКС), топічних інгібіторів кальциневрину та емолентів, змушені застосовувати ГКС системної дії.

До появи біологічних препаратів можливості системної терапії АД обмежувалися коротким списком фармакологічних засобів. Поява дупілмабу (моноклонального антитіла до ІL4R α) змінила традиційні

увлення про можливість терапії важких форм АД, торпідних до кортикостероїдних курсів та терапії інгібіторами калциневрину.

Новий клас застосованих системних препаратів при АД представлений групою моноклональних антитіл, які блокують ключові цитокини запалення (або рецептори до них). За рахунок високої специфічності досягається селективна дія, а структурна тотожність з імуноглобуліном людини забезпечує подібний період «напівжиття» і відносно низьку частоту реакцій на препарат. При ранньому блокуванні імунного запалення це запобігає цитокиновому каскаду з активацією супутніх клітин в органах-мішенях. При цьому, зазвичай, немає впливу на вітальні фізіологічні процеси — кровотворення, метаболізм, розподіл соматичних клітин. Біологічна терапія заснована на гібридній технології відтворення імуноглобулінів клоном В-лімфоцитів, отриманим із м'ясоної пухлини. Відкриття, удостоєне Нобелівської премії 1984 (Г. Келер і Ф. Мільштейн), кардинальним чином змінило традиційну терапію багатьох захворювань.

До нового класу препаратів відносять *ритуксимаб*, *інфліксимаб*, *немолізумаб* та *дупілумаб*, що реалізує свою дію блокуванням рецептора до інтерлейкіну-4.

Роль інтерлейкіну-4 (IL4) та IL13 (IL13) в алергічному запаленні.

IL4 - великий глікопротеїн, масою близько 20 кДа, виробляється переважно Th2-клітинами і меншою мірою - мастоцитами, еозинофілами та базофілами. IL4 викликає проліферацію В-лімфоцитів, з подальшим синтезом IgG та IgE. Спільно з IgE даний інтерлейкін здатний активувати розмноження тучних клітин слизових, підтримуючи алергічне запалення. По-друге IL4 підтримує проліферацію CD8⁺-лімфоцитів, посилює цитотоксичну активність макрофагів та синтез запальних медіаторів епітеліальними клітинами. Антагоністичні властивості IL4 виявляє щодо IL1, IL6, ФНП α і вважається одним з основних протизапальних цитокинів.

Інтерлейкін-13 (IL13), незважаючи на свій набагато менший розмір (в 2 рази менше, ніж IL4), по своїй дії схожий на IL4, що, мабуть, пов'язано зі схожою структурою молекул цих медіаторів. Рецептори до IL4 (IL4R) містять два субодиничні ланцюги - α і γ , а рецептор до IL13 включає загальну частину IL4R α і унікальну частину - IL13R α . Під дією IL13 виникає спазм гладком'язових клітин, посилюється синтез мокротиння у дихальних шляхах та процеси фіброзування у шкірі, а також ремоделювання стінки бронхіального дерева. Після припинення стимуляційної дії IL4/IL13 на імунні клітини відзначається швидке покращення стану пацієнтів з дерматитом та астмою.

З появою *дупілумабу* (анти-IL4R α) були отримані перші достовірні результати ефективності зменшення поверхні ураження шкіри, сверблячки та підвищення якості життя у пацієнтів з АД. Ефективність дупілумабу була підтверджена низкою великих міжнародних досліджень, що проводилися на дорослій та пізніше на педіатричній популяціях. Отримано переконливі дані про клінічні, лабораторні та морфологічні ефекти при призначенні біологічної терапії анти-IL4. При застосуванні у пацієнтів з atopічним дерматитом дупілумаб ефективно зв'язує рецептор IL4R α , що призводить до системних патогенетичних ефектів. Цей феномен дозволяє досягати покращення симптомів комплексу коморбідних алергічних хвороб (БА, АР, поліпозний риносинусит), які можуть поєднуватися з АД.

Патофізіологічні ефекти у пацієнтів з тяжким перебігом АД оцінювали після використання препарату протягом шістнадцяти тижнів. Відзначено зменшення маркерів Th2-запалення: знижувалися сироваткові рівні сумарного та специфічного IgE, періостину та циркулюючих хемокінів CCL17, CCL18. До кінця дослідження для пацієнтів з АД як додатковий ефект було показано зменшення товщини ураженої шкіри, а також зменшення експресії генів, відповідальних за синтез IL13, IL31, CCL17, CCL18, CCL26. У місцях запалення зменшувалась епідермальна гіперплазія за рахунок зниження синтезу кератину (keratin-16 та МКі67), при компенсаторному підвищенні генів, пов'язаних з ліпідним метаболізмом та підтримкою шкірного бар'єру.

Побічні ефекти під час використання біологічної терапії складно передбачувати, тому важливі довгострокові спостереження як ефективності, а й безпеки препаратів. Для дупілумабу не було зафіксовано серйозних побічних реакцій при використанні в початкових дослідженнях I-II фази, у дослідженнях III фази також не було відзначено серйозних побічних явищ за винятком підвищеної частоти кератокон'юнктивіту та респіраторних інфекцій порівняно з плацебо.

В даний час при виборі системної терапії немає альтернатив для дупілумабу за співвідношенням «ефективність - безпека застосування». Побічні ефекти при використанні циклоспоруину незрівнянні з біологічною терапією. Ризики розвитку нефротоксичності, гепатотоксичності та виникнення лімфом, які

є дуже частими при терапії циклоспорином, складно порівнювати з підвищенням ризику неважких респіраторних захворювань та кон'юнктивіту.

За результатами огляду доступної літератури можна відзначити, що клінічні дослідження щодо вивчення ефективності моноклональних антитіл проти ключових цитокінів при АД продовжуються. У літературі можна зустріти згадку про можливість застосування таких препаратів.

Ритуксимаб - моноклональне антитіло, що блокує Th2-відповідь шляхом зв'язування з рецептором CD20, що знаходиться на В-клітині. Після блокування рецептора припиняється проліферація В-лімфоцитів, запускається механізм апоптозу клітини.

Інфліксимаб блокує ФНП α , і передбачається його позитивна дія при хронічному перебігу запалення та девіації імунної відповіді у бік вироблення Th1.

Анти-IL31 (IL31RA) (немолізумаб) виявив при застосуванні у пацієнтів лише зниження сверблячки, без зменшення площі ураження шкірного процесу. Препарат може розглядатися як «симптоматична» терапія atopічного дерматиту.

Поява біологічної терапії значно розширює можливості лікаря і дозволяє суттєво покращити прогноз АД у пацієнтів, які раніше вважалися торпідними до будь-якої терапії.

Біологічна терапія за своєю проривною дією можна порівняти з антибіотикотерапією та вакцинацією. Безперечно, що перспективи біологічної терапії в алергології величезні і не вичерпуються лише контролем симптомів захворювання. Дупілумаб є успішним представником свого класу препаратів, що має сприятливий профіль ефективності безпеки, завдяки чому здатний зайняти важливу нішу в терапії алергічних захворювань.

Список використаної літератури:

1. Smolkin Y.S., Balabolkin I.I., Gorlanov I.A. et al. Consensus document APAIR: atopic dermatitis in children
2. Furue M., Chiba T., Tsuji G. et al. Atopic dermatitis: immune deviation, barrier dysfunction, IgE autoreactivity and new therapies. *Allergol Int.*
3. Tsakok T., Marrs T., Mohsin M. et al. Does atopic dermatitis cause food allergy? A systematic review. *J Allergy Clin Immunol.* 2016; 137(4). doi:10.1016/j.jaci.2015.10.049
4. Cabanillas B., Brehler A.C., Novak N. Atopic dermatitis phenotypes and the need for personalized medicine. *Curr Opin Allergy Clin Immunol.*
5. Eyerich S., Metz M., Bossios A., Eyerich K. New biological treatments for asthma and skin allergies. *Allergy Eur J Allergy Clin Immunol.* 2019;
6. Matterne U., Böhmer M.M., Weisshaar E., Jupiter A., Carter B., Apfelbacher C.J. Oral H1 antihistamines as 'add-on' therapy to topical treatment for eczema. *Cochrane Database Syst Rev.* Published online
7. Snast I., Reiter O., Hodak E., Friedland R., Mimouni D., Leshem Y.A. Are Biologics Efficacious in Atopic Dermatitis? A Systematic Review and Meta-Analysis. *Am J Clin Dermatol.* 2018;
8. Paller A.S., Bansal A., Simpson E.L. et al. Clinically Meaningful Responses to Dupilumab in Adolescents with Uncontrolled Moderate-to-Severe Atopic Dermatitis

Гал В.О.,

*студент 4 курсу медичного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

СЕРЦЕВА НЕДОСТАТНІСТЬ ТА COVID-19

Вступ: Важкий гострий респіраторний синдром коронавірус 2 (SARS-CoV-2), який викликає коронавірусну хворобу 2019 (COVID-19), заразив понад 258 мільйона людей у всьому світі, що призвело до смерті понад 5,15 мільйона осіб. Це завдало серйозних проблем громадському здоров'ю та економічним труднощам у всьому світі. На додаток до гострого респіраторного дистрес-синдрому, дихальної недостатності, сепсису та гострого ураження нирок, COVID-19 також викликає серцеву недостатність (CH).

Мета: Визначення основної етіології та механізмів виникнення COVID-19 залежної серцевої недостатності.

Матеріали і методи дослідження: Проведено аналіз літературних джерел та статистики за 2020-2021 рік.

Результати: СН, спричинена COVID-19, проявляється за допомогою різних механізмів, включаючи, але не обмежуючись, (1) інфільтрацію запальних клітин, спричинену вірусом, яка може порушити функцію серця; (2) прозапальні цитокини (білок хемоаттрактанта моноцитів-1, інтерлейкін-1 β ; інтерлейкін-6; фактор некрозу пухлини- α), які можуть спричинити некроз і смерть міокарда; (3) ураження ендотелію в поєднанні з мікротромбозом, який може пошкодити ендокард; і (4) гострий респіраторний дистрес-синдром і дихальна недостатність, що може призвести до серцевої недостатності через важку гіпоксію. Активация макрофагів і надмірна продукція прозапальних цитокинів, які часто супроводжують тяжкий перебіг COVID-19, у період між 1-2 тиж захворювання ускладнюються розвитком оксидативного стресу та вираженого системного запалення (цитокиновий шторм). Наслідком перелічених змін є гостре генералізоване запалення ендотелію (гострий ендотеліт) із залученням судин серця, включаючи мікроциркуляторне русло, що спричиняє порушення регуляції серцевого кровотоку, формування мікротромбозів і суттєве погіршення перфузії міокарда.

Ключову роль може відігравати система ренін-ангіотензин-альдостерон. SARS-CoV- 2 інфікує клітини людини, зв'язуючись з ангіотензинперетворювальним ферментом 2 (ACE2), ферментом, що відповідає за розщеплення ангіотензину II на ангіотензин 1-7, який має судинорозширювальну та протизапальну дію. Опосередковане вірусом зниження регуляції АПФ2 може посилити стимуляцію ангіотензину II і сприяти шкідливій гіперзапальній реакції COVID-19. Описані зміни вважаються однією з провідних причин розвитку пневмонії, гострого респіраторного дистрес-синдрому (ГРДС), тяжкої гіпоксії, сепсису, котрі, своєю чергою, чинять негативний вплив на стан міокарда.

Лабораторним маркером ушкодження міокарда спричиненого COVID-19, є підвищення рівня тропоніну в крові. Серцева недостатність та пошкодження міокарда, що проявляється підвищенням рівня тропоніну в плазмі крові, зустрічаються щонайменше у 10% пацієнтів, госпіталізованих з приводу COVID-19, з більшим відсотком, від 25% до 35% або більше, якщо розглядати пацієнтів у критичному стані або з супутнім захворюванням серця. За допомогою низки робіт було продемонстровано, що понаднормове підвищення концентрації цього маркера супроводжується стрімким зростанням смертності пацієнтів із коронавірусною інфекцією.

Висновок: За результатами огляду статистичних та наукових джерел визначено, що етіологія та механізми розвитку СН, спричиненої COVID-19, є багатофакторною, і для пом'якшення розвитку СН у пацієнтів із COVID-19 знадобляться різні підходи, такі як соціальне дистанціювання, медикаментозна терапія із виділенням особливої уваги дослідженням впливу інгібіторів АПФ на стан хворих з COVID-19 асоційованою СН та використання вакцини для ліквідації захворювання.

Література

1. «COVID-19 and heart failure: from infection to inflammation and angiotensin II stimulation. Searching for evidence from a new disease» Daniela Tomasoni , Leonardo Italia , Marianna Adamo , Riccardo M Inciardi , Carlo M Lombardi , Scott D Solomon , Marco Metra 2020
2. «Heart failure and COVID-19» Feras Bader 2021
3. «Mechanisms of COVID-19-induced heart failure: a short review» Ernest A Adeghate, Nabil Eid, Jaipaul Singh 2021
4. «Ураження серця, пов'язані з COVID-19: діагностика та лікування» Професор Леонід Георгійович Воронков 2021

Попович П.В.,
студент 4 курсу медичного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

СИНУСИТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЯКІСТЬ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ

Вступ. Восени і взимку кожен з нас зустрічається із запаленням слизової оболонки носу. Іноді ми сподіваємось, що через декілька днів все пройде, але це не завжди так. При затяжному риніті, запальний процес проникає вглиб і переходить в нову стадію – синусит. В Україні показник поширеності гострих ринітів, риносинуситів та ринофарингітів досяг 489,9 випадків на 10 000 населення, а захворюваність – 5-15 випадків на 1000 населення залежно від сезону. Такі хворі становлять 60-65% амбулаторних пацієнтів оториноларингологів.

Мета. Забезпечити швидку діагностику, ефективність та якість медичної допомоги хворим з синуситом, та сприяти виконанню профілактики серед здорового населення.

Матеріали і методи дослідження. Проведено аналіз статистики та літературних джерел за останні роки.

Основна частина. Синусит - це серйозне інфекційно-запальне захворювання приносних пазух. Залежно від локалізації процесу розрізняють запалення: верхньощелепної пазухи (гайморит), клітин решітчастого лабіринту (етмоїдит), лобової пазухи (фронтит), клиноподібної пазухи (сфеноїдит). Найчастіше зустрічається запалення верхньощелепної пазухи. Інфікування відбувається з боку носової порожнини та з боку зубів верхньої щелепи, у зв'язку з близьким співвідношенням коренів 2-го премолару та 1-го моляру до дна пазухи.

Причинами гострого запалення є: ГРВІ, грип, переохолодження, мікробні інфекції та травми.

Клінічні ознаки гострого синуситу включають: біль над щогою ірадіюючий у фронтальну ділянку або зуби, що посилюється при напруженні або нахилі; серозні виділення з носа, які згодом стають гнійними; температура; закладений ніс, гіпосмія.

Діагностика. Передня риноскопія дає змогу визначити гіперемію та набряк слизової оболонки носової порожнини, а також виявити скупчення гною під середньою носовою раковиною. Необхідно зробити рентгенографію, МРТ чи КТ.

Лікування може бути консервативне і хірургічне (при орбітальних і внутрішньочерепних ускладненнях)

Консервативне: антибіотикотерапія (антибіотики, сульфаніламідні препарати), гіпосенсибілізувальна та безлезапкійлива терапія. Місцево застосовують судинозвужуючі препарати. Лікування амбулаторне, а при важкому перебігу хвороби – в умовах стаціонару.

Профілактика: проводити своєчасну терапію риніту, зміцнення імунітету (здоровий сон, достатня кількість фізичної активності, повноцінне харчування, прийом вітамінних комплексів), усунення викривлень носової перегородки, що перешкоджають відходження слизу.

Висновок. Отже, не можна ігнорувати риніт! Якщо при лікуванні симптоми не зникають до 5 днів, то необхідно звернутися до оториноларинголога.

Література:

1. Blackwell DL, Lucas JW, Clarke TC. Summary health statistics for U.S. adults: National Health Interview Survey, 2012. Vital Health Stat 10. 2014, february. 1-161
2. Slavin RG, Spector SL, Bernstein IL, Kaliner MA, Kennedy DW, Virant FS, et al. The diagnosis and management of sinusitis: a practice parameter update. J Allergy Clin Immunol.
3. Wald ER, Applegate KE, Bordley C, Darrow DH, Glode MP, Marcy SM, et al. Clinical practice guideline for the diagnosis and management of acute bacterial sinusitis in children aged 1 to 18 years. Pediatrics. 2013 Jul. 132:e262-80.
4. Wald ER, DeMuri, Sinusitis. Long SS, Prober CG, Fischer M, eds. Principles and Practice of pediatric infectious disease. 5th ed. Philadelphia, PA: Elsevier; 2018. 230-234.

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Бабка В.Л.,

*к. пол. н., с. н. с. відділу соціогуманітарних наук
Державної наукової установи «Енциклопедичне видавництво»*

ОСОБЛИВОСТІ ТА ЕТАПИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНОГО ВПЛИВУ

Політичний вплив за своєю суттю є специфічною формою соціального впливу, який реалізується на рівні офіційних та неофіційних зв'язків у системі влади й державного управління. Політичний вплив – це політична дія чи процес метою та/або наслідком якого є зміна поведінки, поглядів, почуттів об'єкта впливу в середовищі політичного буття, а також зміна самого середовища. Актуальним також є визначення політолога О. Бойка: політичний вплив – здатність політичного суб'єкта активно стимулювати процес змін мотивів та установок інших суб'єктів політики з метою трансформації їх поведінки та дій [1, с. 7–8].

Цей концепт поєднує характеристики як індивідуально-групових, так і системних управлінських взаємодій. Психолог В. Латинов наголошує на трьох аспектах соціального впливу, що становлять його відповідні функціональні етапи: операційний (за допомогою яких засобів здійснюється взаємодія), процесуальний (як вплив протікає в часі) та результативний (які зміни відбуваються внаслідок впливу) [2, с. 36–37]. Однак не менш важливим є мотиваційний аспект/етап, що визначає передумови, першопричини та мету взаємодії. Він передує вищезазначеним етапам і в багатьох моментах є визначальним щодо вибору засобів, механізмів здійснення впливу та його кінцевих цілей. Основними функціональними етапами впливу є **мотиваційний, операційний, процесуальний та результативний**.

Мотиваційний етап визначає первинні стимули, що штовхають суб'єкт впливу до початку взаємодії. Незалежно від наявності суб'єктивних усвідомлених цілей, завжди існують першопричини, що передують здійсненню особою дії, мотиви, що слугуючі її підставою та обґрунтуванням. Мотиви – сукупність факторів, що спонукають до дії, обумовлюють вибір певного варіанту поведінки, її засобів та цілей. Мотиви існують у формі стійких ціннісних диспозицій. Процес мотивації є визначальним в ході встановлення цілей та бажаних результатів політичного впливу. Ключові мотиви виражають себе особливим чином в ході політичної діяльності (участі та функціонування). У соціальній взаємодії є три ключові мотиви: мотив досягнення (прагнення до успіху); мотив афіліації (потреба соціальних відносин); мотив влади (прагнення впливу на поведінку інших людей).

Існують два джерела мотивів: внутрішні особистісні риси та зовнішні об'єктивні фактори ситуації, які в поєднанні формують складний процес мотивації. Структура мотивації дозволяє встановити, що активне стимулювання поведінки особи агентом впливу можливе за рахунок продукування штучних потреб чи фальшивих обов'язків (зовнішній вплив), або маніпулювання свідомістю (внутрішній вплив). При цьому необхідне врахування особливостей орієнтації адресата впливу: на реальність, на «Я» чи на оточуючих. Тож, мотиваційний аспект є визначальним не лише щодо необхідності реалізації дії та бажаних результатів, а й у питанні вибору засобів та механізмів регулювання мотиваційної сфери об'єкта впливу.

Проміжним етапом між мотивацією суб'єкта і безпосередньо дією є **операційний етап** впливу. На цьому етапі відбувається визначення необхідних засобів впливу та їх співвіднесення з наявними, а також встановлення ефективних механізмів їх використання. Якщо акції впливу мають свідомий системний характер, то операційний етап перетворюється в повноцінне системне планування з метою досягнення бажаних політичних цілей. Засоби політичного впливу – це сукупність політичних інститутів, відносин, ідей та цінностей, які особовою певну політичну культуру. В широкому значенні засобами є все, що допомагає досягненню політичних цілей. До засобів належать ресурси та інструменти впливу. Ресурс впливу є структурною характеристикою, що вимірюється конкретними кількісними показниками і вказує на можливість здійснення діяльності. Ресурс також може характеризувати безпосередньо певний інструмент, або суб'єкта дії. Політолог Р. Даль запропонував перелік ресурсів впливу особи: вільний час, соціальний стан, гроші та багатство, контроль над робочими місцями та інформацією, харизма, популярність, посадові права, солідарність, наявність підтримки оточуючих. Дослідник Г. Ласвелл виокремлює такі ресурси: любов і повага, моральний обов'язок, багатство, уміння, освіченість [3, с. 216].

Інструмент впливу є функціональною характеристикою, що визначає особливості здійснення діяльності. Можливість здійснювати вплив та досягти бажаного результату визначається наявністю достатнього ресурсу та необхідних інструментів впливу. При цьому інструменти повинні відповідати ситуації та меті взаємодії. Існуючий достатній ресурс визначає особливості здійснюваного впливу та вибір дієвих інструментів з всіх можливих. Наприклад для здобуття влади наявність виключно силових ресурсів в суб'єкта відповідає насильницькому протизаконному захопленню влади, грошових – підкупу (на виборах), інформаційних – маніпулюванню.

Процесуальний етап політичного впливу передбачає вчинення дії чи сукупності дій суб'єктом впливу. Тому така дія є актом впливу у вузькому значенні. Її мета може мати як відкритий, так і прихований (маніпулятивний) характер. Психолог В.Шейнов виокремив послідовність фаз маніпулятивного впливу: 1) Залучення до контакту – повідомлення адресату інформації для активізації його спрямованості у відповідності з метою впливу; 2) Використання фонових факторів – формування сприятливого зовнішнього фону, прихильності до особи, ситуації, тощо та використання притаманних адресату моделей поведінки; 3) Вплив на мішені адресата, які є джерелами мотивації його поведінки. Складові мотиваційної сфери особистості було розглянуто вище; 4) Спонування до активності – стимулювання вчинення дій чи прийняття рішень адресатом в необхідному напрямку [5, с. 14].

Процесуальний етап впливу може реалізовуватися в ході безпосереднього контакту (комунікативний вплив), або в якості системного управління (управлінський вплив). Комунікативний вплив передбачає необхідність трьох елементів: контакту між ініціатором та адресатом впливу; передачі інформації задля модифікації мотивів та установок адресата; закріплення результату та спонування до реалізації нових установок в поведінці, прийнятих рішеннях, тощо.

Політичний управлінський вплив може реалізовуватися багатьма способами, тобто через контроль різних сфер: правової, адміністративної, економічної, фінансової, ідеологічної. Результати управління певною суспільною сферою проявляються на житті окремого громадянина. Так, правове регулювання включає процедуру прийняття законів, дія яких поширюється на певну верству чи все суспільство. Адміністративне управління реалізовується через бюрократичний апарат. Економічні й фінансові важелі впливають на виробництво та ринок. Хоча у виробничу сферу залучена лише частка населення, але кожна людина є споживачем товарів. Ідеологічна функція державного управління також зберігає свою актуальність. Загалом управлінський вплив здійснюється згідно з принципами ведення відповідної політики.

Результативний етап передбачає оцінку ступеня досягнення результату і його врахування/використання в наступних діях. Отримані результати можуть задовольняти (цілком чи частково) очікування агента впливу, або мати негативні наслідки і потребувати виправлення. Конкретні результати комунікативного впливу проявляються залежно від ситуації та об'єкта його спрямування – іншого політика в ході політичних переговорів чи простого громадянина під час передвиборчої кампанії. Таким результатом може бути зміна почуттів (прихильність, симпатія до політика та відроз'яз до його опонентів), поглядів (підтримка програми, законопроекту політика в парламенті; підтримка кандидата на демонстрації), поведінки (голосування за закон, що лобіюється; голосування за кандидата на виборах) особи чи групи осіб, що стали адресатами впливу.

Потрібно розрізняти прямий безпосередній результат впливу та його відтерміновані наслідки. Психолог Х. Хекхаузен наголошує на наступних причинах такого розподілу. По-перше, дії особи можуть викликати лише прямі результати, але не послідовні наслідки. По-друге, результат може мати декілька наслідків, не завжди очікуваних. По-третє, один результат може мати для різних людей різні наслідки, в залежності від особистісних якостей [4, с. 737–739]. Наприклад прямими результатами політичного управління може бути покращення чи погіршення стану та функціонування суспільної сфери (збільшення фінансування системи охорони здоров'я), а наслідками – зміна якості життя населення (подолання епідемії коронавірусної інфекції). Загалом політичний вплив не є одностороннім процесом, тому отримані наслідки мають зворотній вплив на суб'єкта дії. При комунікативній взаємодії, коли результати проявляються відразу, відбувається зворотна реакція від адресата, щодо суб'єкта. В системному управлінні, а також коли наслідки впливу проявляються з часом (ефект сну) отримані результати визначають необхідність прийняття рішення суб'єктом, щодо їх прийняття і наступних дій.

Література:

1. Бойко О. Д. Політичне маніпулювання. Київ : Академвидав, 2010. 432 с.
2. Латынов В. В. Психология коммуникативного воздействия. Москва : Изд-во «Институт психологии РАН», 2013. 368 с.
3. Ледаев В. Г. Власть: концептуальный анализ. Москва : РОССПЭН, 2001. 384 с.
4. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность / 2-е изд. Санкт-Петербург : Питер; Москва : Смысл, 2003. 860 с.
5. Шейнов В. П. Психологическое влияние. Минск : Харвест, 2007. 640 с.

ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНІ НАУКИ*Oleksandra Dmytriienko**student of National Technical University of Ukraine**«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»***ANALYSIS OF NEW APPROACHES TO THE PROBABILITY AMPLITUDE AS A REPRESENTATION OF THE STATE OF PHYSICAL SYSTEMS**

The necessity of probabilistic approach to description of microparticles is the most important distinctive feature of quantum theory. One cannot consider that the probability to detect a microparticle in different points of space varies by the wave law, because then the probability to detect a particle in some points of space may be negative, which does not make sense.

In quantum mechanics, it is not the probability Ψ that changes according to the wave law, but the probability amplitude, which is also called the wave function. Probability amplitude are function only of positional coordinates of the system and can be complex, the probability is proportional to the square of its modulus:

$$W \sim |\Psi|^2$$

Let us present the experiment with two slits in such a way that it leads to a new way of formulating quantum mechanics.

The experimental setup will remain the same. The source S produces particles that have undergone the same preparation procedure and, therefore, are presumably all in the same state. These particles then fall on a screen in which there are two narrow slits (1 and 2) and behind this screen is another screen on which the particles will eventually collide, the point at which they enter this screen being somehow registered. Since all the particles are prepared in the same way, it seems likely that they will all be associated with the same wave function. The detailed form of the wave function will depend on many factors, not least the fact that all particles are generated in the source S. Let us introduce notations for the wave function:

$$\Psi_S(x) = \begin{array}{l} \text{probability amplitude of finding the particle} \\ \text{at } x \text{ given that it originated at the source } S \end{array}$$

Let us assume that this wave function is equal to one at the source, i.e.

$$\Psi_S(S) = 1$$

In addition, we neglect the possible time dependence of the wave function - in fact, we assume some steady state. This wave function will propagate in space and at the positions of the two slits will have values $\Psi_S(n), n = 1, 2$.

The problem is to determine the amplitude of waves at point x on the observation screen due to waves arising in each of the slits. For example, for light waves passing through a slit - if the amplitude of the light wave falling on the slit doubles, then the amplitude of the wave coming out of the slit also doubles. Light waves are linear. Consequently, the probability amplitudes are also considered linear.

$$\Psi_S(x) = \Psi_S(1)\Psi_1(x) + \Psi_S(2)\Psi_2(x)$$

$\Psi_S(x)$ – is the amplitude of the waves at point x emanating from the source S. Thus, this is the amplitude of the probability of observing a particle at point x, provided that it originated from the source S.

Here we have expressed the total probability amplitude as the sum of two contributions of the form

$$\begin{aligned} \Psi_S(n)\Psi_n(x) &= \text{Probability amplitude of observing the} \\ &\text{particle at slit } n \text{ given that it originated} \\ &\text{from the source } S \\ &\times \text{Probability amplitude of observing the} \\ &\text{particle at } x \text{ given that it originated from slit } n \\ &= \text{Probability amplitude for the particle to pass} \\ &\text{from the source } S \text{ to point } x \text{ through slit } n \end{aligned}$$

Consider, for example $\Psi_S(n)$, which we indicated above as the amplitude of the probability of observing a particle at the slit n , assuming it comes from the source S . We could equivalently say that $\Psi_S(n)$ is the amplitude of the probability of observing the particle at slit position n , if it was originally at source position S , or, more precisely, that it is the amplitude of the probability of observing the particle should be in the state in which it is at slit position n , if it was in the state in which it was at source position S . If we use the notations from the previous section to write

$$\begin{aligned} |S\rangle &\equiv \text{state of the particle when at the position of the source } S \\ |n\rangle &\equiv \text{state of the particle when at the position of slit } n \\ |x\rangle &\equiv \text{state of the particle when at the position } x \end{aligned}$$

then we can write, for example,

$$\Psi_S(n) = \text{particle in state } |n\rangle \text{ given that it was state } |S\rangle$$

Then

$$\begin{aligned} \Psi_S(n) &= \langle n|S\rangle = \langle n|S\rangle \\ \Psi_S(x) &\rightarrow \langle x|S\rangle \\ \Psi_n(x) &\rightarrow \langle x|n\rangle \\ \langle x|S\rangle &= \langle x|1\rangle\langle 1|S\rangle + \langle x|2\rangle\langle 2|S\rangle \end{aligned} \quad (*)$$

The ability to write down the probability amplitude in this way is a particularly important result because it leads directly to a new view of the idea of the state of a physical system that lies at the heart of quantum mechanics. Note that the expression

$$\langle x|S\rangle = \langle x|1\rangle\langle 1|S\rangle + \langle x|2\rangle\langle 2|S\rangle$$

will be true for all values of the variable x , so

$$|S\rangle = |1\rangle\langle 1|S\rangle + |2\rangle\langle 2|S\rangle$$

Let's find from this equation $|2\rangle$

$$|2\rangle = \frac{|S\rangle - |1\rangle\langle 1|S\rangle}{\langle 2|S\rangle}$$

Recall that the $\langle \dots | \dots \rangle$ are all just complex numbers. Then put $\langle x|$ back in to give

$$\langle x|2\rangle = \frac{\langle x|S\rangle - \langle x|1\rangle\langle 1|S\rangle}{\langle 2|S\rangle}$$

To see how this interpretation can be arrived at, we first of all note that since $\langle n|S\rangle$ is the probability amplitude of finding the particle at slit n , given that it was initially at the source S , and similarly for $\langle x|S\rangle$, $\langle x|n\rangle$, $\langle n|S\rangle$, then

$$\begin{aligned} |\langle x|S\rangle|^2 &= \text{Probability of finding the particle in state } |x\rangle \\ &\text{given that it was in state } |S\rangle \\ |\langle x|n\rangle|^2 &= \text{Probability of finding the particle in state } |x\rangle \\ &\text{given that it was in state } |n\rangle \\ |\langle n|S\rangle|^2 &= \text{Probability of finding the particle in state } |n\rangle \\ &\text{given that it was in state } |S\rangle \end{aligned}$$

The new interpretation of the expression is valid and constitutes a central feature of quantum mechanics, the idea that a system in some sense can be in several different physical states simultaneously, also known as a "superposition of states".

In fact, equation (*) has a general form that is ultimately accepted as a central postulate of quantum mechanics, assumed by indirect evidence, though not proven. In essence, it is a law of nature.

References

1. Feynman, R. P.; Leighton, R. B.; Sands, M. (1989). "Probability Amplitudes". The Feynman Lectures on Physics. Volume 3. Redwood City: Addison-Wesley.
2. Gudder, Stanley P. (1988). Quantum Probability. San Diego: Academic Press.
3. Khosravi S. (2014) "A New Approach to Quantum Gravity: Probability Amplitude Geometrization and Geometry Probabilization" Kindle Edition. Redwood City: Iran.

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ТА СПОРТ

Мінченко О.В.,

Семенюк Д.С.,

курсанти 3 курсу.

*Науковий керівник: **Вознюк К.Г.,***

викладач кафедри спеціальної фізичної підготовки,

старший лейтенант поліції.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ.

ЗАВДАННЯ ТА РОЗВИТОК ДЗЮДО ЯК ВИДУ СХІДНИХ ЄДИНОБОРСТВ

Анотація. Розкрито функції, цілі, принципи і завдання дзюдо як виду східних єдиноборств. Виділено головні етапи зародження та поширення дзюдо в світі. Проведено аналіз змісту і результатів змагальної діяльності дзюдоїстів. Доведено важливість спортивної ролі дзюдо у сучасному суспільстві.

Summary. The functions, goals, principles and tasks of judo as a type of martial arts are revealed. The main stages of the origin and spread of judo in the world are highlighted. The analysis of the maintenance and results of competitive activity of judoists is carried out. The importance of the sports role of judo in modern society is proved.

Актуальність. Більшість дзюдоїстів, які беруть участь в міжнародних змаганнях, показують дуже високий рівень техніко-тактичної та фізичної підготовленості.

Практика показує, що найбільш ефективними прийомами на турнірах серед юнаків є кидки через спину, зачепи зсередини, підсічки. Істотно збільшився час боротьби в партері. Цьому сприяє суддівство, що дозволяє продовжувати атаки в стійці, використовуючи утримання і больові прийоми. У деяких країнах, наприклад, в Німеччині, Голландії, Австрії, тренери посилили підготовку дзюдоїстів в партері [3, с.5].

Мета: розглянути дзюдо сьогодні та його розвиток.

У сучасному дзюдо з великим рівнем майстерності спортсменів та високою швидкістю сутички питанню суддівства повинна приділятися постійна увага. Зміни в правилах вимагають щоб судді відстежували всі тенденції в світі дзюдо. Рішення задачі підготовки кваліфікованих арбітрів ускладняється внаслідок невеликого обсягу інформації і повільних наукових досліджень в цій сфері, відсутністю даних про експериментальну перевірку ефективності запропонованих програм підготовки, повільного впровадження оцінки найважливіших критеріїв підготовленості та якості суддівства.

Виклад матеріалу. Загальну, можливу кількість технічних дій, яку має в собі весь технічний арсенал дзюдо, можна охарактеризувати такими поняттями, як об'єм і склад (Запорожанов В.А. 1988) [1, с. 18].

Залежно від рангу змагань та відповідальності, спортсмени застосовують, як правило, тільки ті прийоми, які повинні, на їх думку, давати стопроцентний результат. З метою зниження ризику і досягнення переваги застосовуються ті прийоми, які у випадку нереалізації не спричиняють до поразки. Тобто, вибираються технічні дії, які можуть принести успіх при мінімальному ризику, а також виконуються красиво і естетично, що також оцінюється суддіями в даному виді єдиноборств, приносячи додаткові бали.

Як засіб фізичного виховання, навчання дзюдо має бути направлено на розвиток гарту тіла і здоров'я рентай-хо, вдосконалення своїх духовних можливостей сюсінхо і ведення поєдинку сьобу-хо.

Ніколи за весь той час, поки очолював Кодокан Дзюдо, його метою була перемога в поєдинку за всяку ціну. Уже в похилому віці, після відвідування одного із змагань, надзвичайно розчарований Кодокан Дзюдо зібрав його учасників і вилаяв їх: «Ви воюєте, як молоді бики, що зіштовхуються рогами; ні в одному з прийомів, які я сьогодні бачив, не було ні оточеності, ні витонченості [2, с. 19]. Я ніколи не вчив нікого такого Кодокан Дзюдо. Якщо все ви будете думати тільки про перемогу за допомогою грубої сили, настане кінець Кодокан Дзюдо».

На жаль, творець дзюдо не дожив до того часу, коли його дітище перетворилося на справді масовий вид спорту, популярний у всьому світі серед дітей та дорослих, юнаків і дівчат, чоловіків і жінок. Мільйони людей різного віку займаються дзюдо. Здавалося б, мрія творця збулася. Але Дзигаро Кано в найменшій мірі розглядав свою систему як вид спорту, хоча, безсумнівно, розумів, що тяга молоді до суперництва викликати бажання помірятися силами і виявити кращого.

Увагу фізіологів та фахівців з фізичного виховання привертає функціональний аспект: взаємодія фізичного та розумового розвитку відповідно до вікових функціональних можливостей організму. Фізичний розвиток, як сукупність морфофункціональних показників, визначає витривалість та працездатність організму, отже, є відображенням наявних і потенційних можливостей організму дитини. Фізичний розвиток обумовлений як генотипом, так і фенотипом. Фенотипова детермінанта, що обумовлена руховою активністю, способом життя, соціальною сферою, є більш вагомим у постнатальному розвитку [4, с.31].

Водночас фізичний розвиток є показником стану здоров'я організму дитини. Регулярні фізичні навантаження та рухова активність викликають вироблення стійких моторних умовних рефлексів, утворення і вдосконалення рухових навичок і фізичних якостей, підвищення тренуваності організму, наслідком чого є позитивні морфо-функціональні зрушення та поліпшення адаптивних можливостей. Гармонійний фізичний розвиток є невід'ємною складовою успішного розумового розвитку.

Сьогодні спортивна сторона дзюдо виступає в якості ведучої, більш того, чи не єдиною. Те, що ми маємо сьогодні під назвою «дзюдо», далеко від того, що задумував і створював його автор. Теоретичні розробки, філософські роздуми Дзигаро Кано не затребувані. Ми бачимо лише вершину айсберга, причому вершину, яка під впливом часу змінила свої обриси, придбала нові контури і мало нагадує первісну форму.

Висновки. Отже, Становлення дзюдо припало на 1880-ті роки, важкий для бойових мистецтв період після реставрації Мейдзі. У той час серед лідерів Японії панувала політика запозичення західної культури і традиційним військовим мистецтвом (будо) було завдано значної шкоди — вони були оголошені «спадщиною дикості варварства». Старі майстри припиняли вести заняття, деякі навіть вмирали в зиднях.

Рання історія дзюдо невіддільна від історії життя його творця — Дзигоро Кано, видатного японського громадського діяча і педагога, чия діяльність була відзначена орденом Вранішнього сонця. Дзигоро Кано з дитинства цікавився дзюдою, в юності вивчав стилі дзюдзюцу, вивчав стилі дзюдзюцу шкіл Тендзін Сін'я Рю та Кіто Рю. На їх основі він розробив нову систему боротьби, якій дав назву Кодокан дзюдо.

Сучасний арсенал кидкова техніка дзюдо Гокьо-но-Вадза склався в процесі 120-літнього історичного розвитку дзюдо. Можна виділити п'ять етапів цього розвитку - 1882-1895 рр., 1895-1920 рр., 1920-1954 рр., 1954-1982 р. П'ятий етап розпочався в 1982 р. і триває понині. З 1997 року в Японії почали проводитися змагання з ката.

Мицую Маеда потім особіно відправився в турне по Америці, беручи участь у змаганнях з борцями різних стилів, і в підсумку оселився в Бразилії, ставши засновником бразильського джиу-джитсу.

У 1887 році в Кодокані почали займатися дзюдо перші постійні іноземні учні — брати Істлейк. На початку ХХ століття клуби дзюдо з'явилися у США, Франції, Великобританії. У 1903 році японський дзюдоїст Йосіакі Ямасіта провів демонстрацію прийомів дзюдо для президента США Теодора Рузвельта і далі протягом двох років викладав дзюдо у Військово-морській академії США.

Література:

1. Левицький А. Г. Управління процесом підготовки дзюдоїстів з урахуванням рівня індивідуальної підготовки к змагальній діяльності / А. Г. Левицький .СПб, 2003. 50 с.
2. Лях В. И. Координаційні здібності. Діагностика і розвиток / В.И.Лях - М.: ТВТ Дивизион, 2006. 290 с.
3. Платонов В. Н. Система підготовки в Олімпійському спорті. Загальна теорія і її практичні положення / В. Н. Платонов. М.: Советський спорт, 2005. 198 - 201 с.
4. Шестаков В. Б., Ерегина С. В. Теорія і методика дитячо юнацького дзюдо / В. Б. Шестаков, С. В. Ерегина. М.: Олма Медиа Групп, 2008. 216 с.

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

Гусєва О.В.,
магістрантка

наук. керівник – канд. філол. наук, доц. *Аллахвердян Тамара Миколаївна.*

ДВНЗ ДДПУ «Горлівський інститут іноземних мов»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТІВ НА МАТЕРІАЛІ ПЕРЕКЛАДІВ ПОЕЗІЙ ВІКТОРА ГЮГО МАКСИМОМ РИЛЬСЬКИМ

Переклад є одним із найдавніших занять людини. Переклад – це передача змісту усного висловлювання чи письмового тексту засобами іншої мови. Разом з перекладом зіштовхуються різні культури та традиції, різні склади мислення, різні літератури, різні епохи та різні рівні розвитку. Нині переклад поетичних творів відіграє найважливішу роль у людській сучасності. Перекладач повинен прагнути найбільш адекватного і еквівалентного перекладу, незважаючи на те, що він не є носієм мови перекладу.

Поетичний переклад має на увазі переклад поетичного тексту, створеного однією мовою, за допомогою поетичного тексту мовою перекладу. Це передбачає те, що перекладач має створити новий поетичний текст, еквівалентний оригіналу за його концептуальною та естетичною інформацією, але використовує за потребою зовсім інші мовні, а часом і віршові форми.

Звісно, для перекладача виникають певні перепони під час перекладу поетичних текстів. Саме тому слід зазначити, що при роботі з поетичним твором перекладачеві необхідно бути максимально уважним до всіх особливостей авторського тексту. Але в процесі перекладу виявляються такі перешкоди, як розбіжність систем віршування мови оригіналу та мови перекладу, а також їх фонетичних, лексико-стилістичних та граматичних структур. З одного боку, перекладач повинен зберегти мовну норму та досягти еквівалентності тексту перекладу тексту оригіналу, а з іншого — відобразити емоційно-естетичний зміст твору.

Під час нашого дослідження було проаналізовано поетичні тексти французького поета Віктора Гюго та його переклади Максимом Рильським, зокрема лексико-семантичні трансформації до яких вдався перекладач.

Максим Рильський, український громадський діяч, відомий не тільки на теренах України, але й поза її межами. Максим Рильський позиціонував себе як поет, перекладач, публіцист, мовознавець та літературознавець.

М.Т. Рильський не розглядав переклад як суто лінгвістичну проблему, але наголошував на необхідності брати до уваги фонетичні, лексичні, синтаксичні особливості мови оригіналу. Неодноразово український перекладач підкреслював, що переклад повинен бути «творчим», тобто відштовхуватись від індивідуальності автора та оригіналу твору, але не губити свою унікальність.[1] Саме тому переклади поезій Віктора Гюго Максимом Рильським на українську мову можна назвати перекладацькою діяльністю українського діяча.

Поезії Віктора Гюго для Максима Рильського були близькі, адже двох поетів поєднувала схожа історико-політична ситуація в країнах їх походження. Мабуть саме тому, Максим Тадейович взявся за переклади поезій «Мистецтво і народ» («L'art et le peuple»), «Stella», «До народу» («Au peuple»). [3]

Однак, під час перекладу даних поезій Максим Рильський зіштовхнувся з проблемою перекладу поетичного твору зі збереженням семантичних значень слів, тому вдався до лексико-семантичних трансформацій – генералізації, конкретизації та модуляції.

В кожному з наведених поезій автор дотримувався чітко поставленої задачі, та навіть з використанням певних перекладацьких прийомів зберіг сенс віршованого твору, його настрої та головну думку. Загалом, у перекладах поезій за допомогою прийому конкретизації було звужено сенс дієслів з широким значенням. Під час дослідження було виявлено, що лексико-семантичній трансформації – конкретизації – піддаються дієслова загального значення, які лише за контекстом твору набувають більш вузького значення: *aller, être, faire* та ін. У нашому випадку у строфі оригіналу *Des goëlands debout sur un escarpement* дієслово *debout* (стояти) у перекладі замінюється на дієслово збиратися: Чайки, зібравшись на кручі кам'яні.

Збиратися має більш вузьке значення: Сходитися, з'їжджатися, злітатися і т. ін. в одне місце. *L'océan, qui ressemble au peuple, allait vers elle (Назустріч їй пішов океан, схожий на людей)* - Безмежний океан, подібний до народу, **Стелився** назустріч їй і тепло рожевів.; *dire* (говорити) – шептати та ін. Прийом генералізації зустрічався не менш часто: *Paupières, ouvrez-vous, allumez-vous, prunelles (Повіку, відкрийтеся, засвітіться, зіниці)* - **Очам** – розкритися і зорам – пильнувати; *Comme un oiseau céleste et fait d'une étincelle (Як небесний птах із іскри)* - Мов птаці з **полум'я** там споглядали вроду. Вживання модуляції (смыслового розвитку) перекладачем було використане найрідше, ось один з прикладів: *Et semblait avoir peur de la faire envoler* (І ніби боявся змусити її полетіти) - Неначе **обійнять** світило він хотів. Обійняти в даному аспекті означає захопити, заволодіти, втримати. [2;3]

Таким чином, ми дійшли висновку, що переклад поетичних текстів викликає вищенаведені труднощі для перекладача. При перекладі французької поезії Віктора Гюго для Максима Рильського виникло завдання передати оригінальний авторський стиль поета, використавши мінімальні лексико-семантичні трансформації: генералізацію, конкретизацію та модуляцію. За нашими висновками перекладач вдався до перетворень задля правильного інтерпретування змісту поезій Віктора Гюго за допомогою близьких для української дійсності лексико-семантичних еквівалентів.

Література

1. Білодід І.К. Поетична мова Максима Рильського. Київ: Наукова думка, 1965. 174 с.
2. Рильський Максим. Зібрання творів: у 20-ти т. Київ, 1986. Т. 16. 460 с.
3. Гюго В. Мистецтво і народ. Збірник./ Віктор Гюго – Київ, 1985. 356 с

ХІМІЧНІ НАУКИ

Галла-Бобик С.В.,

к.х.н., доцент кафедри екології та охорони навколишнього середовища,

Гельмеці А.Ю.,

студ. кафедри екології та охорони навколишнього середовища

ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА ВПЛИВУ МУКАЧІВСЬКОГО ПОЛІГОНУ ТВЕРДИХ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ НА СТАН ПРИЛЕГЛИХ ТЕРИТОРІЙ

В Закарпатті, та в цілому і в усій Україні гостро постає проблема поводження з накопичуваними відходами та розробка шляхів їх утилізації. Переважна більшість полігонів та сміттєзвалищ не відповідають елементарним вимогам щодо їхньої експлуатації. Крім того, у зв'язку з нестачею вільних земельних ділянок під нові полігони, старі звалища з відходами продовжують експлуатуватися, що приводить до їх перетворення в потужні вогнища дестабілізації екологічної ситуації. Слід також зазначити, що порушення санітарно-гігієнічних вимог на сміттєзвалищах призводить до санітарної небезпеки.

Одним з основних недоліків використання полігонів є їх значний негативний вплив на навколишнє середовище (атмосферне повітря, ґрунти і підземні води).

Встановлено, що складування та захоронення відходів без виконання певних попереджувальних заходів безпеки, із-за своєї токсичності, приводить до небезпечних наслідків для людей і довкілля та екологічному збитку. Кількість фільтрату, який утворюється на полігонах залежить від багатьох факторів, зокрема, кліматичних умов, морфологічного складу побутових відходів, сезону року, наявності умов додаткового зволоження, атмосферних опадів, технології складування побутових відходів тощо. Важливо відмітити, що хімічний склад фільтрату полігонів не однаковий та змінюється залежно від тривалості перебування їх в тілі полігону. У літню пору року частка харчових органічних відходів з високим рівнем вологості різко підвищується, що говорить про взаємозв'язок морфологічного складу відходів з сезонністю.

Таким чином, фільтрати полігонів можуть спричинювати надходження в ландшафти різних шкідливих речовин та полотантів, зокрема важких металів, у кількостях, токсичних та небезпечних для живих організмів.

Тому, проведення оцінки стану полігонів та їх вплив на об'єкти навколишнього середовища є актуальним, а бездіяльність в цьому питанні може привести до незворотних природно-техногенних процесів.

У роботі представлено результати впливу Мукачівського полігону твердих побутових відходів на ґрунти прилеглих територій. Для дослідження було обрано територію прилеглу до полігону, а також 100 та 200 м від нього. Пробовідбір здійснювався на глибині 10 см. Для оцінки рівня впливу полігону на навколишнього середовища проводили визначення таких показників: вміст важких металів, нітрит-іони, нітрат- іони, гумусу, та рухомих форм фосфору. Згідно отриманих результатів у зоні впливу полігону, спостерігається підвищення вмісту шкідливих речовин у ґрунтах порівняно з гранично допустимою концентрацією. Важливо також відмітити, що із збільшенням відстані від полігону чітко простежується зниження вмісту шкідливих речовин.

Проведення таких досліджень дає інформацію про сучасний стан функціонального полігону та його вплив на навколишнє середовище і може бути використана для розробки моделювання та прогнозування можливих наслідків впливу.

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

*Бублик Надія Сергіївна,
старший викладач кафедри кримінального процесу,
Рогозіна Валерія Володимирівна
курсантка 2го курсу.*

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ

Конституція України встановлює, що права і свободи людини визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава ж різними засобами забезпечує їх дотримання та захист, зокрема шляхом діяльності численних органів державної влади та місцевого самоврядування. Тому, основним напрямом діяльності поліції є забезпечення публічної безпеки і порядку [1].

Так, у Законі України «Про Національну поліцію» визначення понять «публічна безпека» та «публічний порядок» відсутні, однак, якщо поглянути на зміст Положення про патрульну службу МВС, затвердженого Наказом МВС від 02.07.2015 р. № 796, то можна побачити, що поняття «публічний порядок» та «громадський порядок», а також «публічна безпека» та «громадська безпека» у тексті даного нормативно-правового акта використовуються як синоніми [2].

В свою чергу, офіційні визначення громадського порядку та громадської безпеки містяться у Законі України «Про особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв'язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів» від 08.07.2011 р. № 3673-VI, а саме: «громадська безпека – стан захищеності життєво важливих інтересів суспільства, сконцентрованих у його матеріальних і духовних цінностях, від джерел небезпеки природного або штучного характеру, за якого забезпечується запобігання загрозам заподіяння шкоди такими джерелами небезпеки; громадський порядок – сукупність суспільних відносин, що забезпечують нормальні умови життєдіяльності людини, діяльності підприємств, установ і організацій шляхом встановлення, дотримання і реалізації правових та етичних норм» [3].

У широкому розумінні громадський порядок розглядається як система суспільних відносин, урегульованих нормами права й іншими соціальними нормами (мораль, звичаї, традиції), що забезпечують спокій населення, повагу до суспільної моралі, честі й гідності громадян, а також нормальне функціонування інститутів суспільства й держави.

В свою чергу, у вузькому розумінні громадський порядок – це заснована на громадських зв'язках, загальноприйнятих правилах поведінки, моральних принципах сукупність суспільних відносин, найбільш важливі з яких урегульовані нормами права і покликані забезпечити нормальне функціонування державних, громадських та інших закладів, цілісність існуючих в суспільстві форм власності, безпеку, честь, гідність людей, а також нормальні умови їх праці, побуту і відпочинку [4].

Варто зазначити, що реалізація даного завдання покликана забезпечити всередині країни атмосферу суспільного спокою та захищеності, за якої кожен суб'єкт може нормально, тобто вільно і безперешкодно, взаємодіяти з іншими учасниками суспільного життя, реалізовувати свої права, свободи, законні інтереси та обов'язки; за якої кожен суб'єкт може бути впевненим у тому, що його права, свободи та законні інтереси захищені від зовнішнього негативного впливу, а в разі завдання їм шкоди шкідливі наслідки будуть максимально швидко (оперативно) та якісно ліквідовані. Звідси можемо говорити про те, що поліцейські послуги у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку спрямовані не стільки на задоволення індивідуальних потреб окремих суб'єктів, скільки на виконання загальносуспільного запиту на підтримку відповідного суспільно-правового стану громадського життя, який є найбільш доцільним та корисним на певному етапі історичного розвитку українського суспільства. Хоча це, звісно ж, не виключає того, що Національна поліція під час забезпечення публічної безпеки і порядку захищає права і законні інтереси окремих індивідуальних та колективних суб'єктів, а також сприяє відновленню цих прав та інтересів в разі їх порушення [5].

Отже, під діяльністю Національної поліції у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку слід розуміти діяльність органів і посадових осіб Національної поліції, що здійснюється на засадах гласності, відкритості та активної взаємодії з громадськістю, з метою задоволення нагальних потреб і запитів населення щодо забезпечення необхідних умов для безпечного існування, нормальної життєдіяльності та соціальної взаємодії, вільної і безперешкодної реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України від 08.03.2013. – 2013 р., / № 9-10 /, стор. 474, стаття 88
2. Закон України «Про Національну поліцію» від 02 липня 2015 року // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 40-41, ст.379.
3. Закон України «Про охоронну діяльність»: від 22.03.2012 № 4616-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2013. – № 2. – Ст. 8.
4. Про затвердження Положення про Національну поліцію : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 877 [Електронний ресурс] - Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248607704>.
5. Науково-практичний коментар Закону України «Про Національну поліцію» / Кол. авт.; кер. авт. кол. д.ю.н., доц. Т.П. Мінка. – Дніпро : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2017. – 480 с.

Варена Альона,
студентка Інституту прокуратури та кримінальної юстиції.
Науковий керівник: к.ю.н, асистент кафедри земельного та аграрного права
Данілік Дар'я Михайлівна.

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ДЕЯКІ ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Законом України «Про туризм» від 15.09.1995 року № 324/95-ВР статтею 6, одним з пріоритетних напрямів державної політики в галузі туризму визначено розвиток сільського зеленого туризму [1]. На сьогодні, нормативна-правова база, яка б регулювала ці відносини не є досконалою.

Однією з відмінностей сільського туризму від інших видів туризму, є суб'єктний склад осіб, а саме фізичні особи, котрі надають туристичні послуги у цій сфері на базі майна особистого селянського господарства, що є одним з основних видів його діяльності, відповідно до ст.1 Закону України «Про особисте селянське господарство». Слід зазначити, що деякі науковці, наприклад Сашенко І.С., пропонують розширити коло таких суб'єктів, шляхом фермерських господарств, а також осіб, які отримали земельні ділянки для будівництва та обслуговування жилого будинку і господарських будівель (присадибна ділянка) та індивідуального дачного [2]. Тобто можна дійти висновку, що такими особами є не професійні туристичні

заклади, а громадяни, які займаються веденням особистого селянського господарства, використовуючи при цьому власні житлові приміщення і наявні ресурси. Це не просто надання туристам тимчасового проживання, а формування комплексного їх обслуговування - харчування, дозвілля, транспортного, екскурсійного, інформаційного та ін. забезпечення. Прийняття спеціального закону буде сприяти наданню послуг належної якості. У чинному ж законодавстві відсутність спеціальних правових норм тягне за собою низку питань, наприклад таких як оподаткування такої діяльності, гарантування якості наданих послуг, з огляду на їх специфічність, здійснення контролю за діяльністю таких суб'єктів господарювання [3, с. 2].

Слід зазначити, що розвиток та популяризація сільського зеленого туризму може суттєво вирішити проблему зайнятості населення та покращити доходи жителів села. Розвиваючи сферу надання послуг значно збільшиться кількість робочих місць та необхідність у фахівців у галузі туризму. Унормування такої діяльності буде сприяти залученню інвестицій до цієї сфери, що в подальшому буде сприяти вирішенню багатьох питань. Наприклад, одним з проблемних моментів ресурсного забезпечення зеленого туризму є транспортна інфраструктура, іноді дістатись того чи іншого села є суттєвою проблемою через погані автошляхи. Безперечно, домогосподарства намагаються впливати на місцеву владу, щодо покращення автошляхів, впроваджують нові маршрути автотранспорту, але інвестиції змогли б вирішити ці питання на більш масштабному рівні.

Становлення зеленого туризму сприяє відродженню народних традицій, обрядів, підвищенню культурно-освітнього рівня населення, а також популяризації сільськогосподарської діяльності як виду економічної діяльності.

Масового поширення сільський зелений туризм набув в Закарпатті, основним чинником безперечно є рекреаційно-туристичний ресурс регіону. Ще одним фактором такого стрімкого розвитку стали – помірні ціни за досить високу якість обслуговування. Бажання членів-власників домогосподарств залучити і на наступний рік своїх відпочивальників дало свої плоди, адже залишаючи позитивні відзиви про якість та особливості такого відпочинку приваблює все нових і нових туристів. Більше того, дуже велика частина осіб, які зупинилися і відпочивали в домогосподарствах залучених до зеленого туризму, стають постійними клієнтами та з року в рік відвідують одного і того ж господаря. Можна дійти висновку, що селяни мають наміри щодо розвитку зеленого туризму в Україні, але як тільки вони починають займатись розвитком цієї діяльності вони стикаються з великою проблемою - відсутність розробленого та впровадженого спеціального закону, який би регулював відносини у сфері сільського туризму. На цих засадах була створена Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні, яка і займається проблемами галузі. Так, для чіткої градації рівня надання послуг спілкою запроваджена добровільна система екологічного маркування агросадиб «Зелена садиба» [4, с.4]. Однак для подальшого розвитку цієї діяльності необхідно внести відповідні доповнення в діюче законодавство та створити нормативно-правовий акт який повністю буде охоплювати дану сферу бо станом на сьогодні питання врегулювання туристичного напрямку залишається відкритим. У Законі України «Про туризм» ми маємо лише посилання на існування такого виду туризму як внутрішнього, сільського, екологічного (зеленого) туризму. Але Україна поступово робить кроки в напрямку вдосконалення нормативної бази, наприклад 19.02.2021 року було опубліковано Наказ Міністерства культури та інформаційної культури № 126 «Деякі питання встановлення категорій готелям та іншим об'єктам, що призначаються для надання послуг з тимчасового розміщення (проживання)», який також визначає категоризацію сільських садиб. Необхідно також зазначити, що прийнятою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 р. № 168-р схвалено Стратегію розвитку туризму та курортів до 2026 року, в якій зазначено впровадження міжнародної системи якості послуг у сфері сільського туризму. Також, у березні 2021 року, було подано законопроект щодо спеціального закону, який би регулював відносини у сфері сільського туризму. Тобто, на основі вищевказаних нормативно-правових актів, можна зробити висновок, що в Україні є бажання розвивати таку діяльність у майбутньому.

На сьогоднішній день, питання законодавчого регулювання даної сфери постає дуже гостро, оскільки у зв'язку з пандемією Covid-19 сільський зелений туризм набуває все більшої актуальності. Хтось обирає зелений туризм у зв'язку з закритими кордонами, хтось у зв'язку з зменшенням фінансів, а хтось виїжджав у село на самоізоляцію. Тому для прискорення процесу популяризації сільського зеленого туризму необхідним є вдосконалення системи механізму регулювання сфери туризму з урахуванням досвіду країн, де вже є сильна система управління туристичної галузі, а також сформулювати нові стандарти підходів до стратегії соціальної та економічної ситуації з огляду встановлення та подальшого розвитку туристичного комплексу на державному та місцевому рівнях, залучення інвестицій та проведення державних рекламних кампаній для поширення інформації як серед вітчизняних відпочиваючих так і серед іноземців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про туризм: Закон України від 15 вересня 1995 р. №324/95- ВР/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр#Text>
2. Сащенко І. С. Нормативно-правове регулювання сільського туризму в Україні. – 2020. URL: <https://openarchive.nure.ua/bitstream/document/14122/1/conf55.pdf>
3. Гусенко А. А. Особливості правового регулювання сільського туризму в Україні. 2021. URL: <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9724/1/43-45.pdf>
4. Збарський В. К. і др. Особливості розвитку сільського зеленого туризму в Україні. 2021. URL: <http://elar.tsatu.edu.ua/bitstream/123456789/15029/1/11.pdf>
5. Чорна Н. Сільський зелений туризм як перспективний напрям розвитку регіонів України // Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України: зб. наук. пр. ІХ Міжнар. наук.-практ. конф., м. Вінниця. – С. 266. URL: <http://vtei.com.ua/doc/2021/1416092021/3.pdf#page=266>

Восводін І.С.,

*викладач кафедри міжнародного і європейського права,
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА БЕЗПЕЧНЕ, ЧИСТЕ, ЗДОРОВЕ І СТІЙКЕ НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ У ДІЯЛЬНОСТІ ООН

Активізація правозахисної діяльності міжнародних та національних установ у галузі захисту екологічних прав людини підтверджує існування безпосереднього тісного взаємозв'язку між правами і свободами людини, гарантованим міжнародними угодами з прав людини та навколишнім середовищем. Прийняті у 2018 році під егідою Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) Рамкові принципи в галузі прав людини і навколишнього середовища відображають сучасні тенденції у цій царині та підтверджують, що люди є частиною природи, і їхні права людини тісно пов'язані з навколишнім середовищем, а заподіяння шкоди навколишньому середовищу перешкоджає дотриманню прав людини, в той час як їхня реалізація допомагає забезпечити захист навколишнього середовища та сприяє стійкому розвитку [1].

Випадки порушення екологічних прав людини, під якими, зазвичай розуміються права, що стосуються охорони навколишнього середовища, мають глибокий вплив на широкий спектр основоположних прав людини, включаючи права на життя, самовизначення, їжу, воду, здоров'я, санітарію, житло, культурні, громадянські та політичні права тощо [2]. Крім того, без здорового навколишнього середовища вбачається неможливим досягнення цілей у галузі сталого розвитку, визначених у Порядку денному на період до 2030 року [3].

У 2018 р. Джон Нокс, тодішній Спеціальний доповідач Організації Об'єднаних Націй з питання про правозахисні зобов'язання, що стосуються користування безпечним, чистим, здоровим та стійким навколишнім середовищем, у своїй щорічній доповіді закликав Генеральну Асамблею ООН офіційно визнати право на сприятливе довкілля у договорі чи резолюції спираючись на великий досвід розгляду цього права на національному та регіональному рівнях. На його думку, екологічне благополуччя так само важливе для життя людини, як свобода вираження думок, здоров'я, право на роботу та освіту та інші права, загально визнані на універсальному рівні [4].

На своїй 48 сесії Рада ООН з прав людини у своїй резолюції A/HRC/48/L.23/Rev.1 від 5.10.2021 року вперше на універсальному рівні визнала право людини на безпечне, чисте, здорове і стійке навколишнє середовище як право людини, яке необхідне для повного здійснення усіх її прав і пов'язано з іншими правами відповідно до чинних норм міжнародного права. З цією метою державам-членам було рекомендовано нарощувати потенціал для зусиль з охорони довкілля з метою виконання своїх зобов'язань та обов'язків у галузі прав людини та зміцнювати співробітництво з іншими державами, Управлінням Верховного комісара ООН з прав людини, рештою інституцій системи ООН та іншими відповідними міжнародними та регіональними організаціями, установами, секретаріатами конвенцій та програмами, а

також відповідними недержавними зацікавленими сторонами, включаючи громадянське суспільство, національні правозахисні установи та ділові кола. Було наголошено на необхідності продовжувати обмін передовим досвідом у виконанні зобов'язань з прав людини в означеній сфері, у тому числі шляхом обміну знаннями та ідеями, нарощування синергізмів між захистом прав людини та охороною довкілля, беручи до уваги комплексний та багатосекторальний підхід і враховуючи гендерну перспективу. Рада також закликала держави проводити у відповідних випадках політику здійснення права на безпечне, чисте, здорове та стійке навколишнє середовище, у тому числі щодо біорізноманіття та екосистем [5].

Варто зазначити, що Рада ООН з прав людини проводить Універсальний періодичний огляд, перевіряючи таким чином ситуацію щодо дотримання прав людини у кожній країні. Право на сприятливе довкілля з'являється в Огляді, лише коли його дотримання необхідне реалізації інших прав. Але тепер, коли ООН визнало його безпосередньо, логічно було б організувати процес перевірки його здійснення [6].

Крім того, на засіданні було схвалено ще одну важливу резолюцію – про створення посади Спеціального доповідача з питання про заохочення та захист прав людини в контексті зміни клімату. Цей мандатарій покликаний доповнити зусилля вже існуючих Спеціальних процедур ООН в галузі захисту і заохочення прав людини в екологічній сфері, а саме Спеціального доповідача з питання про наслідки для прав людини екологічно обґрунтованого регулювання та видалення небезпечних речовин і відходів, Спеціального доповідача з питання про права людини на безпечну питну воду і санітарні послуги і Спеціального доповідача з питання про зобов'язання в галузі прав людини, пов'язані з користуванням безпечним, чистим, здоровим і стійким навколишнім середовищем, шляхом тісної співпраці, координації діяльності та спільних ініціатив. Він обиратиметься кожні три роки і відслідковуватиме вплив несприятливих наслідків зміни клімату, як стихійних лих, так і тривалих процесів, як-от опустелювання, на повне та ефективне здійснення прав людини [7].

Таким чином можна зробити висновок, що прийняті на початку жовтня 2021 року резолюції сприятимуть створенню нових стандартів у галузі заохочення і захисту екологічних прав людини, допоможуть місцевим спільнотам захистити своє життя, здоров'я та культуру від руйнування навколишнього середовища, а також спонукатимуть місцеву владу розробити більш дієві і узгоджені закони і політику в галузі захисту як самого довкілля так і прав людини в екологічному контексті.

Література:

1. Доклад Специального докладчика по вопросу о правозащитных обязательствах, касающихся пользования безопасной, чистой, здоровой и устойчивой окружающей средой. URL: https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Environment/SREnvironment/FP_ReportRussian.PDF
2. Доклад Независимого эксперта по вопросу об обязательствах в области прав человека, связанных с использованием безопасной, чистой, здоровой и устойчивой окружающей средой Джона Х. Нокса (A/HRC/22/43). URL: https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/RegularSession/Session22/A.HRC.22.43_ru.pdf
3. Преобразование нашего мира: Повестка дня в области устойчивого развития на период до 2030 года (A/RES/70/1) URL: https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=R
4. Доклад Специального докладчика по вопросу о правозащитных обязательствах, касающихся пользования безопасной, чистой, здоровой и устойчивой окружающей средой (A/73/188). URL: <https://undocs.org/ru/A/73/188>
5. Право человека на безопасную, чистую, здоровую и устойчивую окружающую среду (A/HRC/48/L.23/Rev.). URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/G21/270/17/PDF/G2127017.pdf?OpenElement>
6. В ООН признали неотъемлемым право человека на чистую окружающую среду URL: <https://bellona.ru/2021/10/19/v-oon-priznali-neotemlemym-pravo-cheloveka-na-chistuyu-okruzhayushhuyu-sredu/>
7. Мандат Специального докладчика по вопросу о поощрении и защите прав человека в контексте изменения климата (A/HRC/RES/48/14). URL: <https://undocs.org/A/HRC/RES/48/14>

Гнатюк Андрій Юрійович,

кандидат юридичних наук,

асистент кафедри кримінального права та кримінально-правових дисциплін

Полтавського юридичного інституту

Національного Юридичного Університету імені Ярослава Мудрого

ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ ОКРЕМІЙ КАТЕГОРІЇ ОСІБ ПРОКУРОРОМ

Набуття особою статусу підозрюваного у кримінальному провадженні є першим кроком до притягнення винного до відповідальності, та відповідно, реалізації стороною обвинувачення покладених на неї Кримінальним процесуальним кодексом України (далі-КПК) завдань кримінального провадження. На сьогодні існують декілька проблем, які потребують вирішення з метою дотримання прав і свобод особи, яка притягується до кримінальної відповідальності. Розглянемо проблематику щодо трактування поняття «здійснення повідомлення про підозру», що вживається у статтях 22, 276, 277 та у главі 37 КПК. Отже, постає питання які ж дії входять до складу поняття «здійснення», і чи має право відповідний прокурор доручати складання та вручення письмового повідомлення про підозру спеціальним суб'єктам іншому учаснику кримінального провадження.

Відповідно до ч.1 ст. 276 КПК повідомлення про підозру обов'язково здійснюється у випадках: затримання особи на місці вчинення кримінального правопорушення чи безпосередньо після його вчинення; обрання до особи одного з передбачених цим Кодексом запобіжних заходів; наявності достатніх доказів для підозри особи у вчиненні кримінального правопорушення. Особливості повідомлення про підозру окремій категорії осіб визначаються главою 37 КПК, в якій визначено вичерпний перелік спеціальних таких суб'єктів. Частина 1 ст. 481 КПК безальтернативно визначає в кожній конкретній ситуації того прокурора, який має право на здійснення повідомлення про підозру. Положення ч. 2 ст. 481 КПК уповноважують Генерального прокурора (виконувача обов'язків Генерального прокурора), його заступника, керівника обласної прокуратури на доручення іншому прокурору здійснити письмове повідомлення про підозру особам, визначеним частиною першою цієї статті, у порядку, передбаченому ч. 1, 2 ст. 278 цього Кодексу. Тобто, виникає питання, чи повинен таке повідомлення про підозру складати Генеральний прокурор (виконувач обов'язків Генерального прокурора), його заступник, керівник обласної прокуратури, а вручити будь-який інший процесуальний керівник цього провадження. Чи Генеральний прокурор (виконувач обов'язків Генерального прокурора), його заступник, керівник обласної прокуратури мають право делегувати весь спектр дій пов'язаних із складанням, врученням письмового повідомлення про підозру, та в деяких випадках роз'ясненням особі її прав. В той же час деякі норми спеціальних законів також містять положення щодо вимог до здійснення повідомлення про підозру окремим категоріям осіб, які не узгоджуються з ч. 2 ст. 481 КПК. Як приклад, можна навести положення ч. 4 ст. 49 Закону України «Про судову систему та статус суддів», яке передбачає, що судді може бути повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення лише Генеральним прокурором або його заступником. В даному випадку ми не бачимо жодного нагадування про можливість делегування права на складання, або вручення вказаного процесуального документа іншому прокурору. У зв'язку із чим на практиці непоодинокими є скарги суддів на стадії досудового розслідування на набуття ними статусу підозрюваного, коли вручалася така підозра неуповноваженим на їх думку суб'єктом.

Заслуговує на увагу окрема думка суддів Великої Палати ВС — **Олександра Прокопенко, Володимира Бриганчука, Наталі Лященко, Олени Ситнік та Олександра Яновської**, які не погодились із рішенням Великої Палати Верховного Суду від 8.11.2018 р. у справі за скаргою судді Дзержинського районного суду міста Харкова **Сергія Лазюка** на рішення Вищої ради правосуддя про відсторонення його від посади у зв'язку із притягненням до кримінальної відповідальності. Так, вказаними суддями звернута увага на те, що законодавець на нормативному рівні щодо процесуального порядку повідомлення про підозру вживає терміни «складання», «вручення» та «здійснення» повідомлення про підозру. Письмове повідомлення про підозру не може бути в процесуальному аспекті якості дійсності, реальності тільки внаслідок створення, складання та погодження його певними уповноваженими суб'єктами кримінального процесу. Сам факт складання письмового тексту повідомлення про підозру без його безпосереднього вручення відповідною особою не може бути розцінений як виконання нею усього комплексу дій, що охоплюють поняття «здійснити повідомлення про підозру». Тобто, на думку вищевказаних представників

суддівського корпусу у поняття «здійснення» включається такі етапи як складання, так і вручення письмового повідомлення про підозру, з подальшим роз'ясненням прав особі.

В свою чергу у постанові Великої Палати Верховного Суду від 11.12.2019р. звертається увага, що в процедуру повідомлення про підозру особі входять такі поняття: «складення», «вручення» та «здійснення».

Неоднакове тлумаченням поняття «здійснення» могло бути вирішено в результаті розгляду конституційного звернення від 7 червня 2016 року адвоката Кучера О.В. щодо офіційного тлумачення словосполучення «письмове повідомлення про підозру здійснюється», що вживається у ч. 1 ст. 481 КПК.

На жаль у зв'язку із внесенням змін до Конституції України Конституційним судом було постановлено ухвалу про відмову у відкритті провадження за цим зверненням.

Застосування належної правової процедури означає здійснення справедливого правосуддя згідно з визначеними загальними засадами кримінального провадження для досягнення мети і вирішення його завдань. Дотримання встановленої правової процедури здійснення повідомлення про підозру означає, що дії процесуальних суб'єктів мають відповідати вимогам закону. Такі дії мають здійснюватися на підставі законних повноважень щодо вирішення конкретного процесуального завдання, яке постає перед прокурором у певний момент досудового розслідування кримінального провадження.

Дотримання належної правової процедури здійснення повідомлення про підозру має забезпечувати його відповідність стандартам захисту прав людини, єдність змісту та форми кримінального провадження, налагоджену взаємодію верховенства права і законності, що в результаті врівноважує приватні і публічні (суспільні) інтереси заради досягнення цих завдань.

Отже, подальшого законодавчого вирішення потребує врегулювання поняття «здійснення повідомлення про підозру» для того, щоб уникнути подвійного трактування.

Голобородько М.М.,

бакалавр права,

*студент 2 курсу ОП «Магістр» Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету ім. Т. Шевченка*

РЕКОДИФІКАЦІЯ ЦИВІЛЬНОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА: АКТУАЛЬНІСТЬ НАУКОВОЇ ДИСКУСІЇ ТА ПОТОЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Особливістю науково-правових реалій України є успадкована з часів СРСР постійна дискусія між цивілістами та господарниками щодо змісту та місця господарського права та актів господарського законодавства в системі галузей права й нормативного регулювання життя держави і суспільства.

Найбільш гострі дискусії тривають навколо системоутворюючого нормативного акту господарського законодавства – Господарського кодексу України. Вже стало традицією чергове загострення протистояння у зв'язку зі зміною влади після президентських виборів в країні, а також спроби скасування Господарського кодексу України з наступною інкорпорацією його залишків до Цивільного кодексу України.

Не поринаючи в деталі дискусії, необхідно визнати, що чинний Господарський кодекс України потребує реформування, адже п'ятнадцятирічний досвід його застосування як регулятивного акту висвітлив такі слабкі сторони, як недосконалість загальних положень, мала інформативність та недостатня регулятивна сила, низький рівень використання, а також бланкетність окремих норм.

Також у ньому є конкуренція норм з Цивільним кодексом України та законами України.

Варто відзначити, що Цивільний і Господарський кодекси України були прийняті одночасно у 2003 році. І хоча дуалізм в регулюванні приватних відносин є характерним для більшості розвинених економік світу, в Україні впровадження дуалістичної системи законодавчого регулювання приватноправових відносин з самого початку визвало значні дискусії і суперечки.

Не вдаючись до них, можна констатувати несприйняття багатьма представниками цивілістичної науки самої ідеї законодавчого регулювання господарських відносин та намагання розмити межі їх правового регулювання, що визначені зокрема, нормами Господарського кодексу України. Саме тому, сьогодні спостерігається поступове включення норм і інститутів господарського законодавства до цивільного законодавства і обґрунтування застосування до господарських за суттю відносин норм цивільного законодавства.

Найяскавіше ця тенденція проявилася у представленій 28.01.2021 року Концепції оновлення Цивільного кодексу України [1]. Автори Концепції вважають, що здійснення рекодифікації впливає із логіки подальшої трансформації суспільства, формування реальної й ефективної ринкової економіки як невід'ємної складової громадянського суспільства та євроінтеграційної спрямованості всіх компонентів суспільства. При цьому вони визнають значний розвиток «ринкового» законодавства, як чинника, що обумовлює необхідність оновлення норм цивільного законодавства, проте, що це за «ринкове» законодавство, звідки з'явилася і що собою представляє, вони не визначають. При цьому в п. 1.1. запропонованої Концепції оновлення Цивільного кодексу авторами пропонується просто скасувати Господарський кодекс України.

Деякі з авторів Концепції обґрунтовували включення положення про скасування Господарського кодексу у п. 1.1. їх «особливою», «провропейською» моделлю рекодифікації. Проте, в Австрії, Бельгії, Естонії, Латвії, Іспанії, Мальті, Нідерландах, Німеччині, Словаччині, Франції, Чехії прийняті і діють окремі комерційні чи економічні кодекси, що не створює зайвої зарегульованості або колізій між декількома нормативно-правовими актами.

Водночас в Європі існує тенденція відмови від дуалізму приватного права, що характерно також для країн, де він зародився. Зокрема, від нього відмовилися в Італії (1942 р.). ЦК Швейцарії (1907 р.) включає положення, що регулюють відносини між комерсантами. Відповідні зміни відбулися в Нідерландах, які надали європейським країнам приклад новітньої кодифікації цивільного законодавства. ЦК Нідерландів (1992 р.) за своєю концепцією продовжує тенденцію, яка застосовувалася в першій половині минулого століття до кодифікації, що полягає у відмові від дуалізму приватного права. Схожа ситуація характерна для ЦК Квебеку (1991 р.). При цьому як у країнах, для яких характерним є дуалізм приватного права, так і в країнах, для яких він нехарактерний, існує низка спеціальних законів, що регулюють комерційні відносини за межами кодифікованих законодавчих актів.

Не менш цікавою та важливою є думка представників цивільної та господарської наукових шкіл стосовно питання доцільності Концепції та перспектив і наслідків її запровадження.

Так, професор Н.С. Кузнецова, яка є співавтором чинного Цивільного кодексу України, зазначає, що коли мова йде про роль і місце Господарського кодексу України як стрижневого системоутворювального акту, який закладає основи, фундамент регулювання відносин у сфері господарювання, цілком природним є запитання: чи виконує ГК цю місію? Після аналізу представниками цивілістичної науки України даної проблеми, ними був зроблений висновок, що таку функцію Господарський кодекс України ніколи не виконував раніше і не виконує нині.

З іншого боку, представник господарської наукової школи права професор В.С. Щербина стверджує, що представники науки господарського права чудово усвідомлюють необхідність модернізації господарського (економічного) законодавства, оскільки, мабуть жодна сфера суспільних відносин в нашій державі не розвивається і не змінюється так стрімко, як відносини у сфері економіки. Тим більшої актуальності ця проблема, яка хоч частково і вирішувалася шляхом внесення змін до ГК України та до інших нормативно-правових актів господарського законодавства, набула через 16 років після прийняття ГК України.

В середовищі науковців-господарників останнім часом жваво обговорюється проблема кодифікації господарського (економічного) законодавства. Вчені висловлюють своє бачення та пропонують різні шляхи її вирішення, спираючись при цьому на досвід тих країн, в яких, поряд з цивільними кодексами, є спеціальні, як правило, кодифіковані нормативно-правові акти, норми яких регулюють відносини у сфері економіки – торгіві, комерційній, економічній, підприємницькій кодекси, і застосування яких на практиці довело свою життєздатність.

Підсумовуючи, необхідно відзначити, що оновлення Цивільного кодексу є своєчасним і необхідним процесом, так само як і модернізація Господарського кодексу України та господарського законодавства загалом. Однак, бажано, щоб ці процеси відбувалися паралельно і взаємоузгоджено, оскільки метою рекодифікації є вдосконалення правового регулювання, забезпечення його ефективності, захист прав і законних інтересів учасників правовідносин.

Безумовно, здійснити запропоновані реформи можливо лише за всебічної державної підтримки, бо в іншому разі усі намагання та напрацювання в цьому напрямі приречені на провал. Тому сподіваємось, що неодноразово задекларована позиція представників влади про необхідність спрощення, дерегуляції, забезпечення легкості та прозорості правил у сфері економічної діяльності реалізується у сприянні та забезпеченні процесів реформування (рекодифікації) господарського законодавства України.

Література:

1. Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Київ: Видавничий дім «АртЕк», 2020. 128 с.

ПІДЗАКОННА ПРАВОТВОРЧІСТЬ: ЗАГАЛЬНІ АСПЕКТИ ТА ПРОБЛЕМАТИКА

Однією з важливих функцій держави є правотворчість. Саме завдяки певним нормативно-правовим актам, які вона видає, забезпечується та регулюється порядок у суспільстві. І вагому роль у цьому процесі має підзаконна правотворчість, якій властиві динамізм та здатність швидко реагувати на суспільні потреби.

Варто почати з того, який зміст має поняття «правотворчість». Однозначного визначення терміну немає, адже проблематика цього питання була об'єктом дослідження багатьох науковців. О.Ф. Скакун, для прикладу, визначає правотворчість як правову форму діяльності держави за участю громадянського суспільства, яка пов'язана із встановленням, зміною, скасуванням юридичних норм. Головне призначення правотворчості — встановлення нових правових норм. Зміна і скасування застарілих правових норм сприяє затвердженню нових і, відтак, вони входять до його складу як допоміжні прояви правотворчості [1]. А ось В.П. Плавич у своїй науковій праці метою правотворчості називає діалектичну взаємодію цілі (створення якісного законодавства) та результату (ефективна реалізація права) [2, с.10].

За юридичною силою актів вона поділяється на законотворчість та підзаконну правотворчість. Сутність другої полягає у виданні норм права Президентом, урядом, міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, главами адміністрацій, керівниками підприємств [3]. Основною характеристикою підзаконних актів є те, що саме вони встановлюють порядок уведення закону в дію.

Щодо їх функцій, то Є. Гетьман стверджує, що найголовнішою з них є регулятивна, яка поділяється на функцію первинного та вторинного регулювання; також вони виконують управлінську, роз'яснювальну, конкретизуючу, правоустановчу та лізаційну функцію [4].

Результати підзаконної правотворчості можуть бути різноманітними за формою зовнішнього виразу — постанови, декрети, регламенти, укази, накази, загальні адміністративні приписи, циркуляри (приписи), розпорядження тощо. Спільним для них є те, що нормативно-правові приписи, закріплені у них, не можуть суперечити закону, виходити за рамки закону і за межі компетенції правотворчого суб'єкта, визначеної законом. Так, відповідність закону і законних повноважень органу правотворчості є головною ознакою підзаконності нормативних актів [5, с. 51].

Підзаконній правотворчості притаманні загальні ознаки правотворчої діяльності, а саме: полягає у створенні, зміні, припиненні, систематизації нормативно-правових приписів; здійснюється спеціально уповноваженим правотворчим суб'єктом; є послідовним процесом, що складається з послідовних стадій, регламентованих нормами права; результати діяльності фіксуються в зовнішніх формах (джерелах) права [6].

Підзаконна правотворча діяльність є складним процесом, який має певну низку проблем. Серед них є, наприклад, такі:

1). Нехтування принципом системності в процесі правотворчої діяльності, яка полягає в дублюванні функцій (чи повноважень) органів виконавчої влади, у результаті чого підзаконна правотворча діяльність таких органів державної влади стає невинновданно складнішою та важчею.

Аналізуючи, наприклад, Закон України «Про центральні органи виконавчої влади», що є певні питання щодо нормативних функцій міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується відповідними міністрами.

2). Доволі частим явищем є суперечність між підзаконними актами, регулювання якої відбувається за правилами, встановленими листом Міністерства юстиції від 26.12.2008: «Неузгодженість між чинними нормативно-правовими актами, їхнє протиріччя з одного й того самого предмета регулювання, а також суперечність між двома або більше формально чинними нормами права, прийнятими з одного і того ж питання, в теорії права відомі як колізії норм права.

Колізії норм права вирішуються шляхом вибору того нормативного акта, який має бути застосований до конкретного випадку (юридичного факту). Існує і декілька способів, за якими можливо визначити нормативно-правовий акт, яким слід керуватися.

1. У разі існування неузгодженості між нормами, виданими одним і тим самим нормотворчим органом, застосовується акт, виданий пізніше, навіть якщо прийнятий раніше акт не втратив своєї

чинності. Така неузгодженість може виникнути внаслідок того, що прийняття нової норми не завжди супроводжується скасуванням "застарілих" норм з одного й того ж питання.

2. У разі існування суперечності між актами, прийнятими різними за місцем в ієрархічній структурі органами – вищестоящим та нижчестоящим, застосовується акт, прийнятий вищестоящим органом, як такий, що має більшу юридичну силу.

3. У разі існування неузгодженості між актами, виданими одним й тим же органом, але які мають різну юридичну силу, застосовується акт вищої юридичної сили. Наприклад, у випадку суперечності норм закону та Конституції України, які прийняті Верховною Радою України - колізія вирішується на користь Конституції, яка має найвищу юридичну силу.

4. При розбіжності між загальним і спеціальним нормативно-правовим актом перевага надається спеціальному, якщо він не скасований виданим пізніше загальним актом» [10].

Говорячи про підзаконну правотворчу діяльність в Україні, то її здійснюють Президент України, Верховна Рада України та Кабінет Міністрів України. Згідно з ст. 138 Регламенту Верховної Ради України, парламент приймає постанови та інші акти, а саме: резолюції, декларації, звернення, заяви [7].

Щодо правотворчої діяльності Президента України, то згідно зі ст. 106 Конституції України Президент України на основі та на виконання Конституції і законів України видає укази і розпорядження, які є обов'язковими до виконання на території України. Розпорядження переважно стосуються організаційно-розпорядчих питань, тому часто носять не нормативний, а індивідуальний характер [8].

Досліджуючи підзаконну правотворчість уряду, варто зауважити, що, згідно зі ст. 49 Закону України «Про Кабінет Міністрів України», Кабінет Міністрів України на основі та на виконання Конституції і законів України, актів Президента України, постанов Верховної Ради України, прийнятих відповідно до Конституції та законів України, видає обов'язкові для виконання акти (постанови і розпорядження) [9].

Підбиваючи підсумки, варто відмітити, що підзаконна правотворча є надзвичайно важливим та необхідним інструментом для регулювання соціальних відносин та забезпечення єдності правових приписів, і здійснюється вона за допомогою спеціально уповноважених суб'єктами (державною владою та органами місцевого самоврядування). Як вже зазначалося, у сфері підзаконної правотворчої діяльності існують певні проблеми, які переважно пов'язані з порядком та умовами здійснення правотворчої діяльності органами виконавчої влади в Україні.

Література:

1. Теорія держави і права: Підручник / Пер. 3 рос. – Харків: Консум, 2001. – 370-371 с.
2. Плавич С.В. Теоретико-методологічні засади правотворчості: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2009. 19с.
3. Національна академія внутрішніх справ. Кафедра теорії держави та права. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://arm.naiu.kiev.ua/books/tdp-new/info/lection/lec7/tema7_3.html
4. Гетьман С. Підзаконний нормативно-правовий акт: поняття, ознаки, функції, види. 2020. URL: <http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/9420/1/Getman.pdf>
5. Тихомиров Ю. А. Конституция, закон, подзаконный акт / Ю. А. Тихомиров. – М. : Юрид. лит., 1994. – 136 с.
6. Ничка Ю.В. Підзаконна правотворчість: загальнотеоретична характеристика. Вісник Львівського університету. Серія «Юридична». 2015. Вип. 61. С. 45–49.
7. Про регламент Верховної Ради України: Закон України від 10 лютого 2010 р. № 1861-VI / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 14–15, № 16–17. Ст. 133.
8. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27 квітня 2014 р. № 794-VII / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 13. Ст. 222.
9. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квітня 1999 р. № 586-XIV / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 20–21. Ст. 190.
10. Щодо практики застосування норм права у випадку колізії: Лист Міністерства юстиції від 26.12.2008 N 758-0-2-08-19.

*Дуброва А.І.,
студентка 4 курсу
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету ім. Т. Шевченка*

ДОКТРИНАЛЬНІ ПІДХОДИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ПОЗОВ» ЯК ЯВИЩА ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА

Функціонування суспільства полягає у взаємодії його учасників між собою, що інколи може призводити до виникнення спірних відносин або порушення прав і свобод окремих осіб, внаслідок чого останні вдаються до судового захисту своїх інтересів. В таких випадках саме позов відіграє значну роль, адже виступає заявою і сигналом органу судової влади про порушення права, зверненням з проханням встановлення справедливості.

Дослідженню визначення поняття «позов», його різновидів та класифікації в цивільному процесі присвячені наукові праці таких учених, як О.В. Ісаєнкова, Г.Л. Осокіна, М.Й. Штефан, О.О. Штефан, В.В. Ярков, А.Ф. Клейнман і т.д.

Положеннями Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК) визначено основні засади і порядок здійснення цивільного судочинства, однак він не розтлумачує поняття позову. Визначення правової природи і поняття позову в цивільному процесуальному праві є надзвичайно важливим, з огляду на поширене застосування терміну «позов» в ЦПК, Цивільному кодексі України та інших нормативно-правових актах.

Правознавці О.А. Логінов та О.О. Штефан дотримуються схожої думки і зазначають, що позов – це звернена через суд матеріально-правова вимога позивача до відповідача щодо захисту порушеного, оспорюваного чи невизнаного права або охоронюваного законом інтересу, яка розглядається у визначеному законом процесуальному порядку [1, с. 130].

Інші вчені, зокрема М.А. Гурвич та В.В. Ярков, аналізували поняття «позов» крізь призму звернення вимоги до суду, а не до відповідача, і встановили, що позов – це звернення до суду першої інстанції з вимогою про захист спірного суб'єктивного права чи охоронюваного законом інтересу [2, с. 101; 3, с. 223].

Г.Л. Осокіна запропонувала визначити, що позов як інститут процесуального права – це вимога зацікавленої особи, що постає зі спірного матеріального правовідношення, про захист свого або чужого права чи законного інтересу, що підлягає розгляду й вирішенню в установленому законом порядку [4, с. 29].

А.Ф. Клейнман та А.А. Добровольський розглядали позов як одночасне звернення позивача до суду та відповідача, виділяючи дві сторони цього поняття – процесуальну (вимога до суду) та матеріально-правову (вимога до відповідача) [5, с. 147; 6, с. 42].

Вищенаведені погляди вчених і велика кількість наукових досліджень та поглядів на зміст цього явища лягли в основу концепцій визначення поняття позову:

1) *матеріально-правова концепція* – визначає позов як матеріально-правову вимогу позивача до відповідача. Зміст матеріально-правової концепції полягає в тому, що кожному суб'єктивному цивільному праву притаманний позов як право на його здійснення. В розумінні представників цієї концепції позов виступає невід'ємною складовою права, що належить суб'єкту правовідносин.

2) *процесуально-правова концепція*. На думку прихильників цієї концепції позовом є процесуально-правова вимога позивача до суду про захист свого порушеного права. Прихильники цієї концепції не розглядають матеріально-правову вимогу як складову позову.

3) *концепції двох самостійних правових категорій: позову в матеріально-правовому та позову в процесуальному розуміннях*. Вона полягає в тому, що в цивільному й цивільному процесуальному праві не може бути одного поняття позову, тому в цивільному праві варто використовувати термін «позов» у матеріально-правовому розумінні, а в цивільному процесуальному праві – у процесуальному.

4) *концепція єдиного поняття позову*. Її представники вважають, що поняття «позов» складається має дві сторони: процесуальну і матеріально-правову. Окреме існування цих складових неможливе, адже

звернення до суду з заявою, яка не містить спірної вимоги є безпредметною, а вимога що не підлягає розгляду в процесуальному порядку, не може бути позовною[7, с 5].

Встановлені в ч.3 ст. 175 ЦПК вимоги до позову, а саме обов'язкову наявність в ньому змісту позовних вимог і викладу обставин, якими вони обґрунтовуються, а також положення ст. 185 ЦПК про залишення позову без руху у випадку недотримання вимог щодо його змісту, дають змогу стверджувати, що законодавець дотримується концепції єдиного поняття позову, яка вичерпно і повно характеризує дане поняття[8].

Висновки. Відсутність законодавчого визначення поняття «позов» стала причиною появи ґрунтовних доктринальних напрацювань, в яких здійснювалось дослідження правової природи цього інституту цивільного процесу. Проаналізовані підходи до визначення поняття «позов» як явища цивільного процесуального права, свідчать про тенденції диференційованого тлумачення його змісту. Превалюючим є підхід, відповідно до якого позов – це матеріально-правова та процесуальна вимога позивача направлена на відновлення порушеного, захист та охорону його права. Запропоноване прихильниками цього підходу визначення не є універсальним, однак воно найбільш осяжно характеризує позов в цивільному судочинстві.

Розвиток суспільних відносин відбувається стрімко, тому не можна говорити про вичерпність наукових поглядів на різні його явища, зокрема позов. Одночасно з подальшою трансформацією законодавчого регулювання інституту позову з'являтимуться нові підходи його тлумачення.

Література:

1. Логінов О.А. Цивільний процес України / О.А. Логінов, О.О. Штефан. – К. : Юрінком Інтер, 2012. – 368 с.
2. Советский гражданский процесс : [учебник] / [А.Т. Боннер, М.К. Воробьев, М.А. Гурвич, С.В. Курьялов и др.] ; под ред. М.А. Гурвича. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Высшая школа, 1975. – 399 с.
3. Гражданский процесс : [учебник] / отв. ред. В.В. Яркова. – 4-е изд., перераб. и доп. – М. : БЕК, 2001. – 640 с.
4. Осокина Г.Л. Иск (теория и практика) / Г.Л. Осокина. – М. : Городец, 2000. – 192 с.
5. Клейман А.Ф. Советский гражданский процесс / А.Ф. Клейман – М.: Госюриздат, 1954. – 437 с.
6. Добровольский А.А. Исковая форма защиты права / А.А. Добровольский. – М.: Госюриздат, 1965. – 74 с.
7. Братель О. Позов – цивільний процесуальний та матеріально-правовий юридичний факт // Підприємство, господарство і право. 2016. №1. С. 3-10.
8. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18 березня 2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

*Жаркова С.А.,
студентка інституту прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

ДОТАЦІ В БЮДЖЕТНІЙ СФЕРІ

В науковій літературі дотація визначається як безоплатна і безповоротна фінансова допомога держави, кошти, які виділяються з бюджету іншим бюджетам.

Дотації в умовах ринкової економіки є складною і багатогранною формою міжбюджетних відносин. Існує кілька моделей визначення загального обсягу врівнюючих дотацій: модель «згори донизу» — коли загальний обсяг врівнюючих трансфертів встановлюється незалежно від показників фінансової забезпеченості регіонів (пропорційно до доходів державного бюджету, виходячи з показників скорочення розривів бюджетної забезпеченості, на основі дискреційних рішень влади), модель «знизу догори» — коли цей обсяг встановлюється на рівні, що дозволяє досягти цільових показників фінансової забезпеченості місцевого бюджету. [1, с. 280]

Проблемою, на яку звертають увагу науковці у своїх численних висновках є те, що сучасна тенденція дотаційних розподілів показує, що вони посилюють залежність місцевих бюджетів у фінансовій допомозі та не вирішують проблем, пов'язаних із підвищенням рівня бюджетної забезпеченості, дестимулює регіони

до самостійного розвитку, а також провокує їх залучати кредитні ресурси на стороні, що підвищує боргове навантаження та призводить до негативних наслідків. [2, с. 90]

В даний час економіко-соціальна сторона цієї категорії знаходиться під сильним впливом політичних аспектів, які ускладнюють гнучкість використання міжбюджетних трансфертів і не враховуються в загальній формулі розподілів.

На сьогодні вкрай важливим завданням виступає переосмислення функціональної значущості дотацій як інструмента регулювання ринкової економіки з урахуванням українських реалій та створення адекватних стимулюючих умов для видачі дотаційних коштів.

Основна проблема дотаційних регіонів у тому, що дотації займають велике місце у структурі доходів бюджету. Це говорить про те, що дотаційні регіони не є самодостатніми, вони залежать від держави. [3, с. 29]

Отже, ефективним заходом держави у вдосконаленні державної політики у сфері територіального розвитку вважатиметься таке:

- вдосконалення моделі управління регіонами;
- розробка нормативних інструкцій, рекомендацій щодо застосування дотацій та створення більш гнучкої та простої формули їх видачі;
- підвищення ефективності та якості контролю податків та створення сприятливих умов для діяльності підприємств по країні;
- державне втручання у економіку окремих суб'єктів обмеженому рівні;
- створення державних структур подібно до міжрегіональних асоціацій економічної взаємодії.

Врахувавши всі наведені заходи, можна буде досягти зменшення залежності дотаційних бюджетів та створити ним ефективні умови для стимулювання їх самостійного розвитку.

Список використаних джерел

1. Ярошевич Н. Б. Шляхи збільшення доходної бази місцевих бюджетів в Україні // Н.Б. Ярошевич, О.Я. Липа // Збірник науково-технічних праць Національного лісотехнічного університету України. 2017. Вип.. 20.10. С. 278–282.
2. Батажок С.Г. Доходи місцевих бюджетів як основа фінансової незалежності органів місцевого самоврядування / С.Г. Батажок / Формування ринкових відносин в Україні. 2017. № 2. С. 89–91.
3. Державне фінансове регулювання економічних перетворень / І.Я.Чугунов, А.В. Павелко, Т.В. Канєвата іп.; за заг.ред. А.А. Мазаракі. К.: Київ. нац. торг. екон. ун-т, 2015. 376 с.

***Жаркова С.А.,**
студентка інституту прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

ОСОБЛИВОСТІ ТА СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОГО КОСМІЧНОГО ПРАВА

Космос дедалі більше стає привабливим для країн простором, що передбачає збільшення кількості освоюючих його країн. Космічні держави розглядають космос як арену демонстрації їхньої переваги у науково-технічній та інших сферах. Усе це зумовило виникнення та розвитку космічного права як самостійної галузі міжнародного права.

Міжнародне космічне право - сукупність юридичних принципів та норм, що регулюють відносини між державами у процесі дослідження та використання космічного простору, небесних тіл, що визначає їх правовий режим.

Розробка міжнародно-правових норм, регулюючих відносини у процесі освоєння космосу, спочатку відбувалася з урахуванням поняття космічної діяльності як об'єкта правовідносин. В подальшому виникла потреба у встановленні правового режиму космічного простору нового середовища, в якому стало можливим здійснення діяльності людини. [1, с. 22-23]

Однією з особливостей процесу нормотворення у цій галузі міжнародного права є те, що він протікає переважно у межах ООН. Друга характерна риса процесу у міжнародному космічному праві полягає у тому, що у більшості випадків прийняття норм або передує практиці, або відбувається одночасно з нею, але не слідує за практикою, як це мало місце в інших галузях міжнародного права.

Між правовим режимом космічного простору та правовим регулюванням діяльності щодо використання цього простору існує нерозривний зв'язок. Ще до того, як Генеральна Асамблея ООН визнала необхідність розробки спеціальних правових засад космічної діяльності, вчені-юристи багатьох держав передбачали, що в системі міжнародного права складеться особлива група норм та принципів, покликаних регулювати правовідносини у новій сфері діяльності.

Специфічність цієї групи норм та принципів обґрунтовувалася особливостями самого космічного простору як нового середовища діяльності людини, а також особливостями космічної діяльності, яка суттєво відрізняється від діяльності у будь-якій іншій галузі. [2, с. 20]

Отже, космічне право має такі особливості:

- Космос практично безмежний. На відміну від сухопутної території, Світового океану та повітряного простору, космічний простір не піддається розподілу на будь-які зони у процесі його використання;
- Космічний простір становить особливу небезпеку для діяльності у ньому людини;
- У космосі та на небесних тілах діють фізичні закони, що істотно відрізняються від земних;
- Лише космічний простір дає людству можливість вийти межі земного середовища у сфері подальшого прогресу цивілізації;
- У космічному просторі знаходяться небесні тіла, території яких нікому не належать і можуть бути використані людиною. [3, с. 55]

На сьогоднішній день міжнародне право не тільки зазнає впливу науково-технічного прогресу, а й, у свою чергу, впливає на розвиток науки і техніки. Ухвалення заборонних норм гальмує вдосконалення одних видів техніки, стимулює розвиток нових, використання яких не підпадало б під дію цих заборон.

Якщо з погляду науки про природу, космос підпорядковується своїм особливим закономірностям, то з погляду науки про суспільство він повинен підкорятися загальним для всього людства принципам, що поширюються на всі види діяльності.

Сьогодні в космічній діяльності тією чи іншою мірою беруть участь понад 130 держав. Вони мають власні космічні програми, або розробляють програми використання інформації від космічних засобів, у тому числі при вирішенні завдань оборони.

На сьогоднішній день, у зв'язку з активізацією космічної діяльності, потрібне якомога активніше поновлення нормативної діяльності серед усієї міжнародної спільноти, а першочерговим завданням виступає повна міжнародна правова база щодо запобігання милітаризації космосу, яка відсутня на сьогоднішній день.

Література

1. Международное космическое право / под. ред. Г.П. Жукова, А.Х. Абашидзе. Москва : Издательство Юрайт, 2018. 528 с.
2. Шемшученко Ю.С., Семеняка В.В. Делімітація повітряного і космічного просторів: основні теоретичні проблеми та практика. Вісник Національної академії наук України. 2014. No 11. С. 18–25.
3. Митрохіна А.Х. Правове регулювання діяльності Європейського Союзу з дослідження та використання космічного простору : дис. ... канд. Юрид. наук: 12.00.10. Москва: МДЮА, 2014. 186 с.

*Ілько Ольга Олегівна,
студентка 4-ого курсу Інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАМІНИ НЕНАЛЕЖНОГО ВІДПОВІДАЧА У ГОСПОДАРЬСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

Ця тема зумовлена актуальністю даного питання, оскільки інститут заміни неналежного відповідача має важливе значення для швидкого й ефективного розгляду та вирішення справ у порядку господарського судочинства з мінімальними витратами процесуальних засобів.

Особа реалізує своє право на звернення до суду шляхом подання позовної заяви, у якій обов'язково зазначає відповідача – особу, якій пред'явлено позовну вимогу. Отже, позивач самостійно встановлює особу відповідача, вирішуючи, хто повинен відповідати за поданим ним позовом.

Водночас у разі порушення провадження у справі не завжди можна бути впевненим у тому, що суб'єктивне право, про захист якого просить позивач, належить йому, і що воно насправді порушено або оспорювано особою, яка відповідає за позовом, що повинна відповідати саме та особа, яку позивач просить залучити як відповідача. [1, с. 92]

На стадії підготовчого провадження одним із завдань є остаточне визначення складу учасників судового процесу. З цієї метою у підготовчому засіданні суд має право вирішити питання про заміну неналежного відповідача.

З аналізу положень статті 48 Господарського процесуального кодексу України вбачається, що заміна неналежного відповідача може бути здійснена за наявності таких умов:

- 1) суд встановив, що позов подано не до тієї особи, яка повинна відповідати за позовом;
- 2) позивач подав клопотання про заміну первісного відповідача належним;
- 3) дотримано строки заміни такого відповідача - до закінчення підготовчого провадження, а у разі розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження - до початку першого судового засідання.

Слід зазначити, що у Господарському процесуальному кодексі України не визначено поняття «неналежного відповідача». У доктрині неналежним відповідачем вважається особа, яка в силу відсутності правового зв'язку з позивачем не може відновити його порушені права та законні інтереси. [2, с. 37]

Вирішуючи питання про належність відповідача у справі, суд, у першу чергу, повинен звертати увагу на суб'єктивний склад спірних правовідносин та подані докази.

Однак, варто наголосити, суд не має права з власної ініціативи здійснювати заміну відповідача у справі, оскільки така заміна може відбутись лише за згодою позивача. Отже, обов'язковою умовою заміни первісного відповідача належним є наявність клопотання позивача.

Вивчаючи дане питання, особливу увагу слід приділити судовій практиці. Так, КГС ВС у справі від 21.04.2020 року зазначив, що заміна відповідача у справі може бути здійснена виключно за клопотанням позивача, в той час як суд позбавлений можливості здійснити заміну відповідача за власною ініціативою (навіть якщо суд встановить, що позов подано не до тієї особи, яка повинна відповідати за позовом). Відповідно до правової позиції КГС ВС у справі від 03.03.2020 року визначення відповідача (відповідачів), предмета та підстав спору є правом позивача. Натомість встановлення належності відповідача (відповідачів) й обґрунтованості позову - обов'язком суду, який виконується під час розгляду справи, однак за власною ініціативою суд не може залучити до участі в справі співвідповідача або замінити первісного відповідача належним відповідачем. [3, с. 4]

Таким чином, право ініціювати заміну неналежного відповідача належить саме позивачу.

Також важливою умовою є дотримання строків, встановлених Господарським процесуальним кодексом України. Так, суд заміняє первісного відповідача до закінчення підготовчого провадження, а у разі розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження - до початку першого судового засідання. Слід зазначити, що господарським процесуальним законом передбачено можливість заміни неналежного відповідача й після спливу зазначених строків, проте виключно у разі, якщо позивач доведе, що не знав та не міг знати до подання позову у справі про заміну відповідача.

Аналіз судової практики свідчить про те, що часто позивачі не подають до суду відповідних клопотань та наповняють на розгляді справи за участі первісного відповідача. У таких ситуаціях окрему

увагу потрібно приділити алгоритму дій суду. У постанові від 11.09.2019 у справі №910/7122/17 ВП ВС зазначає, що пред'явлення позову до неналежного відповідача не є підставою для закриття провадження у справі. За результатами розгляду справи суд відмовляє у позові до неналежного відповідача. [4]

Слід зазначити, що порядок заміни неналежного відповідача, передбачений попередніми редакціями Господарського процесуального кодексу України, значно відрізняється. Так, ГПК у редакції від 03.08.2017 року встановлював, що господарський суд, встановивши до прийняття рішення, що позов подано не до тієї особи, яка повинна відповідати за позовом, може за згодою відповідача, не припиняючи провадження у справі, допустити заміну первісного відповідача належним відповідачем. Ключовою відмінністю у зазначених редакціях є строк, протягом якого можна здійснити заміну: у попередній редакції – до прийняття рішення, у чинній - до закінчення підготовчого провадження, а у разі розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження - до початку першого судового засідання. Також слід звернути увагу на те, що раніше на позивача не покладався обов'язок подання клопотання про заміну відповідача. Відповідно до Постанови Пленуму Вищого господарського суду України від 26.12.2011 №8 «Про деякі питання практики застосування Господарського процесуального кодексу України судами першої інстанції» заміна первісного відповідача належним відповідачем допускалася лише за згодою позивача, яка має бути викладена в його письмовій заяві чи зафіксована в протоколі судового засідання. [5]

Враховуючи все вищезазначене, можна зробити висновок, що інститут заміни неналежного відповідача має важливе практичне значення, оскільки надає можливість мінімізувати витрачання процесуальних засобів, дозволяє залучити у справу дійсного суб'єкта спірних правовідносин та забезпечує справедливе неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності, та розгляд інших справ, віднесених до юрисдикції господарського суду.

Література:

1. Кройтор В.А. Господарський процес: навчальний посібник / В. А. Кройтор. – Харків, 2017. 72 с.
2. Лага Н. Ф. Процесуальні особливості заміни неналежного відповідача в господарському процесі. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.:Юриспруденція. 2015 №15 том 2. 37с.
3. Аналіз судової практики ВП ВС, ОП КГС, КГС ВС (судові рішення внесені до ЄДРСР з січня по червень 2020). 4с. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://wag.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/sud4870/2020-07-20/Uzag_zast_norm_GPK-1kv.pdf
4. Постанова ВП ВС від 11.09.2019 у справі №910/7122/17 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://verdictum.ligazakon.net/document/84573539>
5. Постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 26.12.2011 №8 «Про деякі питання практики застосування Господарського процесуального кодексу України судами першої інстанції» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018600-11#Text>

Квашук Д.О.,

студент III курсу ІПКЮ

Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого

ЕЛЕМЕНТИ ПРИНЦИПУ РІВНОСТІ В СФЕРІ ТРУДОВОГО ПРАВА

Рівність як один із основних принципів правового регулювання, червоною ниткою проходить через усі правові інститути демократичних держав, інститут трудового права також не залишається поза увагою.

Важливою ланкою в історії розвитку ідей рівності та недискримінації в трудовому праві стало прийняття низки важливих міжнародних актів, зокрема, Конвенції Міжнародної організації праці «Про дискримінацію в галузі праці та зайнятості», яка визначає дискримінацію як будь-яке розрізнення, недопущення або перевагу, що робиться за ознакою раси, кольору шкіри, статі, релігії, політичних переконань, іноземного походження або соціального походження і призводить до знищення або порушення рівності можливостей чи поведіння в галузі праці та занять.

Рівність у трудових правах та заборона дискримінації у сфері праці гарантуються, також, національним законодавством, зокрема, Конституцією України, Кодексом законів про працю України, Законами України “Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні”, “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків” тощо.

На наш погляд, можна виокремити дві важливі складові принципу рівності в трудовому праві: формальна рівність та рівність можливостей. Формальна рівність являє собою рівність працівників у своїх трудових правах незалежно від статі, раси, національності, мови, походження, майнового та посадового становища, місця проживання, ставлення до релігії, переконань, приналежності до громадських об'єднань та інших обставин. Відповідно до вимог ст. 22 КЗпП України існують гарантії трудових прав шляхом заборони необґрунтованої відмови у прийнятті на роботу та недопущення прямих або непрямих переваг під час укладення, зміни та припинення трудового договору залежно від походження, соціального і майнового стану, расової та національної приналежності, статі, мови, політичних поглядів, релігійних переконань, членства у професійній спілці чи іншому об'єднанні громадян, роду і характеру занять, місця проживання.

Однак очевидно, що через різні обставини життя та праці працівників, їх фізичні та інтелектуальні можливостей та здібності до праці, а також через інші фактори досягнення формальної рівності стає неможливим, тому завжди поруч з формальною рівністю діє і концепція рівності можливостей (або ж концепція реальної рівності), вона передбачає різне ставлення до різних працівників тією мірою, як вони різні. Інакше кажучи, законодавство, що виходить з доктрини рівності можливостей, враховує необхідність диференціації праці. Диференціація правового регулювання праці сама по собі є глибокою властивістю трудового права та спрямовано на реалізацію рівності можливостей працівників.

Спеціальні правові заходи у вигляді квот чи привілеїв, які враховують відмінності між, наприклад, чоловіками та жінками, запроваджуються з метою вирівнювання їх можливостей на ринку праці. У сучасній юридичній літературі надання таких квот та привілеїв називається позитивною дискримінацією. І хоча на даний момент відбуваються палкі дискусії щодо необхідності її запровадження, фактом є те, що в усьому світі все частіше використовують позитивну дискримінацію як засіб боротьби з безпосередньо дискримінацією. Так, у ст. 6 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» зазначено, що спеціальний захист державою окремих категорій осіб, які потребують такого захисту; надання їм пільг і компенсацій, встановлення спеціальних соціальних гарантій не вважається дискримінацією. А в, наприклад, Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» використовується назва «позитивні дії», під якими розуміються спеціальні тимчасові заходи, що мають правомірну об'єктивно обґрунтовану мету, спрямовану на усунення юридичної чи фактичної нерівності у можливостях жінок і чоловіків щодо реалізації прав і свобод, встановлених Конституцією і законами України.

Проаналізувавши сьогоденні українські реалії, можна дійти висновку, що проблема дискримінації все ще залишається реальною та актуальною. На наш погляд, дана проблематика потребує комплексного обговорення та пропорційного законодавчого врегулювання, що сприятиме викоріненню дискримінації у всіх сферах нашого суспільства і, зокрема, в сфері трудових відносин.

*Квашук Д.О.,
студент III курсу ІПКЮ*

Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого

ЗАГАЛЬНІ ЗАГРОЗИ ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ ВАРІАНТИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Фінансова безпека держави є невід'ємною і однією з найважливіших проблем, вирішення яких безпосередньо впливатиме на обстановку в країні і на рівень життя її населення. Фінансова безпека держави – це стан економіки, що забезпечує стабільний розвиток та функціонування фінансової системи держави, захист національних інтересів у фінансовій сфері. Вона є структурною складовою національної безпеки та однією з основних складових економічної безпеки і виражається через систему критеріїв, які характеризують гармонійний стан самостійних ланок та елементів фінансової системи країни

Без належного забезпечення фінансової безпеки держави неможливо вирішити економічні проблеми. Якщо ж проаналізувати ситуацію в нашій державі загалом, то можна дійти висновку про те, що наразі фінансова безпека є радше ідеалом та метою для України, аніж дієвим та ефективно працюючим інструментом.

Сьогодні ж Україна стикається з досить великою кількістю внутрішніх та зовнішніх загроз, що негативно впливають на стійкість і стабільність фінансової системи, а також на розвиток економіки в державі у цілому. Остання найбільш значна загроза, що продовжує наносити удари по українській економіці, безпосередньо пов'язана з епідемією вірусу SARS-CoV-2, що розпочалась в країні на початку 2020-го року та триває і до сьогодні. Також наявні й інші помітні загрози для фінансової безпеки України, це, зокрема:

- корупція на всіх ланках влади;
- зосередженість величезної кількості фінансових та інших вагомих ресурсів в руках олігархів та на тіншовому ринку;
- Російська агресія на сході України;
- зростання зовнішньої фінансової заборгованості України, що призводить до посилення залежності від іноземних валютних донорів;
- зростання дефіциту зведеного бюджету та неефективне проведення бюджетної політики щодо формування доходів і витрат бюджету;
- тощо.

Проблеми, зазначені вище, безспірно потребують негайного вирішення у найближчій перспективі, оскільки в свої сукупності вони можуть з часом нанести нищівного удару по економіці країни, що обов'язково призведе до негативних наслідків для держави та суспільства в цілому. Україна, як країна, що розвивається, володіє неймовірно великим потенціалом, проте недосконалість у законодавстві та в управлінні не лише значно гальмують її розвиток, але і становлять загрозу національній безпеці також.

На наш погляд, до заходів, що неодмінно призведуть до покращень у сфері фінансової безпеки України належать: врегулювання стану військової та стабілізація політичної ситуації на території всієї України; посилення та модернізування законодавчої бази держави для запобігання фінансових правопорушень; запобігання подальшому розвитку тіншової економіки та поширенню влади олігархів, що мають на меті лише збагачення за рахунок держави; забезпечення стабільності національної валюти; максимально можливе зниження рівню корупції в органах влади всіх рівнів; розвиток інфраструктури держави; забезпечення реальних показників дохідної та видаткової частини бюджету; та інше.

Варто зауважити, що на сьогоднішній день влада рухається в бік посилення фінансової безпеки країни, шляхом прийняття різноманітних законів, підзаконних актів, тощо, однак все ж загальна економічна ситуація в Україні свідчить про те, що проблема фінансової безпеки є актуальною, а тому головні напрямки діяльності влади повинні бути направлені на раціональне використання державних ресурсів задля запобігання будь-яких загроз, а також на забезпечення стабільного розвитку та функціонування державної економіки.

Квашук Д.О.,

студент III курсу ІПКЮ

Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого

ПРАВОВА ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ. ЇЇ ІНСТРУМЕНТИ ТА ПРИКЛАДИ.

Сучасні процеси взаємовпливу правових систем держав, міждержавної інтеграції свідчать про підвищення ролі інтернаціоналізації у правовій сфері. Правова інтернаціоналізація є наслідком загальних процесів глобалізації, які захоплюють основні сфери життєдіяльності суспільства.

Її сутність полягає в поширенні загальноновизнаних принципів, норм та інших положень міжнародного права на національне право окремих держав, в зближенні нормативного змісту національного права окремих країн, у включенні іноземної складової в механізм правового регулювання внутрішніх суспільних відносин тощо. До форм правової інтернаціоналізації відносяться гармонізація та уніфікація.

Гармонізація спрямована на забезпечення сумісності національного права з міжнародним правом і в певній мірі з правом інших держав. Гармонізація передбачає узгодження національного права з правом міжнародним і

правом інших держав за допомогою зміни, доповнення та прийняття національних нормативних правових актів або шляхом їх виключення з правової системи. Гармонізація здійснюється на рівні національної правової системи, у тому числі - за сприяння наднаціональних інституцій. Так, на базі Ради Європи створено спеціальний дорадчий орган, функціональним призначенням якого сприяння державам — членам у гармонізації національного законодавства - Європейська за демократію через право (Венеціанська комісія), що надає висновки про відповідність проєктів законодавчих актів європейським стандартам та цінностям.

Гармонізація, зокрема, передбачає: 1) виключення з законодавчої бази чинних нормативних правових актів, що утворюють логічну невідповідність або принципове протиріччя з міжнародним правом; 2) приведення чинних нормативних правових актів у відповідність до основоположних принципів і норм міжнародного права та положеннями міжнародних договорів за допомогою їх зміни або доповнення; 3) прийняття нових національних нормативно-правових актів, що відповідають принципам і нормам міжнародного права.

Наступним правовим інструментом інтернаціоналізації права є його уніфікація. Вона є більш «жорсткою» формою інтернаціоналізації і ставить за мету введення у правові системи двох і більше держав абсолютно ідентичних правових норм. Одним із способів уніфікації, наприклад, українського права є міжнародно-договірний метод. Він передбачає укладення державою міжнародного договору, в якому містяться уніфіковані норми з метою їх подальшого включення в своє законодавство. Такі договори можуть укладатися в рамках двостороннього або багатостороннього партнерства. Уніфіковані норми можуть міститися і в нормах міжнародних договорів.

У даний час існує безліч міжнародних договорів, що містять уніфіковані норми, в яких Україна бере свою участь. До них, зокрема, можна віднести Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, Конвенцію, що скасовує вимогу легалізації іноземних офіційних документів (Гаага, 1961 рік) тощо.

Прикладом уніфікації як способу інтернаціоналізації є також міжнародні правила тлумачення торговельних термінів (умов) в галузі міжнародної торгівлі (Інкотермс 2020), що розроблені та опубліковані Міжнародною торговою палатою. Ці правила широко використовуються у всьому світі, у тому числі в Україні. Так, відповідно до Положення про форму зовнішньоекономічних договорів (контрактів), затвердженого наказом Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України № 201 від 06.09.2001 р. (з наступними змінами і доповненнями), базисні умови поставки товарів відповідно до правил Інкотермс повинні бути включені до таких договорів (контрактів).

*Лабенок А.О.,
студентка.*

Науковий керівник: Кобзар В.В.,

к. ю. н., викладач циклової комісії «Правових дисциплін».

*ВСП «Чернігівський фаховий коледж економіки і технологій
Національного університету «Чернігівська політехніка»*

ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ НАУКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

В наш час здійснення багатопланового законотворчого процесу і процедури реформування в цій сфері, а також інших сферах, що стосуються процесу державного управління, наука кримінального права посідає чільне місце поряд з іншими дискусійними правовими аспектами, адже вона була і залишається тим рушійним механізмом в законотворчій і правозастосовній діяльності, на удосконалення яких вона, власне, теоретично і практично спрямована.

У своєму теоретичному зображенні наука кримінального права становить систему знань у вигляді ідей, концепцій, теорій, учень і поглядів про злочин і покарання, кримінальний закон і кримінальну відповідальність, кримінально-правові норми, юридичні конструкції та інститути, їх соціальну обумовленість й ефективність, принципи, закономірності та тенденції розвитку кримінального права, а також теоретичне осмислення законотворчої і правозастосовної діяльності у сфері кримінального права.

Загальновідомою є і її самостійність, яка обумовлена наступними завданнями, які безпосередньо впливають на тенденції її розвитку і вдосконалення: це і розробка фундаментальних проблем теорії

кримінального права; і вироблення рекомендацій щодо вдосконалення ККУ і практики його застосування; і подальше вивчення всіх інститутів кримінального права з метою визначення їх ефективності; і зміцнення тісних зв'язків з правотворчими та практичними органами, подальше вдосконалення всієї науково-педагогічної діяльності для підготовки висококваліфікованих фахівців-правознавців; також вивчення кримінального законодавства та практики його застосування в країнах близького й далекого зарубіжжя. І цей перелік є далеко не вичерпним.

Далі ми пропонуємо зупинитись на основних, на наш погляд, загальних аспектах формування проблематики кримінально-правової науки, що зумовлюють тенденції її постійного розвитку і вдосконалення.

По-перше, це пошук прогалин і шляхів їх подолання, які на сьогодні вбачаються у неповноті нормативно-правових приписів, необхідних для вирішення якогось конкретного випадку, який трапився за різних життєвих обставин; і ігнорування доцільності застосування рекомендацій і пропозицій, які вироблені роками практики використання правових норм. Тут мова йде про не достатнє наповнення змістом, для вирішення кожної індивідуальної проблеми, такого нормативного припису, який, навіть за умови його максимально змістовного наповнення і широкого трактування, підлягав би застосуванню в даному конкретному випадку.

По-друге, дотримання принципу гуманізму у кримінальному праві, а це, в свою чергу, мінімум репресій та максимальна м'якість, із завданнями охорони суспільства від злочинів і злочинців. Здійснюється шляхом декриміналізації діянь, пом'якшення санкцій [5, с. 177].

В даному випадку тенденціями розвитку у кримінальному праві та законодавстві можуть бути часткові зміни, такі як: посилення кримінальної репресії, процеси криміналізації та декриміналізації, гуманізація кримінальної відповідальності, спрощення правозастосування, а також реформа всієї системи.

Об'єм кримінальної репресії залежить від об'єктивних і суб'єктивних факторів. Об'єктивні фактори включають урахування стану структури, динаміки, профілактики злочинності. Суб'єктивні фактори - це рівень правосвідомості й правової культури суспільства [1, с. 28-29].

Об'єктивний фактор має слугувати підставою для зміни меж кримінальної відповідальності, залежно від кримінологічних показників злочинності. Треба врахувати всі наявні статистичні данні про стан, динаміку та інші характеристики злочинності.

Підставою криміналізації може виступати типовість і поширеність антигромадської поведінки, з урахуванням ступеня суспільної небезпеки, і страх перед злочинністю, та динаміку суспільно небезпечних діянь з урахуванням причин та умов, що їх зумовлюють [4, с. 7].

Не має криміналізуватись діяння, яке є непоширеним, або навпаки, поширеним настільки, що протидія йому кримінально-правовими засобами буде неефективною.

З'являється можливість звуження сфери кримінальної відповідальності та залишення її тільки для протидії найбільш небезпечним проявам людської поведінки. Проте в деяких випадках зростання нетерпимості суспільства до деяких злочинів може викликати посилення відповідальності за їх вчинення у кримінальному законодавстві [2, с. 5].

Сьогодні спостерігається суб'єктивізм законодавчої волі під час прийняття рішень у сфері кримінально-правового регулювання та намагання вирішити всі проблеми домінуючим характером, що призводять до підвищення рівня криміналізації суспільства, зростання невдоволення та зневаги до кримінального закону та інших негативних наслідків [3, с. 29].

Оже, все це, безумовно, породжує такі проблемні питання, вирішення яких, на наш погляд, потребує залучення вітчизняного наукового потенціалу у даній галузі і стимулювання його до такої діяльності, яка була б ефективною в процесі реалізації шляхів їх подолання, враховуючи динаміку правозастосування кримінального права, що прямо пропорційна розвитку правових норм, які багато в чому дорівнюють рішенням суду.

Наступне, що хотілося б відмітити: наука кримінального права як самостійна галузь знань, виходячи зі свого об'єкта, може розробляти кримінально-правові теорії, які не завжди співпадають за обсягом і змістом з іншими науковими теоріями. Таким чином, при вказаних відношеннях вплив інших наук на зміст науки кримінального права має корегуватися з урахуванням змісту теорії науки кримінального права і специфіки її об'єкта.

Наука кримінального права має забезпечувати проведення реформ, стати ближче до суспільства, пересічних громадян, точно віддзеркалювати їх законні інтереси та ефективно впливати на законотворчу та правозастосовну діяльність. Виникає питання про готовність до таких реформ законодавця і правозастосувачів, які на професійному рівні забезпечують захист прав і свобод людини і громадянина, а

також законних інтересів юридичних осіб, суспільства та держави. У першу чергу, це стосується проблеми належного наукового забезпечення законотворчої і правозастосовної діяльності. У процесі наукових досліджень надається багато цінних пропозицій, проте якщо законодавець не може їх сприйняти з різних причин, вони так і залишаються в архіві нерезалізованих наукових здобутків-новацій. Ми маємо виробити ефективний механізм впливу на законодавчу та правозастосовну діяльність, в якому реалізація наукових розробок стала б не лише доцільною, а й необхідною, обов'язковою [6, с. 5].

На основі всього вище викладеного, можемо зробити узагальнений висновок про те, що розвитку науки кримінального права має сприяти постійне оновлення кримінально-правової теорії та приведення законодавства про кримінальну відповідальність і практики його застосування у відповідність до загальноєвропейських принципів й норм міжнародного права, а також підготовка змістовних коментарів до ККУ та підвищення здатності кримінального права своєчасно відкликатися на зміни, що відбуваються у суспільно-політичному житті країн світу; вимога українського суспільства щодо здійснення ефективних реформ органів управління, юстиції, поліції, прокуратури робить необхідним надання теоретичного обґрунтування таких змін і активну співпрацю у цьому напрямі між спеціалістами у галузі кримінального права та суміжних наук.

Література:

1. Баланова Д.О: підручник. «Посилення чи пом'якшення репресій - сучасні тенденції динаміки кримінального законодавства» - К.: Ін Юре, 2016. Івано-Франківськ. - С. 28 - 29.
2. Бандурка О.М: підручник. «Сучасні проблеми людства у кримінальному праві» - К.: Ін Юре - 2012. - С.5.
3. Баулін Ю. В: підручник. «Сучасне кримінальне право: тенденції, перспективи розвитку» // Питання боротьби зі злочинністю - К.: Ін Юре - 2012. - С. 29.
4. Гетьман А.П, Панов М.І, Тютюгін В.І. Кримінальне право: підручник. «Наука кримінального права в системі міждисциплінарних зв'язків» – К.: Ін Юре - 2014. Харків. - С.7.
5. Лихова С.І: підручник. «Наукові основи кримінального законодавства і процес гуманізації у кримінальному праві // Право України» К.: Ін Юре. - 2012. №12. - С.177.
6. Проблеми науки кримінального права та їх вирішення у законотворчій та правозастосовній діяльності: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 8–9 жовт. 2015 р. / редкол.: В. Я. Тацій (голов. ред.), В. І. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. – Х. : Право, 2015. – 528 с.

*Лагун Карина Дмитрівна,
курсант 2-го курсу*

*факультету підготовки фахівців для підрозділів стратегічних розслідувань.
Науковий керівник: Савенко Вікторія Петрівна,
старший викладач, підполковник поліції.*

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЩОДО РОЗМЕЖУВАННЯ ГОТУВАННЯ ДО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ВІД ВОЛЕВИЯВЛЕННЯ НАМІРУ НА ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

Варто почати з того, що вивчення та повний аналіз стадій вчинення кримінального правопорушення завжди викликали значний інтерес у вітчизняних вчених-правознавців. Кожна зі всієї низки стадій до сих пір викликає безліч наукових дискусій.

Але надзвичайно актуальним була і залишається окрема проблематика стадії готування до кримінального правопорушення та її відмінностей від волевиявлення наміру на вчинення кримінального правопорушення. В просторі кримінального права відсутній одностайний підхід до визначення поняття «готування до кримінального правопорушення», переліку діянь, які утворюють цю його стадію, а також особливостей підстав для кримінальної відповідальності за підготовчі діяння.

Вартим уваги є те, що таке розмежування становить певні труднощі лише для кваліфікації готування, передбаченого Загальною частиною Кримінального кодексу України. Адже якщо фактично вчинене особою належить до спеціальних видів готування, необхідно встановити, що всі ознаки відповідного складу кримінального правопорушення наявні, і кваліфікувати вчинене діяння за відповідною статтею Особливої частини КК.

У випадку ж відмежування загальних видів готування, передбачених ч. 1 ст. 14 КК [1], від виявлення наміру у деяких ситуаціях з урахуванням положень чинного КК дійсно можуть виникнути певні ускладнення.

Наприклад, такий вид готування, передбачений ст. 14 КК [1], як підшукування співучасників вчинення кримінального правопорушення, за своїми об'єктивними ознаками є дуже близьким до виявлення наміру. Як вид підготовчих дій розглядається підшукування співучасників, тобто триваюча дія. Отже, як готування повинні розцінюватися будь-які діяння з підшукування співучасників, навіть якщо результату досягнуто не було (не було знайдено співучасників тощо).

Основним критерієм відмежування готування до кримінального правопорушення від виявлення наміру в науці кримінального права вважали те, що при готуванні до кримінального правопорушення вже вчиняється певне суспільно небезпечне діяння, а при виявленні наміру — ні (лише слово, жест тощо).

Але зазначимо, що за умови включення до переліку видів підготовчих дій, таких як підшукування співучасників, можна говорити, що цей критерій не спрацьовує. Пошук співучасників може також виявлятися у висловленні пропозиції сумісно вчинити кримінальне правопорушення. Тому відмежування виявлення наміру від готування до кримінального правопорушення слід проводити за різним ступенем їх суспільної небезпечності.

Кримінальна суспільна небезпечність притаманна лише готуванню до кримінального правопорушення і втілюється в тому, що на відміну від простого виявлення наміру готування характеризується суспільно небезпечною метою — не просто висловити свій намір, а схилити до його вчинення ще й інших осіб. При готуванні до кримінального правопорушення наявним є більш сформоване, стверджене бажання особи вчинити правопорушення. Виявлення наміру про це, як правило, не свідчить [2, с.346].

Якщо особа має намір вчинити правопорушення, наприклад крадіжку, вона може виявити (висловити тощо) свій намір оточуючим із різних причин: а) з особистих причин без мети полегшення здійснення кримінального правопорушення (наприклад, бажанням похвалитися перед близькими) та б) з особистих причин з метою полегшення вчинення кримінального правопорушення (наприклад, з метою просити про приховування викраденого).

Правопорушник, як правило, уникає виявлення наміру з багатьох причин. Це було б логічним: особа переживає, щоб її не було викрито, а тому навряд чи свідомо розповідатиме іншим про свій намір. Виявлення наміру тут скоріше може бути невідомим: особа проговорилася, наприклад, у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння тощо.

Якщо ж виявлення наміру здійснене свідомо з причин, що мають на меті полегшення виконання «задуманого» кримінального правопорушення (допомогу в підробленні ключів, в усуненні перешкод, переховуванні (тощо), вчинене діяння набуває ознак готування до кримінального правопорушення.

При цьому виявлення наміру може мати вигляд прямої пропозиції разом вчинити правопорушення, а може мати форму лише висловлення особою свого наміру вчинити це протиправне діяння. Це може здійснюватися шляхом яскравого описання всіх переваг і вигод, які можуть настати від вчинення кримінального правопорушення з розрахунку, що особа, якій висловлено цей намір, сама запропонує взяти у ньому участь. В обох випадках такі діяння за чинним КК належить кваліфікувати як готування до кримінального правопорушення.

Для вчинення інших підготовчих дій, передбачених ч. 1 ст. 14, як правило, необхідно вчинити певну дію: змовитися на вчинення кримінального правопорушення, придбати зброю, пристосувати певне знаряддя, усунути перешкоди тощо. Крім того, інші підготовчі дії, передбачені ч. 1 ст. 14, за своїм змістом не збігаються із виявленням наміру, тому відмежування цих видів готування від виявлення наміру не становить труднощів [3, с.84].

Тобто, якщо виявлення наміру має на меті створити умови для вчинення «задуманого» кримінального правопорушення, зокрема підшукати співучасника тощо, такі дії слід визнавати готуванням до кримінального правопорушення. Саме ж виявлення наміру має місце лише тоді, коли воно не створює будь-які умови для вчинення іншого кримінального правопорушення.

Отже, у висновку можна сказати, що правова кваліфікація готування до кримінального правопорушення було і залишається надзвичайно дискусійним питанням. В свою чергу, потрібно також відрізнити готування до кримінального правопорушення від волевиявлення наміру на вчинення кримінального правопорушення. Це надзвичайно різні стадії, які потрібно відрізнити за своїм кримінально-правовим характером. А задля попередження виникнення спірних питань, потрібно внести відповідні зміни до кримінального законодавства України.

Бібліографічні посилання:

1. Кримінальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України: кодекс від 05.04.2001, редакція від 04.10.2021 року, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення 17.11.2021 року)
2. Навроцький В.О. Основи кримінально-правової кваліфікації: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 704 с.
3. Маслак Н.В. Кримінальна відповідальність за готування до злочину. Харків: Право, 2010. 232 с.

Луц Назарій Андрійович,

курсант факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування.

Науковий керівник: Бублик Надія Сергіївна

старший викладач кафедри кримінального процесу.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО СУДОЧИНСТВА

На даний момент в Україні існує ряд серйозних проблем та прогалин пов'язаних з судочинством та судовою системою в цілому, а саме: втручання діяльність суддів у вигляді корупції, погроз, перешкоджанні судовому процесові...

В даному тезисі я розгляну питання корупції як однієї з найбільших проблем Українського судочинства.

Відповідно до Закону України “ Про запобігання корупції ” 1700-VII, в редакції від 05.08.2021 року.

Корупція - користування особою, наділеною владними повноваженнями або пов'язаних з ними можливостей з ціллю отримання неправомірної вигоди чи одержання такої вигоди або прийняття обіцянки, пропозиції щодо даної вигоди для себе та інших осіб або відповідно обіцянка, пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, вказаній у частині першій статті 3 цього Закону, чи на її вимогу будь-яким іншим фізичним чи юридичним особам з метою підштовхнути дану особу до протиправного використання наданих їй владних повноважень чи пов'язаних з ними можливостей.

Спіраючись на ст. 3, ч. 1, п. г Закону України “ Про запобігання корупції ”,

Судді всіх судів та інстанцій є суб'єктами, на яких поширюється дія цього Закону.

Корупція на даний момент є серйозною проблемою оскільки судді в процесі судочинства безпосередньо впливають на формування справедливості в цілому, а під впливом корупції визначення справедливості зі сторони букви закону становить максимально суб'єктивний характер. В таких випадках, навіть якщо робота органів досудового розслідування буде всебічно проведена щодо певної справи, то корумпованість судді може перекреслити роботу слідчого в процесі доказування.

На даний момент за отримання неправомірної вигоди (поняття неправомірної вигоди надано в ст. 1, ч. 1 Закону України “ Про запобігання корупції ”) службовою особою карається за ст. 368 Кодексу України “ Про кримінальні правопорушення ”.

Моя позиція така: покарання для осіб які вершать правосуддя і фактично вирішують долі людей під час судових засідань повинно бути більш суворим, але не зі сторони підвищення строку позбавлення волі, оскільки це фактично нічого не змінить, до цього питання я пропоную підійти комплексно. Для початку треба обмежити « право прийняти особу на поруки і бути прийнятим на поруки » для посадових осіб і суддів в тому числі, оскільки поручителі не можуть запевнити, що особи на поруках дотримуватимуться усіх вимог слідчого судді і не втечуть. На даний момент за вчинення корупційного злочину хабарник позбавляється права займати певні посади на строк до 3-х років (відповідно до ст. 368 Кодексу України “ Про кримінальні

правопорушення »), на мою думку потрібно повністю виключити можливість обіймати посади в органах державної влади такою особою, також ввести конфіскацію майна за отримання неправомірної вигоди.

Як приклад у боротьбі з корупцією можна привести Великобританію. У Великобританії – основа кримінального законодавства про протидію корупції складають Закон « Про корупцію в громадських організаціях » 1889 року, Закони « Про попередження корупції » 1906 і 1916 років. Особа, яка вчинила корупційне діяння засуджується до позбавлення волі або до сплати вартості подарунка, позички або винагороди, отриманих ним. Також ця особа позбавляється права бути обраним чи призначеним на будь-яку публічну посаду строком на сім років. У випадку повторного скоєння корупційного злочину особа втрачає службові права назавжди, а також не отримає ніякої компенсації чи пенсії як посадовець.

Також спроба підкупити суддю розглядається як окремий злочин.

Британське законодавство виокремлює в якості самостійного злочину підкуп суддів. Особи, які пропонують або дають судовому чиновнику будь-яку винагороду з метою вплинути на його рішення вчиняють злочин який карається штрафом або позбавленням волі до 2 років.

Отже підводячи підсумки згідно до всього вище описаного потрібно провести реальну, серйозну реформу у сфері судової влади та покарання щодо корупційних злочинів, а доки цього не буде зроблено ми не зможемо дієво вплинути на положення корупціонерів як у судовій владі так і в цілому, так і в органах державної влади взагалі.

Список використаних джерел:

1. Про запобігання корупції: закон України від 14.10.2014. №1700-VII // База даних “Законодавство України” / Верховна Рада України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
2. Кримінальний кодекс України: закон України від 05.04.2001. №2341-III // База даних “Законодавство України” / Верховна Рада України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Нечипоренко М. О. Чим можна налякати вітчизняного хабарника? Укрінформ. 16.10.2020 URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3118221-cim-mozna-nalakati-vitcziznanogo-habarnika.html>

Обухов І.Є.,

*студент факультету міжнародної торгівлі та права
Київського національного торговельно-економічного університету*

ДЕЯКІ ЗАУВАЖЕННЯ СТОСОВНО КОНЦЕПЦІЇ М’ЯКОГО ПРАВА

В нещодавній роботі ми намагалися показати суперечність концепції м’якого права і можливі наслідки, до яких призводить теоретичне оперування нею, а також практичне застосування норм м’якого права [1]. В цій роботі наведено деякі подальші міркування, що доповнюють і розширюють зроблені раніше висновки.

Хоча м’яке право і не може однозначно розглядатися як заміна твердому, можливо говорити про деякі його переваги. Основною вважається більша гнучкість, яку м’яке право гарантує параорганізаціям, і його в цілому менш радикальна природа [2]. Дійсно, в той час як традиційне «тверде» право є строго бінарним і допускає лише два висновки стосовно будь-якого діяння: законно, або незаконно, вважається, що м’яке право привносить в юридичну практику градацію законності, яка здатна наблизити складність права до складності моральних рішень, які постійно доводиться ухвалювати кожній людині.

У підкріплення впевненості в складній, небінарній природі моральних задач, існує думка про те, що навіть цілковито юридичні питання, а отже, і саме право, втратило свою однозначність, якщо колись і мало її [3]. Це наштовхує на висновок про невідповідність юридичної системи реальним задачам, які повстають перед суспільством, і на необхідність її заміни або корекції. Очевидно, що існування феномену, який передбачає певну градацію, а тому претендує на більш точне наближення юридичної системи до ідеалу регулювання складних суспільних відносин, тобто м’якого права, повинне привернути увагу.

Головною проблемою м’якого права вважаються його джерела, якими можуть виступати організації без правосуб’єктності [3]. Створення системи права в такий спосіб може призвести до її відхилення від

початкової мети на користь певних зацікавлених сторін. Тоді розгляду підлягає концепція м'якого права, до якої була застосована сувора вимога ратифікації будь-яких новостворених норм, тобто головний недолік якої буде усунений.

Проте такі обмеження м'якого права призведуть до втрати ним своєї визначальної характеристики. Ратифіковані норми стануть обов'язковими для застосування, що зводить вирішення будь-якого судового суперечки до питання про те, чи є певна дія законною, або незаконною, тобто знову з'явиться чітке бінарне розмежування всередині правової системи. Таким чином, основна особливість м'якого права полягає саме в можливості вибіркового його застосування.

Вибіркове застосування правових норм передбачає завершену передачу обов'язку слідкувати за верховенством права на агентів, які вповноважені його застосовувати, що підіймає ряд важливих проблем, які не є метою цього дослідження. В цілому, таке застосування норм права означає відмову від формалізації правової системи, як і від будь-якого об'єктивного критерію правомірності винесених рішень.

Останнє не може бути сумісним з потребами сучасного суспільства, які зумовлюють необхідність існування правової системи як такої. Існування надзвичайно великої кількості скільки завгодно різних та навіть протилежних інтересів робить її функціонування неможливим без фіксації всіх правових принципів як об'єктивних та незалежних від місцевого волевиявлення. Потреба такої фіксації робить право обов'язково однозначним, передбачає характеристику будь-якої дії лише як законної або незаконної.

Отже, суспільство має потребу саме в чітко визначеній правовій системі, і, з цієї точки зору, тільки така система має сенс. Гнучкість, яку м'яке право гарантує параорганізаціям, і його багаторівнева градація, таким чином, наближають сучасну правову систему не до вирішення її проблем, а до привнесення в цю систему беззаконня.

Література:

1. Обухов І.Є. (2021). До питання природи та застосування м'якого права. Scientific Collection «InterConf», (54): with the Proceedings of the 3th International Scientific and Practical Conference «Global and Regional Aspects of Sustainable Development» (May 4-5, 2021) Copenhagen, Denmark; pp. 262-271.
2. Вельяминов Г.М. Международное экономическое право и процесс (Академический курс): учебник / Г.М. Вельяминов. – М.: Волтерс Клувер, 2004. – 496 с.
3. Klabbers, J. The redundancy of soft law. Nordic Journal of International Law, 65, p. 167-182. – 1996. URL: https://brill.com/view/journals/nord/65/2/article-p167_1.xml
4. Смирнова К. Концепція «м'якого» права (soft law) в міжнародному праві та праві Європейського Союзу / К. Смирнова // Український часопис міжнародного права. – 2012. – № 3. – С. 74–78. URL: <http://jusintergentes.com.ua/archives/2012/3/18.pdf>

Первак Олександр Сергійович,

курсант 2-го курсу

факультету підготовки фахівців для підрозділів стратегічних розслідувань.

Науковий керівник: Савенко Вікторія Петрівна,

старший викладач, підполковник поліції.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПІВ ДІЇ ЗАКОНУ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У ПРОСТОРІ

Варто почати з того, що визначення головних засад дії законодавства про кримінальну відповідальність у просторі, пояснюється тим, що вона розкриває безпосередні питання застосування даного закону, який, у свою чергу, визначає покарання, суспільну небезпеку тої чи іншої особи.

Дія законодавства про кримінальну відповідальність у просторі тягне за собою об'єктивну можливість чи відсутність можливості використання даного закону в цілому або лише окремих його положень для надання правової оцінки конкретного вчиненого суспільно небезпечного діяння, в залежності від того чи був він вчинений на території України або ж поза її кордонами. У статтях 6, 7 та 8 Кримінального кодексу України (далі по тексту – КК України) визначено весь перелік просторових принципів, які на даний момент застосовуються на рівні нашої країни. Але з розвитком правового суспільства все більшої широкого розповсюдження набуває закріплення просторових принципів в міжнародних договорах, які є обов'язковими до виконання.

Виходячи з усього вищесказаного, ми можемо виокремити наступний перелік принципів дії кримінального законодавства у просторі, серед яких варто відзначити:

- принцип громадянства;
- територіальний принцип;
- космополітичний (універсальний) принцип;
- реальний принцип.

По-перше, щодо територіального принципу, то його значення відображено в частині 1 статті 6 КК України, в якій закріплено поняття про те, що особи, що вчиняють кримінальне правопорушення на території України, підлягають кримінальній відповідальності за цим КК України [1]. Територіальний принцип напряму залежить та поєднаний з суверенітетом держави, влада та законодавство якої поширене на всій її території. Проаналізувавши частину 2 статті 6 КК України, можна стверджувати той факт, що кримінальне правопорушення буде вважатися вчиненим на території України, якщо по крайній мірі одна із його стадій була скоєна на території нашої держави. Цікавим є той факт, що інші стадії можуть бути вчинені за межами України. Якщо привести приклад, то це відбувається наступним чином; початок кримінального правопорушення відбувся на території України (тобто, приготування), а продовжено, закінчено чи припинено дане правопорушення було на території іншої держави.

Проте постає логічне запитання щодо того, чиє ж кримінальне законодавство буде застосовано до особи, кримінальне правопорушення якої поширено на території кількох держав? Якщо брати практику, то дане питання вирішується на дипломатичному рівні. Варто також відзначити, що будь-яка із держав, де було вчинено кримінальне правопорушення, має право притягнути дану особу до кримінальної відповідальності за власним законодавством, якщо в них передбачена відповідальність за таке правопорушення.

Щодо принципу громадянства, то його правову основу закріплено частиною 1 статті 6 КК України. Даною нормою передбачено те, що особа, яка вчиняє кримінальне правопорушення на території нашої держави, підлягає покаранню за чинним КК України. В даному випадку потрібно конкретизувати термін «особа». Під даним визначенням законодавець розуміє іноземців та осіб без громадянства, які вчинили кримінальне правопорушення саме на території України.

Згідно з чинною Конституцією України, а саме статтею 26 Основного Закону, особи без громадянства та іноземці, перебуваючи в нашій державі на законних підставах, мають такий же перелік прав і обов'язків, що й громадяни України. З цього випливає закономірність того, що даний перелік осіб при вчиненні кримінального правопорушення, буде нести кримінальну відповідальність відповідно до українського кримінального законодавства [2, с.215].

Взагалі, правова основа інституту кримінальної відповідальності осіб без громадянства та іноземців в Україні базується на реальному та універсальному принципах дії законодавства про кримінальну відповідальність. Універсальний принцип проявляється в тому, що іноземці та (або) особи без громадянства, які проживають не на постійній основі на території нашої держави та вчинили правопорушення за її кордонами, можуть бути притягнені до кримінальної відповідальності за КК України лише у випадках, які передбачені міжнародними домовленостями. Реальний же принцип говорить про те, що іноземці та особи без громадянства можуть бути притягнені до відповідальності за кримінальним законодавством нашої держави у випадках вчинення ними тяжких або особливо тяжких кримінальних правопорушень проти прав та свобод громадян та інтересів України [3, с.45].

Універсальний принцип ґрунтується на міжнародно-правових договорах України з іншими державами в сфері боротьби зі злочинністю. В даному випадку можна говорити про те, що даний принцип

можливий лише при наявному спільному інтересі декількох країн. Тому не дивно, що деякі статті Кримінального кодексу України перейняті із міжнародних договорів [4, с.153].

Також важливим фактором при розгляді обраної тематики є виокремлення реального принципу. Даний принцип відрізняється від універсального тим, що застосовується, якщо вчинене суспільно небезпечне діяння є тяжким або особливо тяжким кримінальним правопорушенням, що посягає на права і свободи громадян України або її інтереси. Аналізуючи ст.8 КК України хочеться сказати, що її недоліком є відсутність конкретизації, які ж кримінальні правопорушення відносяться до групи вчинених проти законних інтересів України. Це дає підстави для подальших суперечок між вченими. Тому ст. 8 було б суттєво доповнити переліком кримінальних правопорушень і тим самим спростити її застосування на практиці.

Проаналізувавши обрану нами тематику, можна зробити висновок, що проблематика визначення та дії законодавства про кримінальну відповідальність у просторі є надзвичайно актуальною в наш час. Даний факт пояснюється тим, що при її розгляді було виявлено велику кількість колізій та розбіжностей, які потребують негайного законодавчого вирішення. Адже цілісне та безкомпромісне кримінальне законодавство є запорукою здорового та стрімкого розвитку правової держави.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України: кодекс від 05.04.2001, редакція від 04.10.2021. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення 17.11.2021 р.)
2. Замудрякова О.В. Теоретичні проблеми і шляхи вдосконалення реалізації кримінально-правових норм у просторі. Право України : Юрид. журн. 2010. № 6. С. 214-219.
3. Замудрякова, О.В. Проблеми визначення кримінально-правової юрисдикції України щодо злочинів, вчинених іноземцями або особами без громадянства за її межами. Адвокат : Загальнодерж. період. вид. 2010. №4. С. 44-48.
4. Моїсєв О.І. Кримінально-правова юрисдикція України щодо злочинів, вчинених за її межами: дис. канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2007. 217с.

Письменна О.П.,
к.ю.н., доцент кафедри Теорії, історії держави і права та філософії права
Прокопова А.В.,
студентка юридичного факультету.

*Донецький національний університет імені Василя Стуса
м. Вінниця.*

ДЕРЖАВА ЯК УЧАСНИК ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Цивільні правовідносини - суспільні відносини, засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні та майновій самостійності їх учасників що регулюються нормами цивільного права. До них відносяться майнові та особисті немайнові відносини.

В свою чергу держава - це універсальна суверенна політична організація історично складеного суспільства, що призначена для управління його справами та захисту прав людини [1, с. 190]. Ми усі звикли до того, що держава наділена владними управлінськими повноваженнями, що знаходиться у відносинах підпорядкування з іншими суб'єктами. Держава встановлює правила, може впливати на зміну та припинення будь-яких правовідносин в межах її території. Тут виникає питання щодо рівності учасників цивільних правовідносин, в яких бере участь держава Україна.

Ще одним проблемним питанням є те що Цивільний кодекс України у частині 1 статті 2 визнає учасниками цивільних правовідносин фізичних та юридичних осіб. Очевидно, що держава не відноситься ні до однієї, ні до іншої форми. Тому виникає питання, у якій формі держава бере участь у цивільних правовідносинах.

Також відомим фактом є те, що цивільне право є галуззю приватного права. Держава ж представляє публічну владу. Знову ж таки виникає проблема.

Але Цивільний кодекс України у частині 2 статті 2 визнає нашу державу як рівного учасника цивільних правовідносин. Тому виникає необхідність розібратись, у якій формі держава бере участь у цивільних правовідносинах. Як специфічний суб'єкт публічного права для участі в цивільних правовідносинах вона має набути певної форми, притаманної суб'єктам приватного права.

Очевидно, що держава не підпадає під ті загальні положення, які є характерними для фізичних та юридичних осіб. Застосування категорії «юридична особа» до держави можливе, але з певними застереженнями. Наприклад, такі ознаки юридичної особи, як: організаційна єдність, відокремлене майно, публічність виникнення та припинення, самостійна відповідальність – в разі застосування до держави, вони мають інше поняття. Адже майно держави є розподілене між юридичними особами і відповідальність держави не поширюється на все майно (на певне майно не може бути звернене стягнення), яке створені державою; в свою чергу така ознака як організаційна єдність досягається публічно-правовими методами. Також державі властивий окремий правовий режим, у зв'язку із яким, вона не може припинити свою діяльність шляхом реорганізації чи ліквідації [2, с. 488].

Держава має особливий статус. Думки щодо її участі у цивільних правовідносинах розділяються. Деякі цивілісти вважають, держава бере участь у цивільних правовідносинах як юридична особа публічного права. Варто зазначити, що у такому випадку вона набуває статусу юридичної особи лише для участі в цивільних правовідносинах, це необхідно для того, щоб забезпечити ту саму рівність. В інших випадках держава не потребує такого статусу, адже перебуває у відносинах влади та підпорядкування.

Відповідно до абзацу 3 частини 2 статті 81 Цивільного кодексу України, юридична особа публічного права - це юридична особа, що створюється розпорядчим актом Президента України, органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування.

Інші ж вчені розділяють поняття учасник та суб'єкт цивільного права та відносять державу саме до учасників. Суб'єктами цивільного права є лише приватні особи. Учасниками ж можуть бути як приватні, так і публічні особи.

Підрозділ 3 розділу 2 книги 1 Цивільного кодексу України регулює питання участі держави (а також АРК та територіальних громад) у цивільних відносинах, але все ж питання щодо того, в якій формі держава здійснює дану участь не окреслено.

Із положень Цивільного кодексу України випливає, що законодавець не відносить державу Україна до юридичної особи публічного права, а навпаки – виділяє як самостійного учасника цивільних правовідносин, яка відповідно до статті 170 Цивільного кодексу України набуває і здійснює цивільні права та обов'язки через органи державної влади у межах їхньої компетенції, встановленої законом [3, с. 82]. Держава може створювати юридичних осіб приватного та публічного права, але варто зазначити, що вона не відповідає за зобов'язаннями, створених нею юридичних осіб. Також за спеціальним дорученням від імені держави можуть виступати фізичні та юридичні особи (стаття 173 Цивільного кодексу України).

Важливим питанням залишається питання владних повноважень, адже вони нікуди не зникають. Як носій владних повноважень держава встановлює правове регулювання відносин власності, інших речових, зобов'язальних, спадкових та інших відносин, тобто формує правила цивільного обороту. Таким чином, вона в нормативному порядку визначає зміст та межі цивільної правоздатності не лише громадян та юридичних осіб, але й своєї власної цивільної правоздатності [4, с. 280]. Держава залишається носієм владних повноважень у будь-якому випадку. Але вступаючи у цивільні правовідносини, вона не повинна їх використовувати, адже повинна зберігатись рівність учасників. Іншим питанням є те, чи справді вона їх не використовує. Проблемним є той факт, що на державу немає майже ніякого впливу. І звісно в такій ситуації приватна особа виступає потенційно слабшим учасником цивільних правовідносин, і питання рівності залишається відкритим.

Таким чином, можна стверджувати, що, незважаючи на складність і неоднозначність цивільних правовідносин із участю держави, сучасним українським законодавством не врегульовано особливості такої участі з передбаченням певних засобів і гарантій прав приватної особи в цих правовідносинах [5, с. 99-100].

Отже, виникає купа питань щодо участі держави у цивільних правовідносинах. Безумовно, вона є специфічним учасником цивільних правовідносин, вона володіє спеціальними повноваженнями, які

відрізняють її від інших учасників. Перш за все держава є публічно-правовим явищем. Вона має на меті гарантувати публічні інтереси суспільства. Важливим та гострим питанням залишається те, чи можливо забезпечити рівність учасників, яка притаманна цивільним правовідносинам. Я вважаю, що законодавець повинен чітко вказати рамки, за які держава не може виходити будучи учасником цивільних правовідносин, чітко окреслити права та обов'язки держави як учасника цивільних правовідносин. Цивільний кодекс України має дуже стислу інформацію щодо цього питання, хоча для нього відведений цілий підрозділ. Цивільний кодекс лише зазначає, що держава має право участі у цивільних правовідносинах, а також, хто може представляти її. На мою думку саме нестача інформації з приводу цього питання у законодавстві породжує купу проблемних питань та ситуацій.

Література:

1. Хахуліна К.С., Малига В.А., Стадник І.В. Теорія держави і права в схемах та визначеннях: навчальний посібник. Донецьк, 2008. 342 с.
2. Новік Н. О. Держава як суб'єкт цивільного права. Геоекономічні та політико-правові виклики структурної перебудови міжнародних зв'язків України. 2020. С. 487-490.
3. Ромась М. І. Становлення правового вчення про державу Україну як учасника цивільних правовідносин. Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки № 4, 2020. Том 1. С. 79-85.
4. Опришко В.Ф., Шульженко Ф.П., Шимон С.І. та ін. Правознавство: підручник. Київ, 2003. 767 с.
5. Спасибо-Фатєєва І.В. Деякі проблеми, пов'язані з участю держави України в цивільно-правових відносинах. Вісник Академії правових наук України. 2006. № 4. С. 96-107.

Поляцкова В.Г.,

*курсантка 4-го курсу Інституту підготовки юридичних кадрів
для Служби безпеки України*

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент кафедри земельного та аграрного права

Бакай Юлія Юрівна.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ГМО ПРИ ВИРОБНИЦТВІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Проблема правового регулювання використання ГМО для сільськогосподарського виробництва є досить ваговою.

Як і будь-яка складна суспільна проблема, питання використання технологій генної інженерії для виробництва сільськогосподарської продукції є неоднозначним. Тому не дивно, що це питання розглядається під різними кутами як і в експертній спільноті, так і в засобах масової інформації.

По-перше, якщо аналізувати перспективи використання досягнень генної інженерії у сільському господарстві з погляду цілей та завдань забезпечення продовольчої безпеки країни, можна сказати, що технології ГМО - це велике наукове відкриття, яке дозволяє збільшити врожайність сільськогосподарських культур і пом'якшити світову продовольчу проблему. По-друге, з позицій забезпечення екологічної безпеки питання користі технологій генної інженерії виникає багато питань, оскільки в середовищі вчених є стійка думка про небезпеку технологій ГМО для стану навколишнього середовища та здоров'я людей.

Сільське господарство України не є вільним від ГМО. Такі організми потрапляють до харчових продуктів, головним чином із сільськогосподарської сировини, що імпортується в Україну, та з культур, вирощених в Україні. Відсутність ефективних програм нагляду за полями та контролю за насінням заохочує сільськогосподарських виробників використовувати генетично модифіковані культури.

Правила поводження з генетично модифікованими організмами у сфері сільськогосподарського виробництва в Україні визначено низкою нормативних актів.

12 вересня 2002 року Україна приєдналася до Картахенського протоколу про біобезпеку та Конвенції про біологічне різноманіття. 31 травня 2007 року, було прийнято Закон України «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів».

Відповідно до ст.1 зазначеного закону генетично модифікований організм, живий змінений організм (ГМО) - будь-який організм, у якому генетичний матеріал був змінений за допомогою штучних прийомів переносу генів, які не відбуваються у природних умовах [1].

Відповідно до цього ж закону ГМО повинні відповідати вимогам біологічної та генетичної безпеки за умови дотримання передбаченої технології використання. Обов'язковою при поводженні з такими організмами є наявність методів та методик їх ідентифікації, розроблених за міжнародними стандартами та затверджених у встановленому порядку.

Необхідною умовою вивільнення ГМО у навколишнє середовище виступає їхня державна реєстрація. У державних реєстрах в Україні реєструються такі різновиди ГМО, як: а) сорти сільськогосподарських рослин та породи тварин, створені на основі ГМО; б) ГМО - джерела харчових продуктів; в) ГМО - джерела кормів.

На виконання положення про державну реєстрацію постановами Кабінету Міністрів України від 23 липня 2009 р. №808 було затверджено Порядок державної реєстрації генетично модифікованих організмів сортів сільськогосподарських рослин у відкритій системі та від 12 жовтня 2010 р. №919 Порядок державної реєстрації генетично модифікованих організмів джерел харчових продуктів, кормів, кормових добавок та ветеринарних препаратів, які містять такі організми, або отримані з їх використанням.[2]

Міністерство аграрної політики України поступово впроваджує правила, за якими мають перевірятися на утримання ГМО імпортовані товари, насамперед насіння та корми для худоби. Нові акти значно обмежать доступ ГМ продуктів на український ринок, оскільки передбачають не лише їхню особливу реєстрацію та апробацію в державних лабораторіях, а й отримання імпортером спеціального дозволу на ввезення. Якщо є фрагменти ГМО і ця схема модифікації не зареєстрована, така продукція не допускатиметься на територію України.

У національному законодавстві приділено увагу питанням інформування про вміст ГМО у продуктах. Так, відповідно до ч. 1 ст. 15 Закону України «Про захист прав споживачів» визначається, що інформація про продукцію повинна містити позначку про наявність або відсутність у складі продуктів харчування ГМ-компонентів.[3]

Проте зазначені нормативно-правові документи у повному обсязі не вирішують питання регулювання ГМО та, як наслідок, не забезпечують безпечності продуктів харчування.

Питання уникнення або мінімізації негативного впливу цієї технології відображені у ряді міжнародних документів. Зокрема в Конвенції ООН з охорони біологічного різноманіття наголошується на необхідності обережного ставлення до використання будь-яких живих видозмінених організмів, які є результатом біотехнології і здатні спричинити негативний вплив на збереження і стале використання біологічного різноманіття [4, с.85].

Як зазначає Лушпаєв С.О., використання ГМО у сільськогосподарському виробництві та відповідно отримання сільськогосподарської продукції на основі даної технології потребує надзвичайно виваженого підходу, зважаючи на існуючі потенційні ризики для оточуючого середовища та здоров'я людини. Відсутність достатньої кількості результатів комплексних наукових досліджень (в тому числі з використанням часових факторів впливу) з відповідним набором статистичної інформації необхідного рівня ймовірності щодо негативних наслідків використання ГМО потребує чіткого нормативно-правового регламентування [5].

Для запобігання неконтрольованого обігу ГМО в Україні потрібно:

- забезпечити виконання чинного законодавства України стосовно ГМО;
- положення Закону України «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів» мають відповідати міжнародним вимогам;
- законодавчо встановити відповідальність за виробництво, ввезення, транспортування, зберігання та реалізацію на території України ГМО, які не внесені в Державний реєстр;
- забезпечити моніторинг сільськогосподарської продукції на вміст ГМО від посівного насіння до готового харчового продукту та скласти карти забруднених територій ГМО для вжиття відповідних заходів;

– розробити та затвердити порядок утилізації продовольчої сировини, що містить ГМО.

Постійне збільшення площ, засіяних генетично модифікованими рослинами, поширення біотехнологій в усьому світі та територіальне розташування України ставлять питання про необхідність створення дієвої системи регулювання ГМО. Систематизація нормативно-правових документів, які стосуються питання регулювання ГМО, та розгляд законів України дають підставу стверджувати, що необхідно створити комплекс нормативно-правових документів задля гарантування суспільної безпеки.

Проаналізувавши питання щодо правового регулювання суспільних відносин із використання ГМО під час виробництва харчових продуктів, можна зробити висновок щодо необхідності подальшого вдосконалення та адаптації до вимог Європейського Союзу законодавства у сфері використання ГМО під час виробництва харчових продуктів з метою захисту прав споживачів на використання та вживання екологічно чистих, безпечних харчових продуктів.

Список використаних джерел:

1. Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів: Закон України від 31 травня 2007 р. № 1103-V. Відомості Верховної Ради України. 2007. № 35. Ст. 484.

2. Порядок державної реєстрації генетично модифікованих організмів джерел харчових продуктів, кормів, кормових добавок та ветеринарних препаратів, які містять такі організми або отримані з їх використанням: Постанова КМУ від 12.10.2010 року №919.

3. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 року №1023-XII. Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1991, № 30, ст.379.

4. Бугера С.І. Використання генетично модифікованих організмів у сільськогосподарському виробництві: інформаційно-правовий аспект. Інформація і право. 2011. № 3(3). С. 84–92. URL: <http://ippi.org.ua/sites/default/files/11bsiipa.pdf>

5. Лушпаєв С. О. Правове регулювання використання генетично модифікованих організмів під час виробництва харчових продуктів / С. О. Лушпаєв // Підприємництво, господарство і право. – 2017. – № 11. – С. 90–93.

Рогозіна Валерія Володимирівна,

курсантка 2го курсу.

Науковий керівник: Бублик Надія Сергіївна

старший викладач кафедри кримінального процесу, доктор філософії

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ОХОРОНА ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ, А ТАКОЖ ІНТЕРЕСІВ СУСПІЛЬСТВА І ДЕРЖАВИ

До основних завдань поліції, відповідно до п. 2 частини 1 Закону України «Про національну поліцію» є також надання поліцейських послуг у сфері охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави. Тому, охорона прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави посідає особливо вагомe місце в діяльності національної поліції [1].

Необхідність правоохоронної діяльності як напрямку поліцейських послуг виникла внаслідок того, що в ст. 1 Конституції України проголошено: «Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава». Серед органів держави дедалі більше виникають функції й завдання з контролю, захисту та охорони прав людини, інтересів громадянського суспільства й самої держави. Держава взяла на себе обов'язок охороняти людину та суспільство від негативних проявів, соціальних відхилень. Людину, її життя й здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпеку визнано найвищою соціальною цінністю [2]. Власне через таку ключову роль людини в побудові правової держави визначається основна ідея досліджень правоохоронної діяльності з позиції її місця й ролі в забезпеченні основних прав і свобод

людини й громадянина та встановлення правопорядку. При цьому людина виступає як об'єктом правоохоронної діяльності, так і її суб'єктом [3]. У зв'язку з вищезазначеним можемо зазначити, що цей напрямок в роботі поліції є надзвичайно важливими.

За кількістю суб'єктів і її значущістю на державному рівні- правоохоронна діяльність посідає значне місце та постійно привертає увагу не лише науковців, а й органів влади, політичних партій, засобів масової інформації, громадськості. Правоохоронна діяльність є багатоаспектною. Вона включає прийняття рішень, виконання певних дій і їх правові наслідки [4]. Беручи до уваги таку різноплановість правоохоронної діяльності й дискусійність її змісту, у сучасній юридичній науці сформувався достатньо великий обсяг цікавих підходів щодо визначення того, що саме являє собою правоохоронна діяльність.

Варто зазначити, що змістом надання поліцейських послуг і цій сфері є здійснення органами і посадовими особами поліції комплексу засобів і заходів, спрямованих на встановлення і підтримку режиму безпеки життєдіяльності суб'єктів суспільних відносин. Специфіка поліцейських послуг у сфері охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави як окремого напрямку діяльності Національної поліції, на відміну від охоронної діяльності, що здійснюється в межах інших її напрямків діяльності (наприклад, охорони публічного (громадського) порядку), полягає у тому, що під час їх надання охорона здійснюється по відношенню до конкретного суб'єкта і має на меті забезпечення його певного суб'єктивного права (кола прав), свободи (свобод), законного інтересу (законних інтересів).

Надаючи послуги у сфері охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, Національна поліція здійснює послуги за такими напрямками: охорона особистих прав і свобод фізичних осіб. Ці права мають немайновий характер, тож і безпосереднім об'єктом охорони виступають немайнові блага: життя, здоров'я, свобода; охорона об'єктів майнових (речових) прав фізичних та юридичних осіб незалежно від форми власності; охорона об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення; охорона об'єктів культури [5].

Одним із ключових нормативно-правових актів, який сьогодні визначає правовий статус поліції охорони, є Постанова КМУ № 975 «Про затвердження категорій об'єктів державної форми власності та сфер державного регулювання, які підлягають охороні органами поліції охорони на договірних засадах» в якій затверджено категорії об'єктів державної форми власності та сфер державного регулювання, які підлягають охороні органами поліції охорони на договірних засадах, що додаються. Відповідно до цієї Постанови, об'єкти, що охороняються відомчими (спеціальними, спеціалізованими, воєнізованими) підрозділами охорони або військовими формуваннями, які створені та діють відповідно до законодавства, за рішенням керівництва органу, підприємства, установи, організації, у віданні яких перебувають такі об'єкти, можуть охоронятися (посилюватися) органами поліції охорони на договірних засадах (крім підприємств, установ, організацій, які перебувають у сфері управління Держрезерву).[6]

Таким чином, діяльність Національної поліції у сфері охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави являє собою окремий напрямок діяльності органів і посадових осіб Національної поліції, що здійснюється на користь як індивідуальних (фізичні особи), так і колективних (юридичні особи та інші колективні утворення, в тому числі держава і суспільство в цілому) суб'єктів з метою забезпечення нормального ходу реалізації ними своїх суб'єктивних прав, свобод та (або) законних інтересів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X // Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР) 1984, додаток до № 51, ст.1122.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України від 08.03.2013. – 2013 р., / № 9-10 /, стор. 474, стаття 88.
4. Ільченко О. В. Визначення системи державних правоохоронних органів України та їх місце в системі органів державної влади. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/22651/5/11iovodv.pdf>.
6. Катрич Д. К. Адміністративно-правовий статус Національної поліції України: поняття і зміст. Науковий вісник УжНУ. Серія «Право» № 36 том 2. 2016. – С. 31-35.
7. Про затвердження категорій об'єктів державної форми власності та сфер державного регулювання, які підлягають охороні органами поліції охорони на договірних засадах

*Скирда М.М.,
студенка 3 курсу, 17 групи
Інституту прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.
Науковий керівник: к. ю. н., асист. Шварцева М.І.*

НЕВИЗНАНІ ДЕРЖАВИ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

XXI століття – це істотний етап розвитку міжнародної спільноти, який характеризується постійною появою нових суб'єктів на світовій геополітичній арені. Як правило, будь-які зміни, які у сучасних умовах пов'язані з виникненням нових суб'єктів міжнародного права, супроводжуються політичними, національними протиріччями та проблемами правового характеру не тільки теоретичного, а й практичного рівня. Як відомо, існують непоодинокі випадки, коли новоутворені держави не одразу отримують або взагалі не отримують визнання на міжнародній арені, і як наслідок виникає проблема визначення статусу правових норм, що сформовані та діють на їх території. Так, сьогодні незвіданими державами є Придністров'я та Нагірний Карабах, а частково визваними є Тайвань (22 країнами), Палестина (96 країнами), Західна Сахара (49 країнами), Північний Кіпр (визнаний лише Туреччиною), Косово (70 країнами). Республіка Сомалі має політичні зносини із шістьма країнами, при чому на території Сомалі існують ще чотири незвідані держави. До незвіданих відносять Курдистан та Кашмір[1].

З метою всебічного розкриття обраної проблематики та розуміння правової природи такого суб'єкта міжнародних правовідносин як незвідана держава наведемо його докринальне визначення. На думку вченої Т. Далявської незвідана держава – це держава, яка володіє усіма ознаками державності і яка після проголошення відокремлення та незалежності була визвана менше ніж третинною від загальної кількості визваних держав[2].

Як відомо, в міжнародному праві «існують» дві основні теорії визнання: декларативна та конститутивна. Декларативна «твердить», що визнання лише констатує виникнення нового суб'єкта міжнародного права та передбачає внутрішню незалежність держави, але не створює її. Конститутивна теорія, навпаки, «підтверджує» тезу про те, що лише визнання «створює» міжнародні права та обов'язки, а, отже, не може бути правовідносин з державою, що ще не отримала визнання.

Окрім того, досліджуючи феномен незвіданих держав, потрібно брати до уваги передумови появи останніх не лише в контексті етнополітичних конфліктів, а й колізії між принципами територіальної цілісності держав та правом народів на самовизначення. Також, сьогодні відсутні уніфіковані критерії, які б визначали, за яких умов нова держава може бути визвана або, відповідно, незвідана міжнародним співтовариством[3].

Беззаперечно, варто зауважити, що незвідання зі сторони інших держав негативно впливає на економічний розвиток новоутворених, обмежує можливість доступу та активної участі у міжнародних, регіональних організаціях та загалом ускладнює їхню співпрацю із суверенними державами у різних сферах, оскільки лише після визнання держава набуває таких прав, як: можливість виступати стороною у суді, визнання актів виконавчої та законодавчої влади національними судами, надання відповідним особам імунітетів, можливість отримання відповідного майна у разі правонаступництва тощо.

Отже, як ми з'ясували перед світовим співтовариством постає питання: «Визнавати чи не визнавати новоутворену державу?» Оразу зауважимо, що визнання нового суб'єкта повноправним гравцем міжнародної арени може мати як позитивні наслідки, так і нести певні ризики. Наприклад, з однієї сторони, можливим стає розв'язок гуманітарних проблем на відповідній території; реальною стає можливість надати гарантії безпеки новим державам; держави, котрі визнали нові державні утворення, отримують змогу легалізувати власні інвестиції в цих державах. Проте, з іншої сторони визнання нових держав може призвести до етнополітичної нестабільності держав та тенденції розв'язання конфліктних ситуацій шляхом відокремлення від держави й утворення нової. В. Дівак вважає, що «...поява нових держав – це нові проблеми й «головний біль» для міжнародної спільноти: визнавати чи не визнавати, співпрацювати з новими урядами чи ні (оскільки в багатьох випадках незрозуміло, з ким саме), а також

необхідність організації контролю за озброєнням, кількість якого ніхто не зможе навіть порахувати, активізація міжнародного тероризму, наркотрафіку й торгівлі людьми» [4, с. 46].

Таким чином, проаналізувавши та систематизувавши усе вищевикладене, ми можемо зробити висновок про те, що врегулювання проблем, пов'язаних із виникненням та існуванням незвідомих держав на світовій геополітичній арені, є надзвичайно складним та дискусійним. При цьому його успіх залежить від сприятливого поєднання багатьох, як зовнішніх, так і внутрішніх чинників та суб'єктивних і об'єктивних умов. Окрім того, доцільним та виваженим кроком міжнародного співтовариства сьогодні має стати розробка єдиних та об'єктивних критеріїв міжнародного визнання нових держав з метою подолання прогалів та колізій у міжнародному законодавстві.

Література:

1. Далявська Т. П. Міжнародні технології регулювання проблем незвідомих держав. URL: <http://politics.chdu.edu.ua/article/view/27733/24840>. (дата звернення 22.11.2021).
2. Філіп'єв А. О. Приватне право незвідомих держав та практика правозастосування. URL: <http://www.univer.km.ua/visnyk/1433.pdf>. (дата звернення 22.11.2021).
3. Горова Я. Незвідані держави: сутність поняття та проблеми міжнародно-правового визнання. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/11/52.pdf> (дата звернення 22.11.2021).
4. Дівак В. Сепаратизм як геополітична зброя: виникнення нових квазидержав на карті світу. Пошук критеріїв міжнародного визнання незвідомих державних утворень. Віче. 2016. № 3-4. С. 43–47.

*Таволжанська Ю.С.,
к.ю.н., асистент кафедри кримінального права № 1
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

ДЕЖА ВУ ПО-УКРАЇНСЬКИ АБО ЧОМУ РОЗРОБНИКИ ПРОЄКТУ НОВОГО КК ЗНОВУ ВИЗНАЧАЮТЬСЯ ІЗ ПРИРОДОЮ КАТУВАННЯ?

При підготовці КК України 2001 р. точилися серйозні дискусії з приводу того, чи має цей Кодекс містити норму про кримінальну відповідальність за катування. У полеміці брало участь широке коло осіб – науковці, керівники правоохоронних органів, представники правозахисних організацій, парламентарі, та ін. Матеріали проєкту цього КК зберегли численні згадки про те, що того часу окремі правники виступали проти криміналізації катування. Зокрема, самі розробники Кодексу не вбачали за доцільне встановлювати кримінальну відповідальність за катування як самостійне кримінальне правопорушення [7, с. 42]. Їх нотатки на полях сторінок Кодексу пояснювали – катування є нічим іншим, як насильницьким перевищенням влади. Незважаючи на це, об'єктивна система факторів соціальної обумовленості криміналізації катування продовжувала виконувати своє завдання, тому незадовго до прийняття КК України 2001 р. його законопроект все ж було доповнено нормою про кримінальну відповідальність за катування [8, с. 103–104]. Україна була першою серед країн пострадянського простору, яка криміналізувала катування. Перемога полягала й у тім, що це діяння було заборонено як загальнокримінальне правопорушення (що відповідало широті ідеї ст. 3 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. (далі – Конвенція 1950 р.)).

Зміни у суспільному житті, хаотичне внесення змін до КК менш ніж за 20 років від набрання ним чинності обумовили необхідність підготовки нового закону про кримінальну відповідальність. Разом із цим актуалізувалось питання із визначення природи катування. Дотепер видавалось, що про-європейське широке розуміння цього діяння (як загальнокримінального правопорушення) вже прийнято більшістю; що в Україні кримінально-правова складова проблеми запобігання катуванням зводиться до безсистемності у встановленні заборони цього злочину, до неспроможності національного законодавця привести норму про кримінальну відповідальність за катування у відповідність до вимог міжнародного права. Аж тут виявилось, що для нашої країни вищезазначена проблема є глибшою, адже остання сягає рівня осмислення того, що ж

являє собою цей злочин. Так, наразі робоча група із підготовки проекту нового КК намагається наново визначити сутність катування і пропонує перенести норму про кримінальну відповідальність за це діяння до книги «Злочини та проступки проти держави». Нагадаємо, що все це вже було. При розробці чинного КК вже звучали аргументи на користь того, що катування – це насильницьке перевищення влади. З огляду ж на те, що до складу робочої групи із підготовки проекту нового КК входять, зокрема, і ті криміналісти, які брали участь у підготовці чинного КК, припускаємо навіть те, що, якщо б для України проблематика застосування катувань не була загострена практикою ЄСПЛ, пропозиції із «перенесення» норми про відповідальність за це діяння до іншої книги КК не заявлялися б, в принципі. Натомість, ймовірно, цілком серйозно розглядалось би питання відмови від цієї норми.

Будучи прибічниками збереження кримінальної відповідальності за катування як загальнокримінальне правопорушення, нижче без наведення довгого списку аргументів на користь правильності про-європейського підходу із розуміння природи катування вкажемо окремі рішення національних судів, які підтверджують поширеність катувань у *приватній сфері*. При цьому зупинимось на тих рішеннях, які набули статусу остаточних протягом 2020-2021 рр.

Вироком Кіровського районного суду м. Дніпропетровська від 03.06.2019 по справі 203/1165/17¹ визнано винними у катуванні осіб, які з 22.00 години до 11.00 години наступного дня з метою примусу неповнолітнього вчинити дії, що суперечать його волі, систематично придушували останнього за допомогою кабелю та шляхом одягання на його голову пакету для сміття, наносили удари в живіт та тулуб потерпілого, примушували його цілувати винним ноги [2].

Вироком Чаплинського районного суду Херсонської області від 28.08.2019 по справі 665/1529/18 визнано винною у катуванні особу, яка з метою отримання відомостей від потерпілого нанесла йому декілька ударів руками та ногами по обличчю, примусила прослідувати до іншого місця, де у присутності третіх осіб наносила удари по ногам дерев'яною палицею, била ногою в голову, вводила під ніготь металеву голку [6].

Ухвалою Харківського апеляційного суду від 29.08.2019 по справі 640/22678/18 визнано винною у катуванні особу, яка протягом трьох годин поспіль з метою примусу та залякування придушувала потерпілу (перекриваючи подушкою доступ до повітря), обрізала волосся на голові за допомогою кухонного ножа, наносила їй удари в область обличчя і голови, била потерпілу її обличчям о край дивану, обливала обличчя та проміжність ніг потерпілої рідиною, що містила кислотні складові, погрожуючи, наносила тички ножем в обличчя, шию та проміжність ніг потерпілої [9].

Вироком Сватівського районного суду Луганської області від 12.12.2019 по справі 426/24003/18 визнано винною у катуванні особу, яка з метою отримання від малолітнього визнання з 04.00 години ранку наносила йому ременем удари по сидіннях, била по різних частинах тіла, прив'язувала металевим ланцюгом за шию, зачиняла у будинку на декілька годин, а після повернення впродовж двох годин продовжувала наносити удари по різних частинах тіла [5].

Вироком Львівського апеляційного суду від 18.02.2020 по справі 440/2522/18 визнано винним у катуванні чоловіка, який з 22 години до 07 години наступного дня наносив дружині удари в різні частини тіла (що двічі призводило до втрати нею свідомості), примушував справляти природні потреби у ліжку та слідувати за ним до іншого місця, погрожував насильством, приставляв до її грудей ніж, надавав вказівки щодо місця перебування, тягав за волосся, дорогою в автівці бив потерпілу дерев'яною палицею [4].

Вироком Конотопського міськрайонного суду Сумської області від 17.09.2020 по справі 577/5716/18 визнано винними у катуванні осіб, які з метою покарання та залякування потерпілої у присутності її малолітнього сина протягом майже доби періодично наносили їй ляпаси, удари руками і ногами по різних частинах тіла, придушували, прив'язували собачим ланцюгом до труби опалення, висловлювали погрози фізичної розправи за непокору і спробу втечі, погрожували вбивством, позбавляли можливості задовольняти санітарно-гігієнічні потреби [3].

Вироком Білоцерківського міськрайонного суду Київської області від 05.02.2021 по справі 357/6364/19 визнано винними у катуванні осіб, що протягом майже години, у нічний час, з метою

¹ У цій та у всіх наступних справах судами встановлено спричинення суспільно-небезпечних наслідків катування (сильного фізичного болю та (або) фізичного чи морального страждання).

отримання від потерпілого визнання наносили йому удари руками та ногами, а також застосовували електрострум, приєднуючи оголені дроти напругою 220 Вт до рук потерпілого [1].

Реєстр судових рішень містить багато інших вироків, якими встановлено вину пересічних громадян у вчиненні катування. Проте, зважаючи на вимоги до обсягу тез та не ставлячи за мету охопити всю судову практику із застосування ст. 127 КК України, на цьому поставимо крапку і підсумуємо. На жаль, катування приватної сфери є відносно поширеними в Україні. Тому декриміналізація цього діяння як загальнокримінального правопорушення є не виправданою. Неврахування широти про-європейського підходу у забороні катування становитиме самостійну проблему невідповідності положень національного законодавства про кримінальну відповідальність вимогам ст. 3 Конвенції 1950 р.

Література:

1. Вирок Білоцерківського міськрайонного суду Київської області від 05.02.2021 по справі 357/6364/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94670440>.
2. Вирок Кіровського районного суду м. Дніпропетровська від 03.06.2019 по справі 203/1165/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82150739>.
3. Вирок Конотопського міськрайонного суду Сумської області від 17.09.2020 по справі 577/5716/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91615595>.
4. Вирок Львівського апеляційного суду від 18.02.2020 по справі 440/2522/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87701428>.
5. Вирок Сватівського районного суду Луганської області від 12.12.2018 по справі 426/24003/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86304020>.
6. Вирок Чаплинського районного суду Херсонської області від 28.08.2019 по справі 665/1529/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83921207>.
7. Марадіна Ю. С. Катування: соціальна обумовленість і склад злочину: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2018. 264 с.
8. Таволжанська Ю. С. Регламентация кримінальної відповідальності за катування: вихідні позиції щодо гармонізації із положеннями міжнародного права / Ю. Таволжанська // Римський статут Міжнародного кримінального суду: проблеми імплементації до національного законодавства України: матеріали дискус. панелі IV Харків. міжнар. юрид. форуму, 25 вересня 2020 р. – Харків: Право, 2020. – С. 103–107.
9. Ухвала Харківського апеляційного суду від 29.08.2019 по справі 640/22678/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84272508>.

*Халецька Катерина Костянтинівна,
Мартинюк Поліна Олександрівна,
студентки 2 курсу
магістратури господарсько-правового факультету
Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого*

ПРАВОВІ ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ЗЕМЕЛЬНИХ ТОРГІВ

6 липня 2021 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо продажу земельних ділянок та набуття права користування ними через електронні аукціони» № 1444-IX. Алгоритми реалізації норм, зазначених в законі про земельні торги, а також необхідні вимоги щодо підготовки до проведення та саме проведення земельних торгів, визначила Постанова КМУ «Про деякі питання підготовки до проведення та проведення земельних торгів для продажу земельних ділянок та набуття прав користування ними (оренди, суперфіцію, емфітевзису)» № 1013, яка набула чинності 28.09.2021 року.

На сьогодні земельні торги проводяться у формі електронного аукціону в режимі реального часу в мережі Інтернет. Ця вимога є обов'язковою у разі, якщо на земельних торгах здійснюються:

- продаж земельних ділянок державної та комунальної власності, передача їх у користування за рішенням Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, відповідних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування;

- продаж земельних ділянок сільськогосподарського призначення всіх форм власності;
- продаж земельних ділянок, прав емфітевзису, суперфіцію на них державним виконавцем, приватним виконавцем під час виконання рішень, що підлягають примусовому виконанню в порядку, встановленому Законом України «Про виконавче провадження».

Слід відзначити, що Кабінет Міністрів України Постановою №1013 визначив Прозоро.Продажі адміністратором електронної торгової системи. До цієї системи підключаються електронні майданчики, які забезпечують можливість користуватися послугами електронної торгової системи. Також, в електронній торговій системі Прозоро.Продажі, учасники земельних торгів мають автоматичний обмін інформацією щодо процесу та стану проведення аукціонів.

Якщо раніше організатор торгів сам визначав, хто буде сплачувати за підготовку лотів до торгів, то на сьогодні відповідно до ч.1 ст. 136 ЗК України фінансування підготовки лотів до проведення земельних торгів забезпечує лише сам організатор земельних торгів, а інформацію про суму витрат, яка підлягає відшкодуванню переможцем земельних торгів, організатор повинен зазначити в оголошенні про їх проведення.

Однією із змін стало те, що відбулось збільшення розміру гарантійного внеску під час продажу земельних ділянок з 5% до 30%, що мало б застерегти від зриву торгів недобросовісними учасниками.

Крім того, змінено саму процедуру проведення торгів, а саме земельні торги проводяться за процедурою визначення переможця, під час якої учасники мають можливість поетапного збільшення своїх цінових пропозицій протягом трьох раундів торгів. У разі, якщо переможець торгів відмовився від підписання протоколу про результати земельних торгів, укладення договору за результатами проведення земельних торгів або організатор не підписав такий протокол, не уклав договір з підстав, визначених ч. 19 ст. 137 ЗК України, а також у разі не сплати переможцем торгів належної суми за придбаний лот та суми витрат підготовки лота до продажу, що підтверджується відповідним актом організатора земельних торгів, електронною торговою системою автоматично формується та оприлюднюється новий протокол про результати земельних торгів, в якому право придбати лот переходить до учасника з наступною за величиною ціною пропозицією.

Також змінився порядок встановлення результатів торгів, а саме протокол про результати земельних торгів формується та оприлюднюється в день завершення торгів. Переможець підписує протокол торгів протягом 3 робочих днів з дня, що настає за днем його формування, а організатор земельних торгів – протягом 6 робочих днів з дня, наступного за днем його формування електронною торговою системою. Сам договір за результатами проведення земельних торгів укладається та підписується між організатором та переможцем земельних торгів протягом 20 робочих днів з дня, що настає за днем формування протоколу про результати земельних торгів. Протягом 5 робочих днів з дня підписання договору за результатами проведення земельних торгів переможець сплачує на рахунки, зазначені в оголошенні про проведення земельних торгів, ціну продажу лота та витрати (видатки), здійснені організатором на підготовку лота до продажу. Організатор не пізніше ніж протягом наступного робочого дня, з дня отримання плати переможця за лот, оприлюднює в електронній торговій системі відомості про здійснення переможцем торгів оплати за придбаний лот та витрат (видатків), здійснених на підготовку лота до продажу, після чого торгам автоматично присвоюється статус аукціону, що завершився.

Отже, з впровадженням земельних торгів у формі електронних аукціонів створюються умови для розширення можливостей учасників взяти участь в торгах, підвищується їх безпечність, захист від будь-яких втручань, прозорість і публічність, адже всі бажані зможуть стежити за ходом їх проведення в режимі реального часу.

Література:

1. М.О. Пілічева, Т.В. Анопрієнко, Л.О. Маслій. Аналіз ринку продажу прав на земельні ділянки на конкурентних засадах в Харківській області. Комунальне господарство міст. 2019. №3. с- 126-132
2. О. Більченко. Земельні торги: долаємо перешкоди, створені конкурентами. Баланс-агро: для успішних професіоналів. 2019. №4 (616). с. 25-27

*Шостак Андрій Романович,
курсант факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Бублик Надія Сергіївна
старший викладач кафедри кримінального процесу ФПФODP ДДУВС,
доктор філософії*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «СТАТУС» ПРОКУРОРА У ЧИННОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Поняття «статус» тотожне поняттю «положення» («стан») когось чи чогось. Правовий статус — це сукупність прав та обов'язків фізичних та юридичних осіб. Під правовим статусом особи слід розуміти комплексну правову категорію, що характеризує правовий статус суб'єкта як представника соціальної групи, відокремленої певними юридично значимими ознаками (наприклад, діяльністю, професійним рівнем, віком тощо) та, за законом, із особливими додатковими правами та обов'язками. Поняття статусу – натуральний чи посадовий, вченими майже не досліджувалося.

Щодо статусу прокурора, то слід зазначити, що такий термін законодавчим органом не визначений. Ні Конституція, ні Закон України «Про прокуратуру» від 5 листопада 1991 р. не визначали «статус прокурора». Закон лише визначив термін «прокурор», перерахувавши посади прокурора. У ст.15 Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року також не містить визначення «статусу прокуратури». Законом визначено, що статус прокурорів регулюється Конституцією України, Законом «Про прокуратуру» та іншими законами України, чинними міжнародними договорами, які є обов'язковими для виконання Верховною Радою України (стаття 4). цього Закону). Тому для визначення цього терміна доречно було б звернутися до чинного законодавства про статус народного депутата. Так, Закон «Про статус народного депутата України» визначає статус народного депутата як права, обов'язки та відповідальність. Цей самий термін (статус) з подібним значенням використовується в назвах і текстах низки інших законів, а саме – від 7 липня 2010 року «Про правосуддя і статус суддів», від 22 жовтня 1993 року «Про статус суддів». " Про ветеранів війни, їх гарантії соціального захисту " та інші.

Статус особи - це складна правова категорія, що відображає її положення в певній групі, наприклад вік, стать, походження, вид діяльності, професійний рівень тощо. Форма соціального статусу (політичний, економічний, професійний), правовий статус (загальний, спеціальний, галузевий, індивідуальний), адміністративний статус (у правовідносинах керівника з підлеглим) тощо. Особа, яка вступає в різні правовідносини може мати одночасно кілька статусів. Статус громадянина з особливими (специфічними) правами та обов'язками, певними обмеженнями та іншими вимогами і збагачує його на певний період часу. в системі прокуратури є посади, які відносяться до державної служби, тобто такі особи є державними службовцями, вони здійснюють права та обов'язки на державних посадах. При цьому статус прокурора домінує і включає статус посадової особи, є особливим і містить ряд додаткових ознак, які відрізняють прокурора від інших державних службовців. Відмінною рисою Закону про державну службу є Закон України «Про прокуратуру», який визначає ряд статусних характеристик прокурора: вимоги до осіб, які призначаються прокурорами, порядок їх добору, іспиту, спеціальної перевірки, спеціальної підготовки, конкурсу, призначення та звільнення.(статті 27-42, 51-63); Повноваження прокурорів (статті 9, 11, 13, 22-26); Вимоги щодо несумісності та обмеження посади (частина 1 статті 18, частина 2 статті 49, стаття 64); дисциплінарна відповідальність (ст. 43-50), соціальні, матеріальні та пенсійні виплати прокурорам тощо (ст. 81-86). Правовий статус прокурора включає його правове становище як у системі прокуратури України (залежно від займаної посади), так і поза нею, тобто в суспільстві та державі, коли прокурор виступає як учасник правовідносин. . Правовий статус прокурора можна розглядати у двох аспектах: організаційному та функціональному. Організаційна складова статусу прокурора включає: нормативно встановлений порядок його отримання (вимоги до осіб, які претендують на посаду, порядок заміщення посади); нормативно визначений порядок несення служби (включаючи систему заборон та обмежень; сертифікацію); нормативно встановлений порядок припинення

діяльності статусу прокурора (включаючи юридичну відповідальність); нормативно визначені засоби (гарантії) забезпечення статусу (гарантії незалежності, матеріальні гарантії тощо).

Функціональною частиною статусу прокурора є його права та обов'язки. Адміністративні права та обов'язки (повноваження) прокурора є істотною складовою правового статусу прокурора і найбільш повно визначають сферу можливої (службової) поведінки. Саме особливості завдань та особливості предмета прокурорського нагляду чи діяльності в іншому напрямку (різні функції) визначають конкретні повноваження прокурора. Зміст статусу прокурора насамперед включає його права, обов'язки, відповідальність та гарантії. Для здійснення прокурорської діяльності та виконання покладених на нього завдань він наділений рядом прав та обов'язків, тобто певними повноваженнями, наявність яких є основним елементом його статусу та досягнення цілей прокуратури щодо захисту прав і свобод людини, головних інтересів суспільства та держава (ст. 1 ЗУ «Про прокуратуру»). Цілковите та безперешкодне здійснення повноважень прокуратура забезпечується правовими гарантіями, зокрема правовим та соціальним захистом прокуратура. Невиконання або неналежне виконання прокурором своїх посадових обов'язків, порушення положень закону тягне за собою передбачену законом відповідальність. Статус прокурора особливий, оскільки він є суб'єктом праввідносин, оскільки юридично наділений власними правами та обов'язками, має додаткові гарантії та особливі вимоги для отримання цього статусу. Слід зазначити, що термін «прокурор» розкритий у ч. 1 ст. 15 ЗУ «Про прокуратуру» шляхом надання повного переліку 19 посад прокуратури.

Вважається доцільним закріпити у Законі України «Про прокуратуру» правовий статус прокурора його прав та обов'язків, інших категорій, що характеризують його особливий правовий статус, що свідчить про важливість та складність виконання покладених на нього державних обов'язків.

Список використаних джерел

1. Москвич Л. М. Статус судді: питання теорії та практики: монографія / Л. М. Москвич, С. В., Подкопаєв, С. В. Прилуцький. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2004. – 360 с.
2. Про прокуратуру: Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>
3. Про статус народного депутата України: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12#Text>

Юніна Марина Петрівна,
доцент кафедри цивільного права. к.ю.н.,
Рогозіна Валерія Володимирівна,
курсантка 2го курсу.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ЕВТАНАЗІЯ

Відповідно до ч. 3 ст. 52 Основ законодавства України про охорону здоров'я медичним працівникам забороняється здійснювати евтаназію, навмисне прискорення смерті або умертвіння невиліковного хворого з метою припинення його страждань [3]. Та останнім часом все частіше з'являються заяви про можливе узаконення цієї процедури. В зв'язку з цим важливо проаналізувати проблематику запровадження евтаназії в вітчизняному законодавстві.

Слово «euthanasia» має латинсько-грецьке походження, що в перекладі означає «легку, безболісну, щасливу смерть». Та незважаючи на зовнішню зрозумілість, за цим терміном приховується доволі суперечливе і складне явище. Ця проблема давно осмислювалась філософами, істориками, представниками релігії і медицини і насамперед фахівцями в галузі цивільного права. І, як наслідок, дослідники цієї теми розділились на два полярні табори.

Такі відомі філософи як Сократ, Платон, Ф. Бекон, З. Фрейд говорили про те, що людина має право на легку добровільну смерть, що евтаназія є благом не лише для самого хворого, а і людей, що його оточують. Зокрема Ф. Бекон говорив, що обов'язок медика не тільки відновити здоров'я, а і в тому аби полегшити страждання хворого. Лікар має забезпечити пацієнту легку і мирну смерть. Та разом з тим, можна пригадати і тих мислителів, які таку точку зору не поділяли, серед них Конфуцій, Піфагор, Епікур, Аристотель та інші. Їх думка зосереджувалась на тому, що ми не можемо судити про смерть, бо ще не пізнали життя.

Прихильники евтаназії аргументують свою точку зору тим, що з боку філософії – перехідна стадія від життя до смерті не має приносити людині страждання і бути принизливою; з боку права – людина має право на життя, а отже і право приймати рішення, що стосується її тіла, у тому числі і рішення про смерть; з боку медицини – якщо хворий страждає від нестерпного і постійного болю, а смерть неминуча і лишається просто чекати, то чи не краще таку людину позбавити мук пришвидшивши його безболісну миттєву смерть.

Противники евтаназії висувають на противагу свої, не менш переконливі, аргументи. Філософія у своїй культурній традиції визначає життя найвищим благом і найбільшою цінністю і узаконення евтаназії знівелює цю цінність [4]. Окрім того, евтаназія не розв'яже філософські проблеми життя і смерті, а лише насильницьки усуне їх.

З релігійної, зокрема християнської, точки зору – життя дар Божий і лише Бог може його забрати. Окрім того, існує релігійна заборона «не убий».

Законодавством України закріплено, що життя людини є найвищою соціальною цінністю. «Кожна людина має невід'ємне право на життя. Обов'язок держави - захищати життя людини. Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань» ст. 27 Конституції України [1]. Також право на життя закріплено і п.п. 1, 2, 4 ст. 281 ЦК України: «Фізична особа має невід'ємне право на життя. Фізична особа не може бути позбавлена життя. Забороняється задоволення прохання фізичної особи про припинення її життя» [2].

Наразі принципово нових аргументів щодо можливості узаконення евтаназії не висувається, а лише ширше трактуються: ознайомлення пацієнта з діагнозом і клінічною картиною, пояснення наслідків діагнозу, прийняття колегією спеціалістів у відповідній галузі рішення про те, що подальше лікування і підтримка життєдіяльності хворого не дасть позитивних результатів, важливим є наявність висновків науково-дослідного інституту про те, що лікування цієї хвороби іншими способами неможливі, прохання самого хворого позбавити його від страждань викладене у письмовій формі і засвідчене головним лікарем закладу і нотаріусом, згода родичів хворого [3, с.47].

Та одночасно ці положення піддаються постійній серйозній критиці противниками евтаназії, які стверджують, що це неприпустимо ні з моральної, ні з юридичної точки зору. Адже, перш за все, ніхто не має права позбавляти людину життя, а має підтримувати його до природного завершення, а також завжди не виключена помилка у діагнозі і прогнозі хворого.

В Україні евтаназія вважається протиправним діянням. Верховною Радою України вже підіймалося питання про легалізацію добровільної пасивної евтаназії при підготовці проекту Цивільного кодексу України у 2003 році. Однак, через масові обурення, протести духовенства та урахування випадків можливості лікарської помилки, в остаточному варіанті Цивільного кодексу України ми не знаходимо дозволу на здійснення евтаназії. Це питання не знайшло обґрунтування у законі і залишається відкритим.

Список використаної літератури:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради. - 1996. - № 30. - Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України: від 16. 01. 2003 р. // Відомості Верховної Ради. - 2003. - № 40-44. - Ст. 356
3. Основи законодавства України про охорону здоров'я: від 19.11.1992р. // Відомості Верховної Ради. - 1993. - № 4. - Ст. 19.
4. Міллард Д.У. «Проблема евтаназії» // Соціальна й клінічна психіатрія. № 4. 1996. С. 101-118.
5. Фут Філіп. «Евтаназія» // Філософські науки. № 6. 1990. С. 62-84.

*Юренко В.Ю.,
студентка III курсу,
Губанова О.В.,
кандидат юридичних наук, доцент.*

*Полтавський юридичний інституту
Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого*

ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ ДИТИНИ ПІСЛЯ РОЗЛУЧЕННЯ БАТЬКІВ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ПРАКТИКИ ЄСПЛ

В умовах трансформації громадянського суспільства в Україні та активних євроінтеграційних процесів, що визначається частиною 2 статті 11 Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 01.07.2010 року № 2411-VI, важливим залишається питання щодо визначення місця проживання дитини після розлучення батьків у практиці Європейського Суду з прав людини (далі - ЄСПЛ).

Актуальність дослідження зумовлена тим, що саме в період дитинства відбуваються найважливіші процеси стосовно формування особистості, що впливають на фізичний, інтелектуальний, моральний, культурний, соціальний та духовий розвиток людини на все подальше життя. Тому розлучення батьків безумовно залишає свій «відбиток» на людському майбутньому, особливо коли під час розлучення дитина перетворюється на предмет торгу і засіб маніпуляції, а визначення місця проживання дитини затягується роками.

Дослідженням зазначеного питання в національній правовій системі займалися Кучеренко О., Ромовська З. Журило С., Кондратенко Т., Зілковська Л., Морозова С., Лихолат І., Надьон В., Розгон О., Рудалева Л. та інші.

Перш ніж безпосередньо аналізувати практику ЄСПЛ, хотіли б звернути увагу на найважливіші положення національного та міжнародного законодавства щодо досліджуваного питання.

Відповідно до ч. 3 ст. 11 Закону України «Про охорону дитинства» та ст. 141 Сімейного кодексу України батьки мають рівні права та обов'язки щодо своїх дітей [1, 2]. Аналізуючи питання щодо визначення місця проживання дитини Журило С., Лихолат І. та Розгон О., звертали увагу на те, що рівність прав та обов'язків батьків не залежить від факту реєстрації шлюбу між ними, а тому є рівними і в разі окремого проживання з дитиною [3, с.44-45].

Згідно зі ст. 12 Закону України «Про охорону дитинства» батьки несуть однакову відповідальність за виховання, навчання і розвиток дитини, що покладає на них обов'язок виховувати дитину, піклуватися про її здоров'я, фізичний, духовний і моральний розвиток, створювати належні умови для розвитку її природних здібностей, поважати гідність дитини, готувати її до самостійного життя та праці [2].

Конвенція про права дитини 1989 року також виходить із принципу загальної та однакової відповідальності батьків за виховання та розвиток дитини (ч. 1 ст. 18) і покладає зобов'язання на державу-учасницю (Україна також належить до їх числа) не розлучати дитину з батьками всупереч їх бажанню, якщо це розлучення не можна вважати необхідним для найкращих інтересів дитини (ч. 1 ст. 9) [4]. Таким чином, слід говорити про те, що як на національному, так і на міжнародному рівні закріплено принцип, відповідно до якого на батьків однаковою мірою покладається відповідальність за неналежне виховання дітей, незалежно від того, перебувають вони в зареєстрованому шлюбі чи ні, проживають разом чи окремо.

ЄСПЛ у рішенні від 11 липня 2017 року у справі «М. С. проти України», заява № 2091/13 звернув увагу на два основних аспекти при встановленні найкращих інтересів дитини в конкретних справах: збереження зв'язків дитини із сім'єю, зазначене не поширюється на випадки, коли сім'ю можна вважати непридатною чи неблагополучною, а також забезпечення її розвитку у благонадійному середовищі, тобто в безпечному, спокійному та стійкому [5].

У рішенні ЄСПЛ «Хант проти України» від 07 грудня 2006 року, заява № 31111/04 досить важливим є положення щодо балансування інтересів дитини та батьків. Зокрема дотримуючись такої рівноваги суди повинні виходити з того, що інтереси дітей мають переважати над інтересами батька та матері. Наведене

відповідає положенню ст. 8 Конвенції про права дитини, що батьки не можуть вживати заходів, які можуть зашкодити здоров'ю чи розвитку дитини [6].

Цікавим в аспекті досліджуваного є рішення ЄСПЛ від 02 лютого 2016 року у справі «N.T.S. та інші проти Грузії», заява № 71776/12, у якому було вказано на неабсолютність обов'язку органів державної влади вжити заходів щодо возз'єднання сім'ї. Національні органи влади повинні зробити все можливе для співпраці та співробітництва зацікавлених сторін, проте такі повноваження можуть бути обмежені заради справедливого балансу між при правами та інтересами зацікавлених сторін і найкращих інтересів і прав самої дитини.

На першочерговість інтересів дитини та можливість їх перевищення над правами батьків при вирішенні спорів пов'язаних із вирішенням питання щодо місця проживання дитини після розлучення батьків ЄСПЛ наголошував також у справах «Plaza v. Poland» від 25 січня 2011 року, заява № 18830/07; «R. V. and Others v. Italy» від 18 жовтня 2019 року, заява № 37748/13; «Širvinskas v. Lithuania» від 23 жовтня 2019 року, заява № 21243/17; «Olinđraru v. Romania» від 19 березня 2019 року, заява № 1490/17 та інших.

Таким чином, проаналізувавши чинне національне та міжнародне законодавство та практику ЄСПЛ можна дійти до висновків, що рівність батьків щодо дитини походить саме від прав дитини на гармонійний розвиток, належне виховання та забезпечення найкращих її інтересів. Тому у випадках, коли контактування дитини з батьками може загрожувати її інтересам, національні органи державної влади можуть відходити від принципу возз'єднання сім'ї, надаючи перевагу найкращим інтересам дитини.

При вирішенні спорів щодо визначення місця проживання дитини судам потрібно дотримуватися балансу між інтересами дитини та рівними правами батьків на виховання дитини. При цьому необхідно враховувати об'єктивні обставини справи, такі як соціальні зв'язки дитини, її місце навчання, психологічний стан і разі необхідності відходити від рівності прав батьків заради найкращих інтересів дитини.

Література:

1. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III // Відомості Верховної Ради України. - 2002. - № 21-22. - ст. 135.
2. Про охорону дитинства: закон України від 26 квітня 2001 р. № 2402 // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 30. – Ст. 142.
3. Кучеренко О. ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ ДИТИНИ В РАЗІ РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ / Олексій Кучеренко. // Підприємство, господарство і право. – 2021. – №4. – С. 43–46.
4. Конвенція про права дитини 1989 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_021.
5. М. С. проти України: рішення ЄСПЛ від 11 липня 2017 року, заява № 2091/13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.familylawstudies.org.ua/uk/espl/209113ua/>.
6. Хант проти України: рішення ЄСПЛ від 07 грудня 2006 року, заява № 31111/04 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_126#Text.
7. N.T.S. та інші проти Грузії: рішення ЄСПЛ від 02 лютого 2016 року, заява № 71776/12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Efm6briaEwekJ:hudoc.echr.coe.int/app/conversion/docx/%3Flibrary%3DECHR%26id%3D001-160313%26file+name%3DCASE%2520OF%2520N.TS.%2520AND%2520OTHERS%2520v.%2520GEORGIA.docx%26logEvent%3DFalse+%&cd=5&hl=ru&ct=clnk&gl=ua> .

Юсько І.М.,
аспірант юридичного факультету
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
ім. акад. С.Дем'янука», помічник адвоката

ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ МЕДІАЦІЇ У СПОРАХ ЩОДО ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ, ДІЙ ЧИ БЕЗДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ

Розвиток медіації у сфері адміністративних спорів в Україні є досить нестабільним. З одного боку, існує доволі потужне наукове підґрунтя для можливості застосування вказаного альтернативного способу вирішення спорів та внесені відповідні зміни до Кодексу адміністративного судочинства України, з іншого боку – неприйнятним є спеціальний Закон «Про медіацію» та відсутня обов'язковість участі в медіації, зокрема для органів державної влади, органів місцевого самоврядування. В свою чергу, із судової практики зарубіжних країн (Нідерландів, Німеччини, Канади, США), вбачається, що досудове врегулювання публічно-правових спорів є надзвичайно дієвим, приблизно 80% таких справ вирішуються в порядку досудового врегулювання спору [1, с. 108].

Незважаючи на прогалини у правовому закріпленні процедури та етапів проведення медіації в адміністративних спорах, – у сучасній науці, все ж, склалися окремі засади щодо порядку медіаційної процедури.

Тут, важливо наголосити на тому, що процедури медіації у судовому та позасудовому порядку не є тотожними. Це пов'язано з відмінностями у складі учасників медіації, строках її проведення, характером процедури та особливостями кінцевого результату. Таку думку розвиває, в тому числі і Л. Швецова, яка провела порівняння між медіацією та процедурою врегулювання спору за участю судді [2]. При цьому, не можемо погодитись із абсолютним розмежуванням сутності медіації та врегулювання спору за участю судді. Вважаємо, що врегулювання спору за участю судді є одним із трансформованих у рамках судової системи видів медіації.

Перш за все, варто розуміти, що процес медіації в обох зазначених вище випадках має свої складові елементи. Структурованість процесу медіації означає, що медіатор повинен будувати переговорний процес у чіткій послідовності, адже існують певні етапи медіації, завдяки яким можна досягти бажаного результату у вирішенні спору. На відміну від судового процесу, медіація відрізняється гнучкістю, тобто передбачає довільний та довірливий характер процесу. Гнучкість сприяє взаєморозумінню сторін, прийняттю інтересів та потреб кожної сторони [3, с. 57].

Необхідно звернути увагу на те, що у ст.ст. 16, 17 проекту Закону «Про медіацію» №3504 від 19.05.2020 року передбачаються заходи підготовки до медіації: зустрічі, збирання та обмін інформацією, документами, необхідними для прийняття рішення сторонами конфлікту (спору) та рішення медіатора про участь в медіації тощо, а також випадки припинення медіації, а саме: укладення сторонами медіації угоди за результатами медіації, закінчення строку проведення медіації та/або дії договору про проведення медіації, відмова хоча б однієї із сторін медіації або медіатора (медіаторів) від участі в медіації, визнання сторони медіації або медіатора (медіаторів) недієздатною особою або особою з обмеженою дієздатністю, смерть фізичної особи, яка є стороною медіації, або ліквідації юридичної особи, яка є стороною медіації та інші [4].

Тим не менше, зазначений проект Закону жодним чином не визначає стадійність та послідовність процесу медіації.

Водночас, згідно вимог ст.ст. 186-188 Кодексу адміністративного судочинства України проведення врегулювання спору за участю судді здійснюється у формі спільних та (або) закритих нарад. Кодексом виокремлено першу нараду, на якій суддя повинен роз'яснити процедуру, права та обов'язки сторін. Після чого, у процесі подальших нарадах суддя-медіатор встановлює підстави та предмет позову, заперечення сторін, роз'яснює предмет доказування, пропонує сторонам надати пропозиції щодо способів вирішення спору та може самостійно пропонувати сторонам шляхи врегулювання спору. Припиняється врегулювання спору за участю судді, якщо: подана відповідна заява однією зі сторін, закінчився строк врегулювання спору, одна зі сторін затягує строк врегулювання, сторонами досягнуто примирення [5].

Вважаємо, що в КАСУ було закріплено основні елементи процесу медіації, проте не відокремлено всі його етапи. Кодекс не містить важливих практичних положень, в тому числі стосовно структури та

кількості нарад, можливості залучення до процедури інших фахівців (окрім перекладача), письмової фіксації процесу, форми пропозицій сторін та судді-медіатора.

На думку деяких вчених, з якою ми погоджуємось, процес медіації повинен складатися із чотирьох стадій:

- 1) попередня (вступна) стадія, що складається з таких етапів: підготовчого (вивчення намірів сторін, пояснення правил проведення медіації) та етапу індивідуальних зустрічей (підписання угоди про медіацію, з'ясування позицій учасників конфлікту);
- 2) відкриваюча стадія (збір інформації, налагодження спілкування між сторонами, з'ясування причин конфлікту, визначення тем переговорного процесу);
- 3) середня стадія (розроблення шляхів рішень) – спільний пошук методів врегулювання конфлікту;
- 4) заключна (вирішення спору між сторонами, укладення угоди, підведення підсумків) [6, с. 12-13; 7, с. 36-37].

Що стосується врегулювання спору за участі судді в адміністративному судочинстві, – як науковцями, так і законодавцем не виокремлювались стадії вказаної процедури.

Вважаємо, що процес врегулювання спору за участі судді можна розділити на наступні етапи:

1. Передумовний (підготовчий) етап: 1) подання стороною (сторонами) спору заяви про врегулювання спору за участі судді; 2) вивчення суддею-медіатором можливості мирного врегулювання спору; 3) постановлення ухвали про врегулювання спору за участі судді; 4) обрання форми (закриті/відкриті наради) та способу (особиста явка/відеоконференція) проведення спільних нарад.

2. Консультативний етап, який передбачає необхідність роз'яснення суддею-медіатором сторонам спору: сутності, строків, послідовності проведення процедури врегулювання; їх прав, обов'язків, гарантій тощо.

3. Переговорний етап, який включає з'ясування предмету спору, заперечень, пропозицій сторін щодо вирішення спору.

4. Завершальний етап або етап припинення врегулювання спору. Відбувається укладення остаточної угоди між сторонами, закривається провадження у справі або наявні інші підстави для закриття провадження чи передачі справи для розгляду іншому судді.

Отже, виходячи із вищевказаного, можемо сформулювати порядок проведення медіації (як судової, так і позасудової) у справах щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень:

1. Підготовка. Вивчення можливості проведення медіації, оформлення домовленостей особи та органу влади (посадової особи) щодо початку проведення медіації, визначення кола учасників медіації, з'ясування механізмів оплати вартості послуг медіатора (позасудова медіація), роз'яснення правил проведення, прав та обов'язків учасників.

2. Переговори. Проведення зустрічей осіб з представниками влади (та/або проведення індивідуальних зустрічей), заслуховування їх позицій, визначення причин конфлікту, робота з емоціями, обговорення пропозицій вирішення спору.

3. Результати. Остаточне закріплення досягнутих домовленостей або припинення медіації, у зв'язку з недосягненням примирення між особою та органом влади.

Література:

1. Юхтенко Л. Досудове врегулювання спору шляхом проведення переговорів за допомогою судді в адміністративному судочинстві: сутність та проблеми запровадження. Юридичний вісник. 2013. № 3. С. 106-112.

2. Медіація в адміністративних справах: судді обговорили проблеми. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/141338-mediatsiya-uadministrativnikh-sporakh-suddi-obgovori-li-problemu> (дата звернення: 08.11.2021).

3. Можайкіна О. С. Поняття та зміст основних принципів медіації в цивільно-правових відносинах. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2017. № 5. С. 55-58.

4. Проект Закону України «Про медіацію» від 19.05.2020 р. №3504. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68877 (дата звернення: 08.11.2021).

5. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 6 липня 2005 р. №2747-IV URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> (дата звернення: 08.11.2021).

6. Резнікова В. Медіація (посередництво) як спосіб вирішення господарських спорів. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2012. № 90. С. 10-15.

7. Островська О. А. Медіація як альтернативний спосіб врегулювання конфліктів та консалтингова послуга / О.А. Островська, О.Л. Фінько // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2018. – № 21. – С. 34-38.